

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

v o j e n s k á m y s l

DVACÁTÝ ROČNÍK

4

**Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy**

**Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany**

Český odboj a květnové povstání

Český odboj působil v podmínkách, které měly své specifické rysy. Zvláštní postavení oproti jiným okupovaným zemím vyplývalo např. z geografické polohy prostoru, vklíněného do samého středu nacistické třetí říše. Nejen pro tuto polohu, ale i pro význam ekonomický a zejména zbrojní potenciál Čech a Moravy měli nacisté mimořádný zájem, aby zde udrželi klid. Shodou některých okolností měli k boji proti českému odbojovému hnutí mnohem příznivější podmínky, než tomu bylo v jiných okupovaných zemích.

Československo se stalo obětí nacistické agrese téměř půl roku před vypuknutím druhé světové války. Nacisté proto mohli soustředit do Čech své nejschopnější policejní úředníky ještě předtím, než je postupně rozptylovali do řady dalších okupovaných zemí. Do jejich rukou se dostala celá státní administrativa. Z československých policejních materiálů, z kartoték a členských seznamů různých pokrokových organizací získávali přehledy o osobnostech, které jim mohly být nebezpečné. Policejních materiálů mohli výhodně využít zejména k boji proti komunistickému hnutí. V českých zemích žil — nejen v pohraničí, ale i ve vnitrozemí — značný počet Němců, dokonale obeznámených s místními poměry. S jejich pomocí vytvářelo gestapo početné konfidentské sítě, které mu umožnily pronikat do různých společenských vrstev a odbojových organizací,

vytvářet si tak soustavně kontrolu nad českým hnutím odporu a v rozhodujících chvílích toto hnutí ochromit zatčením předních funkcionářů a nejdůležitějších článků organizační struktury. Nacistům se tak podařilo získat nad odbojem předstih, kterého bezohledně využívali. Než se hnutí vzpamatovalo z jednoho úderu, přicházel pravidelně nový zničující úder. V době, kdy v jiných zemích odbojové hnutí teprve začínalo, bylo u nás již několikrát decimujícím způsobem postiženo. Nejstrašnějším úderem proti odboji byla heydrichiáda, která z hlediska důsledků nemá v jiných okupovaných zemích obdoby. Tím nechci říci, že by Polsko, Jugoslávie nebo okupované části Sovětského svazu nebyly dějištěm ještě drastičtějších a rozsáhlejších vyhlazovacích akcí. Teror v těchto zemích však byl většinou masový a odstrašující, bez velkého výběru a jen zřídka postihl skutečné odbojové funkcionáře. Naproti tomu heydrichiáda nebyla (s výjimkou Lidic) aktem slepého teroru. Za heydrichiády vyvraždili nacisté v masovém měřítku především příslušníky odboje.

Těžké podmínky českého odboje nevyplynuly jen z objektivních, na hnutí nezávislých okolností. Velmi nepříznivé důsledky měla např. Londýnem prosazovaná koncepce atentismu, která reprodukovala odbojovou činnost převážně jen na přípravu závěrečného aktu, ozbrojeného povstání. Je patrna zejména z několika plánů, které

vypracovalo emigrační ministerstvo národní obrany v Londýně. Povstání mělo být jednorázovou akcí ilegálních vojenských organizací, uskutečněnou za vydatné pomoci — zbraněmi, velitelskými kádry i paradesantními jednotkami ze zahraničí. Podle této koncepce mělo být těžiště odbojové činnosti v zahraničí. Domácí organizace se vedle zpravodajství a organizování útěků za hranice měly zabývat především organizační přípravou povstání a šetřit své síly k tomuto rozhodujícímu vystoupení.

V duchu této koncepce budovala Obrana národa od počátku okupace ilegální vojenskou organizaci s hierarchickou strukturou velitelství, která pokrývala celé území protektorátu. Její organizátoři se navíc domnívali, že tak rozsáhlá organizace zůstane utajena, nezahájí-li aktivní činnost. Tisíce vlastenců Němci zatklí, aniž měli příležitost aktivně do boje proti okupantům zasáhnout.

Velké škody působily iluze o brzkém skončení války, které šířila nejvyšší místa. Očekávala rychlý spád událostí v neprospěch Německa před polskou kampaní, před zahájením bojové činnosti na Západě, při vstupu Sovětského svazu do války, po stalingradské bitvě i v souvislosti s invazí na Západě. Nesprávné závěry vedly k urychleným přípravám, často za cenu zanedbávání zásad konspirace. Tato kampanovitost postihla od r. 1941 i komunistický odboj.

Odbojová koncepce komunistů se postupně podstatně lišila od koncepce londýnské. Taktiku vyčkávání a šetření sil na konec války považovali za nemorální. Usilovali, aby domácí hnutí maximálně přispívalo k válečnému úsilí Sovětského svazu a antifašistické koalice. Sabotážemi, destrukcemi a později partyzánským bojem mělo přispět k rozvrácení válečné výroby a dopravy v protektorátě. Aktivní formy boje měly být stupňovány až by organicky přerostly v ozbrojené povstání národa proti okupantům.

Po zkušenostech z Jugoslávie a z okupovaných částí Sovětského svazu prosazoval moskevské vedení KSČ (zhruba od konce r. 1942), aby partyzánské hnutí se i v českých zemích stalo základní formou odboje. Zkušenosti ukázaly, že partyzánský boj je neúčinnější formou odboje, že je s to paralyzovat nacistické policejní metody, které český odboj tak těžce postihovaly.

V českých zemích však byly pro rozvoj partyzánské hnutí jiné podmínky, než např. v Polsku, Jugoslávii, SSSR i ve Francii. Nebyl to jen nedostatek nedostupných prostor, které by se mohly stát jeho zá-

kladnami. Vzhledem k významu českého prostoru si zde nacisté nedovolili použít slepého vyhlazovacího teroru, který by obyvatelstvo vyháněl do lesů. České území bylo dlouho mimo dosah účinné pomoci ze zahraničí, bez které se partyzánské hnutí neobejde. Okupaci zde nepředcházelo válečné střetnutí, které v jiných zemích vyhotilo hned od počátku vztahy k okupantům a vytvořilo podmínky (dostatek zbraní, bojové zkušenosti aj.) k přechodu od jedné formy ozbrojeného boje k formě jiné. Podmínky v protektorátě nemůžeme srovnávat s podmínkami v okupovaných oblastech Sovětského svazu, kde základem partyzánské hnutí se staly početné vojenské jednotky, které v době ústupových bojů zůstaly s celou výzbrojí v týlu fronty.

To byly hlavní důvody, proč se nepodařilo i přes snahu domácího komunistického odboje až do podzimu 1944 partyzánské hnutí v českých zemích rozvinout.

Závěrečné fázi českého odboje, kterou se budu podrobněji zabývat, předcházelo období regenerace po Heydrichiádě. Nacistický teror postihl zničujícím způsobem všechny odbojové složky, nejdrastičtěji však organizace nekomunistické, které se z pohromy již nevzpamatovaly. Obrana národa, Politické ústředí a Petiční výbor Věrní zůstaneme, které se srušovaly v ÚVOD (Ústředí vedení odboje domácího), prakticky zanikly.

Teprve v r. 1943 vznikl v Praze Přípravný revoluční výbor, který měl na londýnské platformě sjednotit domácí odboj.

Jeho páteří byla vojenská organizace vedená generálem Zdeňkem Novákem, která navazovala na Obranu národa, ale její strukturu (rozvětvenou, hierarchickou organizovanou sítě okresních a vyšších vojenských velitelství) již neobnovila. Jejím základem se mělo stát vládní vojsko a ozbrojené složky protektorátního aparátu. Později se zapojili do této organizace také zástupci protiletecké obrany a hasičstva. Členy Novákova štábu byli čelní funkcionáři těchto složek. Jejich prostřednictvím měly být policie, četnictvo, PO i hasičstvo v rozhodující chvíli jako celky použity k ozbrojenému vystoupení. PRNV navázal spojení také s Radou tří, s některými členy KSČ a pracovníky ilegálních odborů. PRNV se však nestal skutečným odbojovým centrem. Nepodařilo se mu již obnovit spojení s převážnou většinou vojenských i civilních odbojových organizací a skupin, které byly původně napojeny na ÚVOD.

Úspěšněji probíhala regenerace komunistického odboje. Jeho třetí domácí vedení (v čele s Molákem) obnovilo spojení s řadou stranických organizací. Avšak ani

komunistům se zdaleka nepodařilo obnovit původní ilegální strukturu. Nepodařilo se navázat ani oboustranné spojení s Moskvou. Většina organizací musela pracovat samostatně. Pokud je ovlivňoval ústřední výbor, pak jen zpravidla ve formě obecných pokynů v ilegálním tisku. Značnou koordinační úlohu sehrálo vysílání moskevského rozhlasu, ale i to byly jen nejobecnější pokyny, které nemohly nahradit nutné vnitrostranické kontakty.

Vynucená decentralizace se v daných podmínkách osvědčila zejména proto, že omezovala účinnost zásahů gestapa, jehož konfidenti pronikali především do centralizovaných organizací. Komunistické organizace, i když neměly spojení, ovlivnily zejména politikou přípravu revoluce a povstání. I jiné odbojové skupinky pracovaly v této době samostatně v duchu koncepcí svých původních složek a podle pokynů zahraničního rozhlasu. Postupně se začleňovaly do vznikajících Revolučních národních výborů, které se stávaly významnými články decentralizovaného národního odboje. Praktická příprava hromadného ozbrojeného vystoupení však nutně vyžadovala alespoň v závěrečné fázi centralizovanou domácí organizaci, která by působila v úzkém kontaktu se zahraničními centry.

Činnost komunistického odboje ochromilo již v r. 1943 postupné zatýkání členů ústředních a krajských orgánů, které se prostřednictvím konfidentů dostaly pod kontrolu gestapa. Na přelomu let 1943 a 1944 však počala velmi aktivně působit revoluční skupina komunistické mládeže Předvoj, která vydávala ilegální časopis téhož názvu. Vznikla koncem roku 1943 v Praze a rychle vytvářela síť přísně konspirativních buněk, kterými pronikala na český venkov i na Moravu. Unikala pozornosti gestapa, poněvadž nenavazovala na žádnou organizaci a působila v novém prostředí, mezi mládeží [převážně studentskou], která se předtím, až na výjimky, odbojové činnosti ještě nezúčastnila.

Slibný vývoj domácího odboje přerušila série nových úderů gestapa, které do léta 1944 postupně zlikvidovalo třetí ústřední výbor KSC i Přípravný revoluční národní výbor a v podzimních měsících ochromilo dočasně činnost Předvoje zatčením členů jeho ústřední buňky. Již počtvrté byl domácí odboj tvrdě zasažen a komunistické hnutí ztratilo poslední garnituru zkušených revolucionářů.

Bez postižení zůstala poměrně silná odbojová organizace „Rada tří“, která působila hlavně v moravské části Českomoravské vrchoviny, kde organizovala partyzán-

ské hnutí. Některé její složky byly v jiných částech Moravy a Čech. Navazovala na PVVZ a Obrana národa. Politickým vedoucím Rady tří byl profesor Dr. Josef Grňa. Vojenským velitelem generál Luža, kterého v říjnu 1944 zastřelili protektorátní četníci. Jeho nástupcem se stal plukovník Karel Veselý — Štainer. Rada tří měla přímé rádiové spojení s Londýnskou emigrační vládou a spolupracovala také se sovětským zpravodajským výsadem Beljaev — Jurjev. V lesních skupinách R-3 působilo mnoho uprchlých sovětských zajatců.

I Rada tří musela čelit nástrahám gestapa. Počátkem roku 1944 byli na ni nasazení konfidenti Jizera a Ryšánek. Došlo však k jejich odhalení a úklady v složitě protihře byly odrazeny. V praxi se potvrdilo, že organizace partyzánského charakteru není tak zranitelná jako odbojové organizace, jejichž členové nežijí v ilegality.

V létě a na podzim již všechno nasvědčovalo tomu, že válka vstupuje do svého závěrečného stádia. Na Západě se rozvíjela dlouho očekávaná invaze, jedna z největších operací druhé světové války, provázená velkým růstem hnutí maquis ve Francii a revolučním vystoupením pařížského lidu. Na Východě dosáhla sovětská armáda předhůří Karpat a toku Visly. Její vítězný postup vyvolal v nacistickém týlu rozmach národně osvobozenického boje, který vyústil v celou sérii protifašistických ozbrojených povstání: ve Varšavě, v Rumunsku, v Bulharsku a také na Slovensku.

Gestapácké údery, které ničivě zasáhly centrální odbojové orgány a pracně vybudované organizační sítě, měly zamezit revoluční vývoj v českých zemích. Očekávání okupantů však nesplnily, nevedly již k depresi. Zatýkání a teror nemohly paralyzovat morální ohlas, který vyvolala situace na frontách, aktivita odboje v jiných okupovaných zemích a zejména události na Slovensku, kde povstalci vyhlásili obnovu Československé republiky a dva měsíce bránili povstalecké území proti útokům německého vojska.

S vědomím, že se blíží rozhodující okamžiky, projevovaly se v odbojových skupinách silné tendence po integraci. Přesto byla situace kritická. Český odboj nebyl za daného stavu s to uskutečnit hromadné ozbrojené vystoupení na pomoc Slovenskému národnímu povstání. Po dočasné porážce nešlo jednoduše přeskočit údolí svízelné organizační práce a morální přípravy národa stupňováním aktivní odbojové činnosti. Nešlo dobře počítat s tím, že v Čechách a na Moravě bude vývoj jiný, než

v ostatních okupovaných zemích, kde povstání předcházela výdatná pomoc zbraněmi a kde revoluční situace uzrála až po bezprostředním přiblížení fronty. To si neuvědomili londýnští činitelé.

Počátkem září obdržely organizace, které měly rádiové spojení s Londýnem, zprávu, že v nejbližší době dojde k hromadným leteckým dodávkám zbraní. V pozdějších radiogramech byly sjednány termíny a podmínky v jednotlivých místech. Akce měla být uskutečněna v první třetině října 1944. Po rozsáhlých přípravách dodávky nakonec uskutečněny nebyly a 13. prosince byla celá akce odvolána, poněvadž „vystála perspektiva, že válka se protáhne do jara“ a předčasné dodávky by vyvolaly represe nacistů.

Také z Východu byl učiněn pokus o svolání ozbrojené akce na pomoc Slovenskému národnímu povstání. Kyjevský štáb partyzánského hnutí uložil Ušiakově partyzánské brigádě, která bojovala u Martina, aby se probíla na východní Moravu a rozšířila povstání ze Slovenska i do tohoto prostoru.

Také tento pokus se setkal s nezdarem. Po těžkých bojích se brigádě, která přijala na Moravě název Partyzánská brigáda Jana Žižky z Trocnova, podařilo udržet se v Beskydech a zanedlouho se stala centrem odbojového hnutí na severovýchodní Moravě.

Ze Slovenska byla na Moravu poslána ještě partyzánská brigáda Záře. Když narazila na silnou uzávěrku, obešla moravsko-slovenskou hranici obkolem přes Hlučínsko, pronikla na Moravu ze severu a koncem října dosáhla Rusavy.

V době od 30. září do konce října byly do českých zemí ze Sovětského svazu letecky vysazeny organizátorské skupiny partyzánských brigád Jermak, Jan Kozina, Mistr Jan Hus a oddíl Miroslav Tyrš.

Brigáda Jermak vytvořila základny na Dražanské vysočině, na Prostějovsku a Litovelsku. Prostor její působnosti se do značné míry překrýval s územím, na kterém působil český partyzánský oddíl Miroslav Tyrš. Brigáda Mistr Jan Hus měla své těžiště v Železných horách. Organizátorská skupina brigády Jan Kozina, která měla přispět k znovuoživení partyzánského hnutí v Brdech, byla omylem vysazena mezi Zátcem a Louny. Ve srážce s nacistickou policií 13 jejích členů padlo, zbývajících 5, v čele se Zakarpatským Ukrajincem Kišem a raněným komisařem Melnikem, se nakonec rovněž dostalo na Českomoravskou vrchovinu. V tvrdých zimních podmínkách musily tyto první organizátorské skupiny těžce bojovat o svoji existenci s nacistic-

kými silami. Udržely se však a vytvořily předpoklady k pozdějšímu rozmachu partyzánského hnutí v Čechách a na Moravě.

Koncem roku 1945 vznikl z představitelů některých pražských organizací KSČ a Předvoje IV. ilegální ÚV KSČ (Smrkovský, Knap, Šiška, Čivrný, Koucký, David a Hájek). Za svůj hlavní úkol považoval sjednotit odbojové hnutí a připravit národ k ozbrojenému povstání. Počal vydávat Rudé právo a zahájil organizační činnost k sjednocení stranických organizací.

Ústřednímu výboru KSČ se podařilo navázat spojení s ilegální ÚRO, vedenou Evženem Erbanem a Josefem Kubátem a jejím prostřednictvím s R-3 a řadou dalších organizací. Počátkem roku 1945 vznikla Česká národní rada, jako reprezentant domácího odboje. Působila prozatím jako přípravný orgán. Prostřednictvím R-3 navázala spojení s Londýnskou vládou, která měla pro připravované povstání dodat zbraně. Pokusy o navázání spojení s moskevským vedením KSČ zůstaly neúspěšné.

Gestapu se ještě jednou podařilo slibný vývoj ohrožit. V březnu rozložil krajský výbor KSČ v Praze, tak důležitý pro přípravu povstání v hlavním městě. Na padesát komunistů bylo zatčeno, mezi nimi i člen ÚV František Šiška. Činnost pražského centra musela být omezena.

V březnu a dubnu byla na území Čech a Moravy vysazena hlavní vlna partyzánských organizátorských skupin z SSSR: rychle se rozrůstaly a vytvářely početné partyzánské jednotky. Na jaře 1945 pokrývaly partyzánské oblasti již značnou část východní Moravy, severovýchodních Čech a Brd. Partyzánské území na českomoravském pomezí zasahovalo až na střední Moravu a do jižních Čech. Na Mělnicku působil partyzánský oddíl Národní mstitel.

Také nacisté se připravovali na rozhodující dny. V jejich plánech na potlačení nepokojů v protektorátě měly sehrát hlavní úlohu síly SS, které byly rozmístěny v četných cvičných prostorech ve středních Čechách (zejména na Benešovsku-Neveklovsku a Milevsku). Německé civilní obyvatelstvo bylo vyzbrojováno a cvičeno v pouličním boji. Německé velení bylo odhodláno uskutečňovat i v Čechách a na Moravě zločinnou taktiku spálené země. Maršál Schörner, velitel skupiny armád „Střed“ ukládal ještě koncem dubna svým podřízeným velitelům: „Pamatujte, že z vesnic, které jsou v plamenech, na vás již nikdo střelit nebude“.

Rychlý spád událostí na jaře 1945 předběhl vývoj organizačních příprav povstání. Vítězný postup sovětské armády na Moravě, obklíčení českého prostoru ze severu

a jihovýchodu, smrt Hitlera, pád Berlína, postupná kapitulace německých vojsk na západní frontě, zjevný rozklad nacistického a protektorátního aparátu, rozklad německé armády, to vše urychlilo revoluční proces a v prvních dnech května vedlo ke vzniku akutní revoluční situace v českých zemích.

Prvního května vypuklo povstání v Přerově a rozšířilo se do dalších obcí. Příštího dne došlo k národním pozdvižením v Nymburce, v Poděbradech, v Chlumci n. Cidl., v Novém Bydžově a v některých menších obcích. Třetího května vypukly nepokoje v Rakovníku. Ve všech těchto prvních ohniscích se nacistům podařilo povstání potlačit. Nepodařilo se jim to však v Podkrkonoší, kde povstání vzplálo 3. května. Vzniklo z partyzánské akce v Chuchelně a rychle se rozšířilo do Železného Brodu, Seml, Jilemnice, Staré a Nové Paky. Zachvátilo obce v poměrně rozsáhlé oblasti těchto měst. Nezávisle na Chuchelně vypuklo současně v Úpici na Trutnovsku, kde dělníci za vedení komunistů vyhlásili generální stávkou.

Čtvrtého května v časných ranních hodinách došlo k povstání také ve Vsetíně. Připravil a řídil je partyzánský oddíl brigády Jana Žižky z Trocnova. Povstalcům se podařilo narušit z týlu německou obranu, zabránit destrukcím, navázat styk s frontou a po neporušených mostech převést přes Bečvu jednotky 1. čs. armádního sboru. Město bylo uchráněno ničivých bojů.

Čtvrtého května odpoledne se počaly projevat nepokoje také v Praze, ve středních Čechách i v některých odlehlejších oblastech. Napětí vystupňovalo pátého května dopoledne, když se rozšířily zprávy, že Američané postupují do nitra Čech.

Ve 13.33 hod. se ozvalo z rozhlasových přijímačů vzrušené volání pražského hlasatele: „Voláme českou policii, české četnictvo, vládní vojsko; dostavte se ihned k budově rozhlasu — esesáci nás chtějí vyvraždit. Přijďte ihned!“

Tato výzva znamenala ve vývoji událostí kvalitativní zvrat. Povstání se rychle rozšířilo téměř na celé, českým obyvatelstvem osídlené, území Čech a západní Moravy. Znamenalo konec iluzí o klidném převratu. Obyvatelstvo počalo odzbrojovat německé vojáky a vojenské transporty. V krátké době byli povstanci v Praze i na venkově ozbrojeni ukořisťovanými zbraněmi. Ovládali na celém území železnice a pošty. Na silnicích znemožňovali německé armádě pohyb zřizováním záseků, zátarasů a uzavíráním protitankových uzávěr, které proti sovětské armádě vybudovali nacisté.

Značná část německých posádek byla odzbrojena, ostatní většinou internováni ve svých objektech.

Významných úspěchů dosáhli povstalci v Praze. Po těžkých bojích dobyli budovu rozhlasu na Vinohradech a prakticky ovládali celé město na pravém břehu Vltavy. Němci se udrželi v některých částech na levém břehu a v některých objektech na břehu pravém. K izolování vnitřních ohnisek německého odporu a hlavně proti útokům zvenčí, vybudovali Pražané do rána 6. května 1 600 barikád, kterými přehradili ulice.

Politické moci se v zastoupení Košické vlády ujala Česká národní rada, které se podřídilo také vojenské velitelství Velké Prahy v čele s generálem Kutlvašrem. Předsedou České národní rady byl profesor Albert Pražák, místopředsedou Josef Smrkovský. Na venkově se ujaly moci Revoluční národní výbory. Vojenská velitelství, která vystoupila z ilegality, se stala součástí okresních a městských národních výborů.

Ještě 4. května předpokládala Dönitzova vláda (po poradě s K. H. Frankem a náčelníkem štábu skupiny armád Střed von Nacmerem), že český prostor bude možné udržet proti sovětské armádě po dobu 14 dní. Německé území bylo tehdy téměř celé již v rukou spojenců a česká kotlina byla jediným územím, kde mohli ještě klást odpor. Dönitzova vláda potřebovala čas, aby jednáním se západními mocnostmi se mohla pokusit najít nějaké východisko z blížící se katastrofy. Nacisté stále ještě spekovali s rozpory v antifašistické koalici.

Pátý květen tyto záměry zmařil. Povstání učinilo z českého prostoru — posledního zázemí německých vojsk — bojiště, znemožnilo transport a zásobování fronty. S povstáním v týlu se plány Dönitzovy vlády staly nereálnými.

Nacistům se podařilo zorganizovat své síly a šestého května přešli do útoku. Snažili se uvolnit především důležité komunikace a potlačit povstání v Praze. Proti hlavnímu městu nasadili vojska SS Kampfverband Wallenstein z Benešovska — Neveklovsko, vojska SS tankové divize Wiking z Milovic, jednotky SS divize Das Reich, SS tankové jednotky generála Reimanna z Československa a řadu menších jednotek ze středních Čech.

Útok na Prahu měli Němci zahájit za svítání 6. května. Díky rozhodnému odporu povstalců v obcích ve středních Čechách se těmto vojskům nepodařilo k okrajům Prahy včas proniknout. Sedmého května se však podařilo Němcům vniknout ze všech směrů hluboko do středu města. Se zbraně-

mi, které povstalci měli, přes jejich statečný odpor nemohli postup tankových vojsk zastavit, zejména když esesáci hnali před sebou bezbranné obyvatelstvo a nutili je rozebrat barikády. Také na venkově se sedmého května stala situace kritickou. Bez rychlé pomoci nemohli povstalci nacistické přesile dlouho čelit. Pomoc přišla v nejtěžší chvíli.

Povstání nebylo koordinováno s plány sovětské armády. Nezávisle na povstání vydalo sovětské velení již 1. května směrnici k provedení pražské operace. Měla být zahájena 7. května. Vzhledem k situaci v Čechách nařídil velitel 1. ukrajinského frontu útok ze severu o den dříve. 7. května zahájila útok také rychlá skupina 2. UF z prostoru jižně od Brna a počala rychle pronikat směrem na Jihlavsko a Prahu. Tankové armády generálů Rybalka a Leljušenka mezitím na severu dosáhly Krušných hor a v noci ze 7. na 8. května je překročily.

Důsledky rozhodného tlaku sovětské armády se projeví na povstaleckém území 7. května večer, když na toto území počaly proudit proudy ustupujících frontových vojsk. Došlo k novému rozmachu aktivity povstalců. Nacisté, kteří bojovali o hodiny, museli se povstaleckým územím probíjet. Překonání každého zátrasy znamenalo pro ně značné zdržení. Rychlý postup sovětských vojsk jim znemožnil zaujmout obranu v Krušných horách, povstání jim znemožňovalo zachytit se na obranných liniích vybudovaných na Českomoravské vrchovině a na Labi.

V hlavním městě byla 8. května situace kritická. Praha poutala bojem desetitisíce nacistických vojáků, kteří se chtěli probít

na západ. 8. května vystupňovali své úder i běsnění proti civilnímu obyvatelstvu a současně nabídli, že jsou ochotni na základě kapitulace podepsané v Remeši složit zbraně s podmínkou, že jim bude umožněn ústup na Západ. Když bylo již zřejmé, že je otázkou několika hodin, než si průchod vynutí zbraněmi, Česká národní rada, která nevěděla o rychlém postupu sovětské armády ku Praze, přistoupila na tuto podmínku. Některé jednotky SS však zbraně nesložily a boje trvaly do rána, kdy do nich rozhodujícím způsobem zasáhla tanková vojska sovětské armády a poslední zbytky odporu během několika hodin zlomila.

Osvobozením Prahy a uzavřením kruhu obklíčení z jihu neskončila úloha ozbrojených povstaleckých sil. V době, kdy kruh obklíčení nebyl ještě pevně uzavřen, odrážely pokusy nacistů o uniknutí z obklíčení na Západ. Později se zúčastnily po boku sovětské armády odzbrojování německých vojsk a likvidace některých ohnisek odporu.

České květnové povstání bylo zahájeno téměř s holýma rukama proti obrovské přesile německých vojsk. Za daného stavu mohlo způsobit dočasné ochromení bojeschopnosti těchto vojsk, ale bez rychlé pomoci zvenčí se povstalci dlouho udržet nemohli. Povstání vzniklo živelně, bez předchozí koordinace se spojeneckými armádami. Útočná operace sovětské armády, která byla shodou okolností připravena a po vypuknutí povstání urychlena, znemožnila potlačení povstání. Naproti tomu povstání vytvořilo předpoklady pro rychlý průběh a mimořádný úspěch této poslední operace v Evropě.

České odbojové hnutí na Moravě

Na přelomu roku 1944/45, po pěti a půl letech trvání spěla válka ke konci. Československo svou geografickou polohou a postupem front však je odsouzeno k tomu, aby bylo poslední okupovanou zemí. Vývoj situace v Evropě v tomto období rozhodující měrou ovlivňuje postup sovětské armády, která i po vytvoření druhé fronty ve Francii nese hlavní tíhu bojů a váže největší část německých divizí. V důsledku velkých operací v prvních třech měsících roku 1945 sovětská armáda osvobodila Polsko a Maďarsko a fronta se zastavila před Berlínem a Vídní. Sovětská armáda postupuje i na Slovensku a sovětsko-německá fronta se pomalu posunuje na západ k hranicím Moravy. Osvobození ČSR bylo však z vojenského hlediska podřízeno celkovému vedení válečných operací v Evropě. Postup Slovenskem a Moravou probíhal kromě toho na vedlejším strategickém směru a navíc byl ztížen horským terénem.

Do posledního roku války vstoupil Sovětský svaz jako mohutná vojenská velmoc. Přes vojenské porážky a územní ztráty nebylo však Německo ještě poražené. Nepřítel byl ještě silný, kladl tuhý odpor a měl k dispozici stále přes tři sta divizí; z nich 185 stálo na východní frontě proti sovětské armádě. Přibližování a vstup sovětské armády na naše území oslabovaly vojensky a politicky nacistický režim a jeho kolaborantské spojence a posilovaly protifašistické hnutí odporu.

K prudkému rozmachu odbojového hnutí v českých zemích dochází v posledních měsících a v posledních týdnech války. Pro jeho rozvoj se vytvářejí nejen výhodnější podmínky, ale jeho rozmach má nyní

i vnitřní smysl. Naše území nabylo totiž na svém strategickém významu, neboť tvoří frontové zázemí, často dokonce týl fronty, kudy vedou důležité komunikace.

Velkým povzbuzením českého odboje byla i jednota protifašistického boje. V mezinárodním měřítku ji demonstrovalo jednání tří velmocí — SSSR, USA, Velké Británie — v Jaltě na Krymu v únoru 1945, zejména pak dohoda o úplné kapitulaci fašistického Německa. Také náš zahraniční odboj demonstroval svou jednotu a příznivě tím ovlivňoval rozmach českého odboje. Dr. Beneš podepsal 4. 12. 1944 zákon o národních výborech, rozpustil i buržoazně demokratickou čs. vládu v Londýně a na návrh sovětské vlády jel na osvobozené Slovensko přes Moskvu. Výsledkem společných jednání bylo přijetí Košického vládního programu, jehož základem byly návrhy KSČ. Program byl revolučním kompromisem KSČ s levým křídlem odbojové buržoazie.

Sjednocení zahraničního odboje na pozicích radikálního demokratismu a nacionalismu působilo velmi pozitivně k sjednocování domácího odboje na „národních“, ale i na demokratických pozicích.

Další nové a silně působivé momenty do denního života našich občanů přineslo jaro 1945.

Začíná bombardování.

Ve stálém větším počtu se přesouvaly přes naše území pěší transporty lidí ze zajateckých a koncentračních táborů, k nimž nacisté byli donuceni postupem sovětských vojsk. Naši lidé byli svědky nelidského zacházení, strašných hrůz a bestialitních vražd. Nejprve úžas, hrůza, ale pak prudká straš-

ná nenávisť proti německým fašistům se zmocňuje obyvatel českých měst a obcí.

Vedle těchto jevů se množí známky blížící se fronty. Moravou procházejí proudy německých uprchlíků, na silnicích se budují zátarasy, kopou se zákopy.

Podle situace na frontách, hlavně na východní frontě, se mění nálada obyvatelstva i nadšení a bojový duch odbojářů. I když sjednocení zahraničního odboje působí pozitivně a postup vojsk na východě i na západě urychluje rozmach českého odboje, neznamená to, že odboj začíná dělat zázraky. Český odboj nepůsobil jen za výhodných podmínek. Okupace našich zemí nadále trvala, okupační aparát německého fašismu se sám od sebe nerozkládal a v podstatě ani do posledních dnů války se nerozložil. Hřmění děl na blížící se frontě bylo pro odboj velkou pobídkou k nové aktivitě proti cizímu i domácímu fašismu.

Odboj musel brát vedle toho jako základní a rozhodující fakt tvrdou realitu — sílu okupačních vojenských a policejních jednotek, které byly na území Čech a Moravy. Nacisté měli v našich zemích rozsáhlý potlačovací aparát až do posledních dnů okupace. Jeho nejsilnější složku tvořila armáda — Grenzwachendivizion (německá pohraniční stráž) a čtyři výcvikové prostory: milovický a benešovský v sousedství Prahy, brdský u Plzně a vyškovský mezi Brnem a Olomoucí — dále řídicí úřadovny gestapa v Praze a v Brně se sítí gestapáckých služeben téměř ve všech okresních městech. V Praze a Brně měly sídlo dva policejní pluky (20. a 21.) Schutzpolizei. V letech 1944/45 gestapo vytvořilo proti odboji zvláštní tzv. stíhací oddíly (jagdkomanda) a letací oddíly (einsatzkomanda).

Stíhací oddíly byly na východní Moravě v těchto místech: Tichov, Čeladná, Rychaltice, Morávka, Raškovice, Staré Hamry, Horní Bečva, Krmelín, Ostravice, Bílá, Liptál, Dršková, Zděchov, Lázy, Slušovice, Leskavec, Uherský Brod, Velká, Horní Lideč, Koryčany, Brumov, Hodonín, Litenčice, Vizovice, Buchlovice, Bunč.

Pohotovostní oddíly na východní Moravě byly ve Frýdku (pak v Rožnově) oddíl „Ruhsam“, v Rožnově p/Radh., Vsetíně, ve Franštátě a Valašském Meziříčí oddíl „Beskydy“. Z pohotovostního oddílu zbraní SS byla pochodová setnina „NIEMAND“ v Hoštálkové. Setnina ochranné policie byla umístěna také v Uh. Brodě a ve Slušovicích (mimo stíhací oddíl) četa speciálně výcvičených policejních psů. První prapor 21. policejního pluku (se sídlem v Brně), tj. 4 setniny — byl umístěn mezi

Zlínem a slovenskou hranicí. Druhý prapor téhož pluku byl umístěn na jih od Zlína. Ve čtyřech městech u Beskyd (Rožnov, Vsetín, Frenštát, Val. Meziříčí) byly dále umístěny k posílení pohotovostního oddílu „Beskydy“ 11. a 12. setnina 20. policejního pluku z Čech a 3. a 5. setnina 18. policejního pluku z Ostravy. Spojení mezi různými oddíly zajišťovala 42. spojovací setnina zbraní SS. Ochranu válečně důležitých objektů, železničních tratí a mostů zabezpečoval tzv. policejní strážní prapor „Morava“, doplňovaný od února 1944 oddíly domobrany (Volksturm).

Hlavním opěrným bodem okupačních sil na západní Moravě byly Letovice, kde byl od ledna 1945 zvláštní pohotovostní oddíl, který tvořil téměř celý druhý prapor 22. policejního pluku. Na západní Moravě byl vybudován i řetěz stíhacích oddílů — jagdkomand ve městech a obcích: Doubravník, Blansko, Nové Město na Mor., Letovice, Bystřice n/Pern., Olešnice, Lysice, Lipůvka, Veselí, Polička, Křižanov, Tišnov, Rohozná, Adamov, Černá Hora. Koncem února byla přesunuta do prostoru Křižanov-Val. Meziříčí 7. motorizovaná setnina 2. praporu 21. policejního pluku. Jagdkomando bylo zřízeno i ve Velké Bíteši a samostatná služebna gestapa (od 1. 2. 1945) ve Velkém Meziříčí.

Koncem roku 1944 početní stav německých branných a policejních sil v českých zemích odhadujeme asi na 200 000 mužů: to představovalo přibližně 15 divizí.

Síla, krutost a brutální teror fašistického okupačního aparátu poznalo české odbojové hnutí zejména v zimě 1944–45, kdy gestapo přešlo k zimní ofenzívě. Od poloviny prosince 1944 do poloviny března 1945 demonstrovalo gestapo svou moc v Beskydech a na Vysočině.

První zimní tažení prodělala v listopadu 1944 brigáda Jana Žižky. Represe krutě postihla obec Morávku na Frýdečku. V prosinci došlo nejprve k hromadnému zatýkání na Boskovicku, Bystřicku a Prostějovsku. Po něm následoval útok stíhacích oddílů proti základnám na Dražanské vrchovině. 7. prosince zničili Němci část jedné skupiny „Jermak“ v obci Žďárná u Boskovic a 13. prosince další skupinu téhož partyzánského oddílu v lesním bunkru u Kuchova nedaleko Letovic. V polovině prosince pokračuje hromadné zatýkání spolupracovníků partyzánů na Bystřicku v Brťovic, Louce, Prosetíně a Tasovicích; na Litovelsku v obci Kladky i na Olomoucku.

Koncem ledna 1945 přichází druhý, ještě masovější úder fašistů. Druhá etapa jejich „zimní ofenzívy“ začíná útokem 19.

ledna na štáb „Jermaka“, který byl na rozhraní bystřického, boskovického a tišnovského okresu. Štáb z pasti unikl, základnu civilních spolupracovníků postihlo však masové zatýkání. Příští den byla zničena část štábu partyzánského oddílu „M. Tyrš“ v obci Koníkov a 10. února přepadá padesáticenný stíhací oddíl z Bystřice n/Pern. partyzány v obci Veselí.

Třetí úder gestapa v jeho zimní ofenzívě začíná v druhé polovině února. Fašisté se dovídají o připravované schůzce „3. roty“ se štábem „Jermaka“ v Šerkovicích v hájence. V přestřelce je zastřelen veli-

tel „Jermaku“ N. Dimitrijevič a zajati velitel 3. roty Milan Genserek a těžce raněný komisař „Jermaku“ L. Železník. Počátkem března dopadl úder novoměstského stíhacího oddílu na centrum opěrné základny „Záře“ v obci Samotín u Žďáru.

V zimě 1944–1945 zničilo gestapo 1/3 partyzánských základen na Moravě. Existenci partyzánského hnutí tím krajně ohrozilo. Autorita okupanta, vynucená znovutvorou, byla však jen dočasná. V březnu 1945 partyzánské jednotky zvrátily situaci a přešly do partyzánské protiofenzívy.

Přehled partyzánských skupin na Moravě v letech 1944/45

Partyzánské jednotky vznikaly ze dvou pramenů.

Nejprve z odbojových organizací domácího odboje, které dovedly překonat obtíže při opatřování zbraní a postupně pod vedením schopných organizátorů přešly k ozbrojeným formám boje. Od dubna 1945 opustili domovy a tvořili v masovějším měřítku vojensky organizované útvary. Nedostatečné zkušenosti snižují efekt jejich partyzánské činnosti; jsou to partyzánská amatéři — v tom je jejich slabina. Velmi dobře znají místní poměry, mohou uskutečnit akce a zase se skrýt doma, zásobují se z vlastních přídelů — v tom je jejich síla.

Druhým typem byly partyzánské jednotky, které se zformovaly kolem oddílů parašutistů, vysazených partyzánskými štáby ukrajinského frontu. Protože je tvořili většinou Rusi a Ukrajinci, nemohly se tyto shozené oddíly držet dlouho na jednom místě. Jejich přítomnost budila pozornost a hrozilo jim prozrazení. Úkoly, které plnily, vyžadovaly stálý pohyb. Typický pro ně je velký akční rádius a činnost v několika okresech současně. V zimních měsících se tyto zhruba dvacetičlenné skupiny rozdělují na menší, mezi sebou spojené skupinky a většinou zůstávají přes celou zimu až do jara v lesích. V zásobování jsou úplně závislé na podpoře místního obyvatelstva — to je jejich slabé místo. Tam, kde tato pomoc selhává, jsou přinuceni provádět nepopulární реквизиce. Organizátoři vynikají v destrukčních a zpravodajských akcích, pro něž jsou pečlivě vyškoleni a mají v nich bohaté zkušenosti ze své země. Jejich vnitřní organizace dává každému parašutistovi velkou samostatnost i výbornou vzájemnou souhru. V tom všem je zase jejich silná stránka — jsou to partyzánské profesionálky. Při svých přechodech zakládají na různých místech oddíly a mohut-

ní ve velké brigády v dubnu a v květnu 1945. Řada domácích skupin je na ně buď napojena, jimi založena, nebo od nich odvozena. Na druhé straně původní domácí odbojové sítě jim usnadňují zachycení se na podzim 1944 a prudký rozmach na jaře 1945. Oba typy partyzánských skupin u nás se vzájemně prolínaly a byly navzájem spjaté.

Morava tvoří dva rozdílné geografické celky

— východní s partyzánskou základnou v Beskydech,

— západní s partyzánskou základnou na Českomoravské a Dražanské vrchovině.

Tyto dvě moravské partyzánské základny na podzim 1944 a v zimě 1945 doplňuje menší základna v Brdech. Teprve v dubnu nastává všeobecný rozmach partyzánského hnutí téměř ve všech krajích a okresech Moravy i Čech. Jádrem beskydské partyzánské základny se stala od září 1944 brigáda „Jan Žižka z Trocnova“, které se probíjela ze středního Slovenska. Jejich vedoucími činiteli byli D. B. Murzin a Jan Ušiak. Vedle této brigády působily v Beskydech i další — zpravodajská skupina „Kapitán Belavskij“, „Beta — R 3“, Česká paradesantní skupina z Anglie „Wolf-ram“, „Plukovník Jindra“ a jiné. Jan Žižka navázal na síť původních odbojových organizací „Jiskra“ (prostor Frydek—Místek), „Bílá lvice“ (Ostravsko) a „Štramberská partyzánská“. Od této brigády je z šesti desítek 50 skupin na východní Moravě nějak odvozeno nebo s ní souvisí. Součástí brigády jsou skupiny Jan Žižka — Kuriňko (působí na Uherskobrodsku) s oddíly Slavkov, Korytná a Draslavice dále Jan Žižka—Bojkovice i Jan Žižka—Ovčáček.

Její členové založili (a měli spojení dále s brigádou) skupinu „Olga“ (Chřibý a Ždánický les) i další drobnější. Na brigádu

se napojily i místní skupiny, založené českými parašutisty z Anglie — Clay na Holešovsku, Carbon — Palcát v Popovicích a na Kameňáku. Na jaře se brigáda Jan Žižka z Trocnova (po zimních útrapách) rozšířila z Beskyd do prostoru Vizovických, Hostýnských a Vseckých vrchů i do Bílých Karpat a rozčlenila se na čtyři prapory. V dubnu 1945 přešly do Beskyd partyzánské brigády ze Slovenska — „Vlast“ a „II. Štefánikova brigáda“ (Popov).

Do přehledu partyzánských jednotek na východní polovině Moravy zařazujeme i skupinu „R-3 — Alfa“ na Kyjovsku, a skupinu „Lenka — Jih“ (na Moravskobudějovicku), která vznikla z parašutistické skupiny Spelter. Patří sem i odbojová skupina „Vela“, jejíž jádro bylo na Vyškovsku.

Severní a střední část Moravy tvoří menší, ale samostatnou oblast. Český ostrůvek v okupované části severní Moravy vytvořil malé partyzánské skupinky na Šumpersku — „Rudá Hvězda“, (obce Cokytly), „Moskva“ (Sudkov) a Olšanská skupina, dále na Zábřežsku — skupina vedená Fr. Gieselem. Z jugoslávských uprchlých zajatců a 25 Čechů se na Olomoucku utvořil oddíl „Maršál Tito“ a nedaleko odtud v Tršticích a na Košířích v Prostějova skupina „Juraj“. Na Vyškovsku působí „Vela“, která zůstává jen u odbojové práce bez bojové činnosti. Na Holešovsku působí od března 1945 zpravodajská skupina „Orel“.

Západní polovina Moravy — od Moravské Třebové na jih až k rakouským hranicím a k Čechám na západě — byla partyzánskou doménou několika ruských organizátorských oddílů a oddílů Rady Tří. Mezi nimi — i při navázání úzké spolupráce — zachovaly si samostatnost tři původní české domácí odbojové skupiny: Prokop Holý, 3. československá úderní rota a Josef Hybeš. Vznikly a přešly k partyzánskému boji před příchodem sovětských parašutistických jednotek a ani se nepodřídily Radě Tří. Organizátor R. Procházka, vyslaný moskevským velením KSČ, založil v létě 1943 oddíl „Prokop Holý“. Vedle brněnské

skupiny působil v okolí Bystřice n/Pern. V létě 1944 vznikly oddíly „Hybeš“ (A. Repka) Rosice — Oslavany. Mor. Krumlov a Třetí rota“ (M. Genserek) — Tišnovsko. Největší západomoravskou partyzánskou jednotkou se stal Jermak. Ze shozeného několiklenného oddílu u Vyškova z 30. 9. na 1. 10. 1944 se stala mohutná brigáda, od počátku roku 1945 rozčleněná na části, nazvané podle svých organizátorů: Jermak — Furzenko (Litovel — Konice — Mor. Třebová); Jermak — Porošin (Prostějov — Konice); Jermak — Petrovský (Kunštátsko); Jermak — Birjukov (Tišnov — Blansko — Boskovice — Bystřice n/Pern.). Oddíly Jermak využívají civilní základny, kde již dříve působily domácí jednotky — Zelený kádr na Konicku, sovětské uprchlíci zajatci vedení dr. E. Volkovem na Prostějovsku, 3. rota na Tišnovsku a oddíl „Generál Svatoň“ na Novoměstsku. Na Moravě zasahují i další paradesantní oddíly, které původně působily po svém shozu či přechodu v Čechách: Jan Kozina zejména na Žďársku (ale také v oblastech Nového Města n/M., Bystřice n/Pern. Tišnov, Polička a Jihlava), spolu se „Zář“, po jejím částečném rozbití a spojení na Tišnovsku a ve spojení s oddílem „R 3 — Svatoň“ na Novoměstsku. Zasahování brigády „Jan Hus“ na Moravu je menší, převážně do oblasti Nového Města n/M., neboť těžší její činnosti bylo na české straně Vrchoviny. Na moravské straně Vrchoviny působila i jednotka „Miroslav Tyrš“ s centrem Bystřice n/Pern. V březnu začal v okolí Svatky působit ještě oddíl „Vpřed“ (mjr. Orlov).

Spolu se sovětskými parašutistickými oddíly, vytvořily se odbojové skupiny **Rady Tří** (1942—1944), které také od podzimu podle svých možností přecházely k partyzánské činnosti: R 3 — Delta na Tišnovsku (Komenda); R 3 — Lambda neboli Gen. Luža na Brněnsku, a Bítešku (Indra), R 3 — TAU (Vetiška) na Meziříčsku; R 3 — Svatoň na Novoměstsku (O. Kafka) a skupina „Horácká“ (Třebíčsko), která se přimykala ke štábu R 3 (J. Grňa, Steiner — Veselý, J. Robotka).

Typické formy a metody českého odboje

I když odboj na Moravě nedosáhl šíře a efektu odboje na Ukrajině, Bělorusku a v Jugoslávii, byly jeho akce přínosem nejen pro vývoj vojenské situace na německo-sovětské frontě, ale i pro vývoj politické situace v protektorátě. Hlavními typickými formami a metodami českého odboje na Moravě byly destrukce na železničních, silničních a telegrafických spojkách, re-

voluční teror, zpravodajská činnost ve prospěch štábu sovětské armády a zakládání ilegálních národních výborů.

V zimních měsících 1944/45 začaly odbojové jednotky nejprve s politickou, zpravodajskou a teroristickou činností. Od počátku roku 1945 vznikaly z iniciativy výsadků ilegální KSČ nebo i jiných odbojových organizací národní výbory. Vytváření

revolučních orgánů nové moci bylo jedním z nejdůležitějších politických úkolů odboje. Tyto revoluční národní výbory většinou přebíraly ve svých obvodech v době osvobozovacích bojů do rukou politickou moc. Od pozimu 1944 odboj používal revolučního teroru proti četnickým stanicím (Přibyslav, Osová Bítýška, Dolní Rožínka, Fryšava, Liptávka, Tršice, Újezd u Vizovic, Hnědá Lhota atd.), dále proti zrádcům a kolaborantům, zejména z řad německých lesníků. Partyzánský teror byl velmi účinným nástrojem rozkladu fašistického státního aparátu, a to jak aparátu cizího, okupačního, tak i aparátu domácího, kolaborantského. Tak se u nás prohlubovala revoluční situace jako předpoklad ozbrojeného povstání.

V jarních měsících roku 1945 rostl počet ozbrojených srážek. Část z nich byla i nadále vyvolávána ještě ze strany nacistických a ozbrojených sil a motivována ve formě trestných výprav proti odbojovému hnutí. Současně však partyzánské hnutí začalo již hledat různé způsoby, jak oslabit fašistické ozbrojené síly vlastním útokem. Jedním z těchto způsobů byly přepady ubytovacích prostorů nacistických ozbrojených složek. V ozbrojených srážkách partyzáni museli stále ještě počítat se schopností nacistů poměrně rychle koncentrovat síly a vytvářet si početní a materiální převahu. Z toho důvodu nebylo pro partyzány vždy prospěšné volit formu otevřeného a rozsáhlého střetnutí. K akcím tohoto druhu začaly partyzánské skupiny přistupovat na Moravě ve větším rozsahu a počtu až v měsíci dubnu.

Účinnou pomocí frontě se stala diverzní činnost, která se v jarních měsících roku 1945 na Moravě značně rozrostla. Diverze rušily klid a pořádek, který nacisté potřebovali k obraně východní fronty, vázaly německé vojenské jednotky a oslabovaly výkon týlových komunikací. Zvláštní kapitolu tvoří boj o rušení železniční dopravy, která byla nejcitlivějším místem, na kterém odboj mohl v této době zasáhnout okupanty. Železniční komunikace na Moravě představovaly hlavní spoje mezi severním a jižním strategickým směrem východní fronty.

V Čechách a na Moravě bylo od září 1944 uskutečněno — podle původních okupačních dokumentů — přes 300 destrukcí na železnicích. Destrukční akce vedly k vykojení vlaků, poškození lokomotiv, vagonů, zatarasení tratí atd. Byly zaměřeny především na hlavní tratě: Přerov — Česká Třebová, Přerov — Hranice — Púchov, Ostrava — Břeclav, Ostrava — Ko-

tín, Přerov — Brno, Brno — Jihlava — Kolín. Kromě toho uskutečnili odbojoví pracovníci dnes ještě těžko zjiitelné množství diverzí proti silniční dopravě a spojům.

Aktivita tohoto druhu se vystupňovala zejména v dubnu 1945.

Neúčinnější destrukční akcí na Moravě bylo zničení mostu přes Jihlavku na trati Jihlava — Znojmo dne 10. dubna. Nalože poškodily most v okamžiku, kdy přes něj projížděl transport. Byla zničena lokomotiva a 10 vagonů, 200 německých vojáků bylo vyřazeno. Provoz na trati byl obnoven až za 14 dnů, což v době vídeňské operace znamenalo likvidaci důležitého spoje mezi centrálním Německem a Rakouskem.

Jednou z nejdůležitějších forem činnosti odbojového hnutí byla zpravodajská činnost. Zejména partyzánské skupiny řízené štábem při 4. ukrajinském frontu předaly cestou svých vysílaců velké množství údajů přes frontu o dislokaci německých jednotek, o vybudovaných zákopech a opevněních. Některé skupiny byly určeny k tomu, aby zpravodajskou službu považovaly za prvořadou a vyhýbaly se v důsledku toho bojové činnosti, která by nacistům usnadnila jejich odhalení, (např. skupina Bělavského — Niščiimenka, skupina Orel a další).

Zpravodajská činnost byla mnohotvárná a neuskutečňovaly ji jen partyzánské skupiny. Vykonávaly ji i rozsáhlé ilegální hnutí, často konspirované přes průzkumníky sovětské armády. Spojení neexistovalo však jen s Východem, ale i se Západem. Hlavní iniciativu ve spojení se Západem měly paradesantní jednotky vyslané k nám z Velké Británie (Eva Clay, Carbon, Potash, Spelter atd.), kterým se podařilo navázat spojení s domácími odbojovým hnutím a vytvořit rozsáhlou zpravodajskou síť.

Ve zpravodajské činnosti zvláštní úlohu sehrála Rada Tří. V poměrně dlouhém časovém období byla hlavním informátorem našeho zahraničního odboje. Pomocí na ni navazující pražské skupiny "Zpravodajská brigáda" získala a odeslala velké množství zpráv o armádě, průmyslu atd. Spoluprací odborářů ve Val. Meziříčí se skupinou Beta — R 3 byl v únoru 1945 doručen přes slovenské hranice i přes frontu plán obrany Beskyd pro zpravodajské oddělení armády maršála Koněva. Skupina generála Luži, její brněnský odíl, odevzdal 16. dubna plán Brna zástupcům sovětské armády v Náměšti. Skupina "Horácko" na Třebíčsku podávala zprávy zpravodajské skupině maršála Malinovského.

LENIN

o sovětském vojenském umění

Vladimír Iljič Lenin vešel do historie nejen jako geniální politik a státník, ale i jako vynikající vojenský teoretik, který dokázal aplikovat zákonitosti politické strategie a taktiky na všechny oblasti vojenské činnosti. Jeho historická zásluha spočívá v tom, že zdůvodnil potřebu i hlavní zásady vojenského programu proletářské revoluce a dále v tom, že rozpracoval základy sovětské vojenské vědy.

Zakladatel a vůdce komunistické strany zkoumal vojenské umění — v souladu s historickými zkušenostmi a nově vzniklými podmínkami — jako měnící se a neustále rozvíjející se praxi a teorii způsobů a forem vedení ozbrojeného zápasu, jako proces, který je podřízený objektivním zákonům. Geniální politik a vynikající vojenský teoretik Lenin ve své praktické činnosti i ve svém díle vědecky zobecnil zkušenosti bojujících mas, hluboce zdůraznil tendence rozvoje vojenství a objasnil základní principy vojenského umění.

V souladu s tím rozpracoval politický i vojenský vůdce revoluce způsoby a formy boje proletariátu v boji za uchopení moci, zabýval se otázkami všestranného řízení povstání, jeho politickou a vojensko-technickou přípravou, stanovil i taktiku ozbrojeného boje.

Ve svém rozsáhlém díle mnohokrát V. I. Lenin zdůrazňuje některé zásady, které mají velký význam nejen pro vítězství ozbrojeného povstání, ale i pro celkový rozvoj sovětského vojenského umění:

— nebytný požadavek mít převahu v silách na rozhodujícím směru a v rozhodující době,

— vést aktivní bojovou činnost s největší rozhodností a cílevědomě přecházet do útoku,

— ničit nepřítele překvapivou bojovou činností; přitom využívat především doby, kdy síly a prostředky nepřítele jsou rozptýleny,

— usilovat neustále, v každodenní činnosti i o nevelké úspěchy,

— udržovat za každou cenu morální převahu nad nepřítelem.

V. I. Lenin dále zdůvodnil, že rozvoj ozbrojeného zápasu ovlivňují sociální revoluce a revoluční objevy a vynálezy v oblasti vojenské techniky a výzbroji. Zásadní změny ve vývoji vojenské techniky všeho druhu, nasycení bojujících armád stále dokonalejší výzbrojí nezbytně vyvolávají změny v názorech na způsoby vedení taktické i operační činnosti.

Vzhledem k těmto zákonitostem Lenin nesčetněkrát připomínal, aby vojenské kádry a zejména důstojnický sbor důkladně poznali a zvládli soudobou vojenskou techniku i soudobé způsoby vedení ozbrojeného boje a války jako celku, dále všechny druhy zbraní a v neposlední řadě všechny prostředky a zbraně, které má nebo může mít k dispozici nepřítel. Není pochyb o tom, že tyto leninské zásady mají velký význam i v současné době, kdy vojska dostávají do výzbroje značné množství nejnovějších technických prostředků vedení ozbrojeného zápasu.

Činnost V. I. Lenina při řešení vojenských problémů všeho druhu je klasickým vzorem jednoty politického a vojenského, ideového a praktického stranického řízení

armády. Taková jednota je nevyhnutelnou podmínkou vítězství ve válce.

Při rozboru politiky imperialistických států V. I. Lenin nejednou vyvodil závěr, že nereálná a dobrodružná politika imperialistů byla nezbytným základem odpovídající strategie, která dříve nebo později nutně vedla k vojenskému krachu rozpoutané války.

Naproti tomu sovětská strategie slouží úspěšným cílům obrany socialistické vlasti. Politika Sovětského svazu odmítá jakoukoli dobrodružnost, hodnotí objektivně každou nově vzniklou situaci, a proto ukládá vojenské strategii jen reálné úkoly. V tom je tedy její reálná síla.

Významnou součástí zásad sovětské vojenské strategie jsou poučky V. I. Lenina o úloze a místě obrany a útoku při vedení ozbrojeného zápasu. Lenin učil, že ozbrojené síly nemají bránit socialistickou vlast pouhou pasivní obranou v určených prostorech a očekávat úder nepřítel, ale rozhodným a aktivním útokem. Tak např. v průběhu operací Rudé armády ke zničení bělogvardějců na jihu země V. I. Lenin ve směrnicích předsedovi revolučního vojenského sovětu republiky ze dne 3. ledna 1919 nařizoval veškerou bojovou činnost podřídit celkovému strategickému úkolu: zahájit rozhodný, všeobecný, cílevědomě vedený útok k rychlému dokončení celkové porážky nepřítel.

Hlavním cílem útočných operací podle Lenina je zničit živou sílu a především hlavní uskupení živé síly nepřítel.

Určujícími rysy občanské války na tehdejší podmínky byly její velký rozmach, pohyblivost a častá změna situací na jednotlivých frontách, různorodost operačních forem. V útočných operacích se uplatňovaly zejména tyto principy:

- směle soustředování sil a prostředků na rozhodujících směrech bojové činnosti,

- široký manévr úderných uskupení,
- hluboké roztínající údery na nepřítel do celé operační hloubky.

Tyto zásadní a na tehdejší dobu pozoruhodné leninské principy sovětského vojenského umění měly rozhodující význam a byly základním předpokladem úspěchu v protiútočích sovětských vojsk na jaře a v létě 1919, v útočných operacích proti Denikinovi, při porážce Vrangela a při osvobození Krymu v roce 1920. Tyto principy rozvinula sovětská armáda a zejména její vedení v operacích Velké vlastenecké války v letech 1941—1945.

Na základě učení V. I. Lenina rozpracovala komunistická strana zásady přesvědčivé výchovy útočného ducha vojsk

v Sovětských ozbrojených silách. Vždyť jen v důsledku úspěšně vedených velkých útočných operací, v důsledku rozhodné a směle manévrovací bojové činnosti můžeme dosáhnout stanovených strategických vojenských i politických cílů války.

V. I. Lenin ovšem neorientoval sovětské vojenské umění jednostranně jen na rozpracování a zvládnutí zásad nepřetržitého vedení útoku. Velkou pozornost věnoval správnému určení úlohy a místa obrany v ozbrojeném zápase. V jeho pracích se můžeme dočíst, že vynucená nebo předem předvídaná obrana není samoúčelem, ale jen prostředkem k vytvoření výhodných podmínek k přechodu vojsk do rozhodného útoku. Obrana přitom musí být úporná, vysoce aktivní a významným způsobem musí její průběh ovlivňovat bojová činnost úderných skupin. Jediným cílem obrany musí být v každé situaci úplná porážka nepřítel.

V duchu těchto pouček Ústřední výbor strany v čele s V. I. Leninem věnoval značné úsilí organizaci obrany země v letech 1918—1920. Hlavní velitel ozbrojených sil republiky v letech občanské války S. S. Kameněv ve svých vzpomínkách píše, že v době, kdy mamontovská jízda pronikla do týlu jižního frontu, V. I. Lenin okamžitě zahájil organizování hluboké obrany na všech jižních přístupech k Moskvě. Na jeho příkaz se vytvářely opevněné prostory: brjanský tambovský, penzský. K porážce nepřítel v týlu sovětských vojsk Lenin nařídil využít především obrněné oddíly a jízdu; kromě toho před ústupem a při vzdání se části teritoria všemožně ztěžovat nepříteli jakýkoli pohyb, vytvářet léčky, odvážet bojové zá soby všeho druhu, ničit všechny spojovací cesty, prostředky dopravy a zásobování, minovat a ničit mosty.

Rudá armáda v těchto letech získala velké zkušenosti při organizování a vedení úspěšné obrany. O tom svědčí obrana Caricynu v roce 1918, Uralska, Orenburgu a Petrohradu v roce 1919. Přitom každá obranná činnost sovětských vojsk přerůstala v jejím průběhu do rozhodného protiútku, který končil úplnou porážkou nepřítel.

Klasické příklady organizace a vedení obrany Sovětských ozbrojených sil na taktickém i operačním stupni nacházíme v operacích Velké vlastenecké války.

Při výchově ozbrojených sil v duchu vedení rozhodné bojové činnosti V. I. Lenin neustále vyžadoval

- brát v úvahu vzájemný poměr sil,
- dovedně využívat všech možností i dané situace,

— orientovat vojenské kádry na nutnost maximálně soustředit síly a prostředky k boji se silným nepřítelem který má dostatečné množství soudobé vojenské techniky, má bojové zkušenosti a vycvičená vojska na vysoké úrovni,

— v žádném případě nepřipravovat vojska na lehká vítězství.

Kromě toho Lenin nabádal sovětské vojáky a všechny pracující, aby se pečlivě připravovali k boji s imperialismem podle všech zásad soudobé války.

V létě 1919 se ocitla Sovětská republika v palebném obklíčení. Interventům a bělogvardějcům se podařilo obsadit tři čtvrtiny teritoria. V té době nepřítel útočil z východu, severu a jihu. Bělogvardějci využili podpory německých okupačních vojsk a zaktivizovali své síly v západních prostorách země. Ve velkých městech republiky vzplanula rovněž kontrarevoluční povstání. V. I. Lenin tehdy prostudoval jak politickou, tak i vojensko-strategickou situaci a po hluboké analýze vyhodnotil, že hlavní nebezpečí republiky hrozí na východní frontě.

Na základě toho Ústřední výbor strany a sovětská vláda okamžitě přijaly nutná opatření ke zničení nepřítele: na východní frontě sovětská vojska soustředila hlavní úsilí. Po skončení příprav koncem srpna 1918 sovětská vojska přešla do protiútoků na kazašském směru. Výsledkem úspěšné bojové činnosti bylo osvobození Simbirsku, rodného města V. I. Lenina, dále osvobození Kazaně, Samary, Ufy. Zdařilá operace vojsk Východního frontu měla rozhodující vliv na průběh a výsledky bojové činnosti i na ostatních frontách.

Později, na podzim roku 1918, V. I. Lenin správně reagoval na vzniklou situaci a vyhodnotil, že hlavní nebezpečí hrozí Sovětské republice z jihu. Proto vojska Rudé armády dostala bojové úkoly, aby co nejdříve rozhodným způsobem s maximálními silami a prostředky zahájila útok na všech frontách, s hlavním úsilím na jižní frontě. Po vítězství na východní frontě, sovětská vojska tedy soustředila své úder k porážce Denikina.

V. I. Lenin rozpracoval konkrétní program mobilizace materiálních a vojenských sil ke konečné porážce nepřítele. Na jeho příkaz dochází k podstatnému posílení jižního frontu. 19. listopadu 1919 nařizuje revoluční vojenský sověť Republiky vybudovat 1. jezdeckou armádu. Při výstavbě tohoto operačního svazu jezdecká získala Rudá armáda první zkušenosti tohoto druhu. Jeho organizování bylo nejdůležitějším příspěvkem sovětskému vojenskému umění v tomto období.

Opatření, která přijaly Ústřední výbor a sovětská vláda za řízení V. I. Lenina v létě a na podzim 1919, vytvořila podmínky k tomu, aby vojska jižního a později jihozápadního frontu zastavila útok Denikinových tlup a po nezbytných přípravách přešla do rozhodné útočné operace. Jejím výsledkem bylo dosažení vítězství na těchto frontách.

V průběhu občanské války nebylo snad ani jediné velké vojenské operace, na jejímž rozpracování by se nepodílel osobně V. I. Lenin. Byl neustále v nejtěsnějším styku s veliteli a politickými pracovníky na nejdůležitějších úsecích jednotlivých frontů a v případě potřeby všestranně zasahoval do průběhu operací a bojové činnosti Rudé armády. Přitom ovšem se vši důsledností a se vzácnou péčí dbal na samostatnost, iniciativu a autoritu všech vojenských kádru. Vždy se snažil vytvářet situaci, v níž pracovitost spojoval s prostotou a nenuceností vzájemných vztahů.

Po skončení občanské války komunistická strana všestranně využívala teoretického vojenského dědictví V. I. Lenina ve všech oblastech vojenskosti. Tvůrčím způsobem rozvíjela sovětskou vojenskou vědu a vytýčovala hlavní směry rozvoje a dalšího posilování armády a vojenského námořnictva. Sovětská vojenská věda správně zhodnotila úlohu a místo jednotlivých druhů ozbrojených sil i druhů vojsk v operacích vedených s moderními prostředky ozbrojeného zápasu. Na základě vzrůstajícího významu vojenské techniky a jejího masového zasazení v armádách vyvodila závěry ke zvýšení pohyblivosti a manévrovosti vojsk, ke zvýšení jejich palebné síly a úderu.

Sovětská armáda se řídila nesmrtelnými leninskými idejemi ozbrojeného zápasu i v průběhu druhé světové války v boji proti imperialistickým agresorům. Dosáhla přitom svého největšího vítězství nad silným nepřítelem.

Na slavnostním zasedání 23. dubna 1968 prohlásil maršál Sovětského svazu A. A. Grečko: „Ve Velké vlastenecké válce Sovětské ozbrojené síly převyšovaly nejmohutnější armádu kapitalistického světa nejen po morálně politické stránce a v použitých prostředcích boje, ale i ve vojenském umění a v organizátorských schopnostech velitelského sboru.“

Komunistická strana využívá leninského učení o obraně socialistické vlasti i v poválečných letech a neustále pečuje o zvyšování obranyschopnosti země. Na základě všeobecného rozvoje národního hospodářství, na základě dosažených úspěchů v těžkém průmyslu, ve vědě a

technice Sovětské ozbrojené síly mají ve výzbroji moderní bojovou techniku a dosáhly tak nového, vyššího stupně ve svém vývoji.

Nebývalý růst bojové síly všech druhů ozbrojených sil a druhů vojsk a zásadní změny v jejich organizační struktuře přispěly k přijetí a rozvoji nových zásad sovětského vojenského umění. Ve vojenských školách a učilištích i ve svazech a svazcích široce se rozvinula vědecko-výzkumná práce. Pracovníci teoretické fronty zkoumají všechny stránky a jevy soudobého ozbrojeného zápasu. Výsledkem jejich velkého úsilí je rozpracování názorů na

- charakter soudobé války a způsoby jejího možného zahájení,
- způsoby a formy ozbrojeného zápasu,
- bojovou připravenost vojsk a metody udržování vysoké bojové pohotovosti,
- určení úlohy a úkolů jednotlivých ozbrojených sil při dosahování určených strategických cílů.

V teorii operačního umění byly vědecky zhodnoceny a rozpracovány neefektivnější způsoby přípravy a vedení operací a bojové činnosti různými druhy ozbro-

jených sil. V taktice se udílí hlavní pozornost zjišťování cest a způsobů vedení aktivní bojové činnosti s cílem dosáhnout rozhodného zničení nepřítele v krátkých lhůtách.

Sovětská armáda a její velitelský sbor jsou si vědomi velké zodpovědnosti za obranu a bezpečnost vlasti v době, kdy američtí imperialisté zdokonalují své válečné přípravy k akcím proti Sovětskému svazu a ostatním socialistickým státům, rozšiřují agresi ve Vietnamu, podněcují izraelské okupanty a podporují revanšistické snahy imperialistických kruhů NSR.

Komunistická strana a sovětská vláda rozhodným způsobem kladou odpor a bojují proti rozbíječským plánům imperialistických agresorů a poskytují všestrannou pomoc a podporu národům, které bojují za svou svobodu a nezávislost.

Sovětské ozbrojené síly spolu s bratrskými socialistickými armádami zemí Varšavské smlouvy řídí se ve své vojenské činnosti stále platnými leninskými tezemi sovětského vojenského umění. Plní tak odkaz vůdce proletářské revoluce, zakladatele sovětského vojenského umění V. I. Lenina, od jehož narození uplynulo letos 100 let.

Pro měšťáka je důležité, kde stojí vojska, kdo právě teď vítězí. Pro marxistu je důležité, proč se vede nynější válka, v níž mohou vítězit hned ty, hned ony armády.

PŘEKVAPENÍ

Není a nebylo v dějinách vojenství armády, která by neusilovala o využití takového prvku ve své činnosti, jakým je překvapení. V traktátech staročínských teoretiků zrovna tak jako v bojových řádech moderních armád se této okolnosti vždy věnovalo patřičné místo a bylo kategoricky požadováno, aby snaha o dosažení překvapení nikdy neopouštěla velitele a vojevůdce. Dělo se tak a děje plným právem, protože historická zkušenost potvrdila, že tento prvek je jedním z velmi podstatných předpokladů zduro bojové či operační činnosti. Jedním z předpokladů proto, že sám o sobě, ač realizován, ale izolován od dalšího průběhu věci, tedy nevyužit, nepřináší nic jen námahu, která byla vynaložena k jeho uskutečnění. Bylo a je proto nutné zkoumat a všimnout si nejen podmínek vzniku překvapení, ale i souvislostí, které umožňují jeho využití.

Překvapení v pravém významu svého smyslu souvisí s očekáváním nebo neočekáváním. Očekávání nebo neočekávání pak s předpokládáním. Předpoklad znamená předvídat. Celý problém překvapení je tak posunut do budoucnosti. Předvídat a předpokládat můžeme jen věci a události, které nám buď v minulosti, nebo současnosti byly a jsou známy. V konkrétním případě pak vždy jde jen o stanovení kdy a jak tyto věci a události nepřítel zopakuje. Nepůjde zcela zřejmě jen o prosté a nevariabilní zopakování, ale o zopakování podstaty. Všimněme si tedy nejprve, co tvoří tuto podstatu.

Podstatou bojové činnosti je působení v čase, prostoru, s určitou kvalitou a kvantitou. Mezi časem, prostorem, kvalitou a kvantitou je možné stanovit celou řadu kombinací. V praxi to znamená, že nepřítel může v určitém čase a v určitém prostoru použít různé množství různě velké bojové síly. Předvídat konkrétní případ znamená předem stanovit přesný nebo aspoň velmi blízký obraz takového čin-

nosti. Obraz, který by postihoval správně všechny čtyři složky.

Tato skutečnost je obecně známá, a proto je klíčem jak k zabránění, tak k dosažení překvapení.

Totální překvapení nastává vždy a všude tam, kde ani jedna ze složek není správně předvídána. To tedy znamená, že neočekávání bojové činnosti v určitém čase, v určitém prostoru, s určitou kvalitou a množstvím je cílem ze strany toho, kdo překvapení plánuje. Naopak, ten kdo má překvapení čelit musí předvídat realizaci bojové činnosti v oněch čtyřech oblastech.

Dílčí překvapení nastává pak vždy tam, kde některá ze shora uvedených oblastí nebyla správně předem předvídána. To znamená, že nebyl např. stanoven čas, ve kterém dojde k zahájení bojové činnosti ze strany nepřítele nebo určen prostor takové činnosti apod. Protože předpokládáme, že protivník odhalí a bude tedy předvídat tím více, čím větší rozsah překvapivé činnosti se chystá, je nutné snažit se o dvojí:

— buď rozsah překvapivé činnosti důkladně utajovat,

— nebo se omezit jen na některé faktory a ty pak za každou cenu učinit protivníkovi předem nedostupnými.

Snaha dosáhnout totálního překvapení musí být zcela zřejmě opřena o řadu opatření, která si vyžadují mnoho času, úsilí, prostředků a v neposlední řadě i jisté chytrosti a lstivosti. Nejsou-li předem všechny tyto okolnosti k dispozici je celkem jasné, že k totálnímu překvapení nedojde a práce věnovaná k jeho dosažení je plýtváním sil.

Častěji se proto setkáváme s překvapením týkajícím se jen několika faktorů. Je to třeba čas, prostor nebo síla a kvalitita použitých prostředků.

Typickým případem v tomto smyslu je vylodění ve Francii v roce 1944. Tam bylo od začátku zcela zřejmé, že sám fakt vy-

lodění a přibližné síly, které je uskutečnit, utajit nelze. Byla proto obrácena pozornost jen na dvě veličiny: kdy a kde se to přesně stane. Času a prostoru bylo tedy věnováno vše, aby jejich utajení překvapilo Němce.

Nemusíme však zacházet do tak velkých vojenských střetnutí, abychom demonstrovali úspěch dílčích překvapení. Vždyť např. jen taková opatření, jaká učinila Sovětská armáda v roce 1941 před Moskvou, že totiž zakopala tanky do věžových postavení, tedy použila nové kvality v protitankové obraně, nebo naopak německé využití protiletadlových kanónů ráže 88 mm v boji se sovětskými tanky, v sobě mělo výrazný prvek překvapení, který měl dalekosáhlé důsledky. Konec konců každý pěšák vyzbrojený protitankovou zbraní jednotlivce může a má bojovat s tanky překvapivě. Je na tom založen předpoklad celé jeho činnosti. Na něm je možné demonstrovat hned několik základních prvků překvapení. Musí být do poslední chvíle skryt (tedy působí z prostoru, který se neočekává). Musí vystřelit ze své zbraně v době, která zaručuje účinný dostřel a zničení nebo poškození tanku (tedy v čase, který se neočekává). Takových příkladů bych mohl uvést, zejména v souvislosti s protitankovou obranou, mnoho.

Poukážeme na jednotlivého pěšáka jsme ovšem demonstrovali i cosi dalšího. Totiž to, že překvapení není jen věcí činnosti širokých bojových či operačních dosahů, ale že je součástí boje každého jednotlivce, každého druhu vojska a každého druhu boje. Má samozřejmě jiné formy a cíle, ale vždy jde o ony čtyři faktory uvedené hned na počátku článku:

- čas,
- prostor,
- kvalita,
- kvantita.

Řekl jsem, že překvapení souvisí s očekáváním nebo neočekáváním. Uvedl jsem zatím všechny případy v souvislosti s neočekáváním. Nevěděl jsem prostě přesně nebo vůbec kdy, kde a kým nebo čím nepřítel zasáhne. Překvapení ovšem může vzniknout i v případě, kde očekáváme, kdy předvidáme celkem přesně nebo aspoň přibližně přesně ony čtyři faktory. Překvapení ovšem na sebe bere formu poněkud jinou. Především je to oblast psychiky, která zasahuje velmi neblaze do činnosti štábů, vojsk i jednotlivců. Její působení v negativním slova smyslu snadno vede k překvapivým účinkům. Typickým případem je tzv. dělostřelecký útok z dob druhé světové války. Praxe

sovětského velení byla velmi záhy Němcům dopodrobna známa. Vědělo se jaký průběh, jaké cíle, jaké prostředky, jaké časové členění takového aktu obsahuje. Právě proto, že vše bylo možné očekávat, že vše se s téměř naprostou pravidelností opakovalo, vzbuzovalo to u těch, kteří v dosahu tohoto aktu právě byli, velké napětí, jakýsi „strach z očekávaného“. Tento moment vyřazoval psychicky z činnosti nejen jednotlivce, ale celé jednotky a tím postupně docházelo k neuskutečnění toho, co tyto jednotky a jednotlivci, ač neznící fyzicky, měli v dalším průběhu boje zcela běžně prokazovat. Řetěz takovýchto souvislostí vedl pak k nezdarům, k nepředpokládaným okolnostem, které opět byly příčinami nezdarů a potíží dalších.

Psychické působení, založené na známých a očekávaných účincích různých zbraní (raketomety, střemhlav útočící letadla, kobercové bombardování atd.), vede tedy rovněž k překvapivým důsledkům, a to v některých případech dokonce větším, než by se dalo na první pohled předpokládat.

Vedle této skutečnosti může dojít k překvapení za předpokladu očekávané činnosti i formou, jakou se tato činnost realizuje. Velmi názorným příkladem je zahájení útoku bez dělostřelecké přípravy. I když byl předvídan čas, prostor průlomu, druh a počet svazků, vzdor všem těmto okolnostem označeným jako základní, vyrazily-li tanky s pěchotou bez předchozí dělostřelecké přípravy, došlo k překvapení.

Je tedy zřejmé, že nezáleží jenom na tom co, ale také na tom jak se to děje.

Zvláštním druhem překvapení je kombinace, lépe řečeno přechod od očekávaného k neočekávanému. Hlavním znakem je na nejnižších úrovních nepravidelnost. U dělostřelectva je to případ naprosto typický. Mohutná palebná podpora náhle skončí a přejde na řídké a celkem neškodné palebné střežení, aby pak znovu nabrala svoji původní intenzitu. Letecké bombardování, střídavě z různých výšek, různou intenzitou a různými letouny je něco podobného. Zasazování dalších sledů vševojskových jednotek patří rovněž do této oblasti. Ačkoliv tedy celkový obraz je předjímán správně, očekává se co bude zcela přesně, přece uvnitř tohoto obrazu dochází v nečekaných momentech ke změnám, o kterých se nemůže říci, jakou trvalou platnost si uchovají.

Druhým způsobem zvláštního překvapení je něco, co jsme ještě nikdy ve své dosavadní praxi nezažili nebo ani ze zku-

šenosti druhých nikdy neslyšeli. Je to něco, pro co není z minulá precedens. Na první pohled se nabízí oblast kvality. Nové kvality, tedy např. nového druhu zbraně. Ale nejde jen o použití takového nového prostředku. Může jít i o použití nového druhu vojska. Mezi použitím německých výsadků k dobytí belgických pohraničních pevností v roce 1940 a použitím raket řady „V“ v roce 1944 na anglická města není z tohoto hlediska rozdíl. Rovněž tak je možné uvést objevení se prvních tanků či použití otravných plynů v první světové válce.

Tyto nové zbraně nebo nové druhy vojsk, nově použité jsou však celkem velmi výjimečnými případy, protože po jejich prvním uvedení na bojišti se okamžitě ztrácí prvek překvapení a jakékoli další je možné dosáhnout opět jen v oněch původních předpokladech překvapení, která platí obecně pro každý případ.

V souvislosti s použitím nových zbraní je ovšem třeba přejít k další oblasti, a to je využití překvapení. Z příkladů z první světové války vyplývá, že ač protivník nepředpokládal zásah tanků, ani je vůbec neočekával na bojišti — nevěděl o jejich existenci — nebyl překvapen sám. Ten, kdo je první použil, dosáhl sice překvapení, ale nevyužil ho. Totéž platí i u otravných plynů. Použivatelé nových zbraní byli velmi záhy překvapení sami tím, že jejich předpoklady pro úspěšné využití těchto prostředků se zdaleka neuskutečnily.

Položme si otázku, proč tomu tak bylo. V obou typických a dnes již klasických případech tomu tak bylo proto, že iniciátoři použití si sami předem neuvědomili dosah svého činu. Zůstávali totiž u staré kvality a nepředpokládali, jak se použití nových prostředků dá využít nad její rámec, pro kvalitu jinou, vyšší.

Tank byl zaveden do výstroje proto, že měl ochránit živou sílu před kulometnou palbou, před účinky ručních granátů a zároveň překonat zákopovou síť s primitivními drátěnými zátarasy. K tomu účelu byl konstruován a k tomu účelu se také plně hodil. Jenomže již v době použití prvních a takto nedokonalých tanků bylo s nimi možné dosáhnout ještě čehosi daleko většího. Při vyvinutí jejich většího počtu (což bylo v silách ekonomiky Anglie i Francie) a jejich masovému nasazení na smerech bylo možné již tehdy změnit charakter dosavadní války. Tedy zákopovou válku změnit ve válku pohyblivou, dosahovat hlubokých průlomů, vycházet do boků a týlů a rozvracet tak nepřátelské pozice způsobem, o kterém

se současníkům ani nezdálo. Totéž platilo v jiných souvislostech i o použití otravných plynů. Předpokládat takové použití a využití nové techniky bylo ovšem nad schopnosti tehdejších vojevůdů. Zůstalo u staré kvality, tanky a plyny plnily jen omezené úkoly a nebyly zdaleka využity.

Překvapení má tedy dvě stránky. Jednu tvoří způsob, jak ho dosáhnout a druhou cíl, který se tím sleduje. Předvídat dosah překvapení a všechny možnosti, které se nám tím otevírají, tvoří nedílnou součást. Když zůstane jen u prvního momentu, je možné celou činnost charakterizovat jako husarský kousek, intelektuální ponižení protivníka, ale nic víc. Snaha o překvapivá řešení za každou cenu nepřináší proto užitek, když sám fakt překvapení zůstane nevyužit.

Využití překvapení je problém, který musí být vyřešen již souběžně nebo lépe řečeno daleko dřív, než dojde k rozhodnutí překvapivou činností organizovat. Vždy je nutné klást otázku: čeho chceme dosáhnout, jak výhodného momentu využít, zda je nutné v daném případě vůbec něco takového podnikat. Nemůžeme zaměřovat takové operace jako je maskování, utajování a zastírání, uskutečňované zcela permanentně a běžně, s operací, která všechny tyto dílčí akce účelně a cílevědomě spojuje.

Základním cílem překvapení je vždy snaha zastihnout protivníka nepřipraveného nebo aspoň pozdě či později reagujícího na průběh a vývoj událostí. Z opožděné nebo žádné reakce protivníka pak musíme vyvozovat další závěry. Vznikají otázky:

— jaké výhody nám tato situace přinese a jak jich využijeme,

— co se stane po splnění našich předpokladů,

— jak budeme reagovat na nepředvídanou, ale pro nás výhodnou situaci?

Podstatou využití překvapení je proto vždy zabránit účinné reakci ze strany protivníka. Zabránění se může vztahovat opět na jeden nebo na všechny čtyři faktory, tvořící předpoklady překvapení. Buď tedy nezasáhne nepřítel včas, nebo v potřebném prostoru, nebo s potřebnou silou či kvalitou. Podaří-li se uskutečnit všechny čtyři záměry, pak lze hovořit o totálním využití překvapení. Je tedy naprosto zřejmá souvislost mezi podmínkami vzniku překvapení a podmínkami jeho úspěšného využití.

Základní je ovšem čas, ve kterém se podaří nebo nepodaří druhé straně čelit situaci. K tomu, aby taková lhůta byla co nejdelší a úměrný zásah byl co nejdále

posunut, je třeba rozvíjet první moment nepřetržitě i v době pokračování původní akce. Toto rozvíjení se pak nemusí dít již cestou dalších překvapení, ale i jinými způsoby, které však v každém případě předpokládají rozhodnou činnost. Sebeuspokojení nad prvním úspěchem, tedy faktorem prvního překvapení, může věci nejen znevážit, ale i vrátit a obrátit proti tomu, kdo měl zpočátku úspěch. Typickým příkladem je třeba bitva o Anglii v roce 1940. Počáteční úspěch luftwaffe, který byl způsoben překvapivou silou použitých leteckých sil a překvapivou volbou míst jejich úderů, vedl k sebeuspokojení Němců, kteří stereotypním opakováním způsobů (zprvu úspěšných) dali Angličanům čas k účinným protipatřením. Nešlo tedy o žádné rozvinutí a využití prvního překvapení, ale o postupnou ztrátu původních výhod. Překvapivé bleskové tažení vojsk Severní Koreje na jih skončilo překvapivou vyloďovací operací intervenťů u Soulu z podobných důvodů. Příklady na toto téma by bylo možné uvést více.

Zopakujeme-li si znovu otázky:

- jaké výhody nám tato situace přinese a jak jich využijeme,
- co se stane po splnění našich předpokladů,

- jak budeme reagovat na nepředvídanou, ale pro nás výhodnou situaci,

pak musíme konstatovat, že v uvedených příkladech se buď takto nekladly, nebo na ně nebyly nalezeny správné odpovědi.

V souvislosti s využitím překvapení se logicky vynořuje další poznatek. Je-li snahou toho, kdo organizuje překvapení, dosáhnout zabránění účinné reakce ze

strany protivníka, pak to předpokládá, že reakce je možná, je očekávána jako účinná, když k ní dojde včas. Může ovšem nastat případ, kdy tato reakce není možná, protože protivník s potřebnou silou, prostředky a schopnostmi nedisponuje.

Ten, kdo překvapení organizuje, to buď ví, nebo také vědět nemusí. V tomto případě pak dojde k překvapení velkého rozsahu a dosahu. Je-li neschopnost úměrné reakce předpokládána a přesto se ještě situace zvyhodňuje překvapivou činností, pak bývá jejím cílem dalekosáhlé šetření vlastních sil nebo dosahování nebyvale vysokých temp bojové činnosti. Při době využitím prvního momentu překvapení vede taková činnost obvykle ke katastrofě na straně překvapeného.

Poněkud spletitější situace může nastat, když překvapení organizující strana přecenila možnosti nepřítele a svůj úspěch pokládá za výsledek překvapení a ne apriorní neschopnosti úměrných včasných protipatření druhé strany. Takové situace nastávaly při vyčišťování tichomořských ostrovů americkou armádou. Vyčerpané, téměř nebojeschopné oddíly Japonců zde byly likvidovány za cenu rozsáhlých operací plných překvapujících prvků ve volbě míst, času i prostředků. Všechno se dělo naprosto neúměrně pravému stavu věci. Je pak otázkou, komu překvapení prospělo a kdo vlastně koho překvapil.

To souvisí zcela zřejmě s funkcí průzkumu. Ten musí totiž jako první dát signály a první náznaky pro nutnost překvapivých řešení. Možnost jejich realizace je vždycky, problém je její nutnost. S tou pak souvisí i její účelnost.

Účelnost překvapivých operací podmiňuje správný obraz o protivníku, který nám poskytuje průzkum. Překvapení můžeme dosáhnout v čase, prostoru, silách a kvantitě použitých prostředků. V případě současného uskutečnění všech čtyřech složek dochází k totálnímu překvapení. Překvapení je vždy ten, kdo neočekává vůbec nebo nepřesně jistý průběh událostí, přičemž ve zvláštních případech je nutné prvek překvapení vidět i v průběhu naplňování očekávaného.

Překvapení má dvě stránky. Jednu tvoří způsoby, jak se ho dosahuje, druhou cíl, který se jím sleduje. Podstatou využití překvapení je zabránit účinné reakci ze strany protivníka. Účinná reakce se realizuje ve stejných faktorech, v jakých k překvapení došlo — tedy v čase, prostoru, kvalitě a kvantitě.

Využití překvapení uvažujeme předem. První překvapení musí vést k rozhodné činnosti, k postupné, ale rychlé změně kvalitativní situace. Nevyužití překvapení se může zvrátit v nevýhodnou situaci. V každém případě je třeba uvážit vztah mezi možností a nutností, tedy účelností překvapení.

Tyto myšlenky si nekladou za cíl vyčerpávajícím způsobem řešit konkrétní příklady a dávat šablonovitý návod pro organizování a vedení překvapivé činnosti. Jsou jen výčtem základních souvislostí a problémů, které se dotýkají tohoto aktu.

Varšavská smlouva — — záruka naší bezpečnosti

Rok 1970, tak bohatý na významná jubilea, přináší též jedno výročí události, která má stěžejní význam pro zajištění zdárného rozvoje naší socialistické společnosti. Jde o 15. výročí podepsání Smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi socialistickými státy, krátce zvané Varšavská smlouva, které připadá na 14. května.

Není pochybnosti o tom, že jedním ze stěžejních úkolů naší společnosti je ochrana vymožeností našeho společenského zřízení proti ohrožení se strany vnějšího nepřítele. Tento úkol není přitom jen naší specifikou, nýbrž i problémem našich spojenců v Evropě.

Uzavřením Varšavské smlouvy, která vznikla jako protiopatření na ochranu před stoupající agresivitou Atlantického paktu, došlo prakticky ke kodifikaci vojenskopolitického spojení států se stejným společenským zřízením. K jejímu uzavření došlo na základě evropské situace a s předpokladem případné účinnosti hlavně v evropském prostoru. Proto i při hodnocení účinnosti a významu smlouvy pod zorným úhlem její patnáctileté existence je nutné vyjít z evropského vývoje a z vojenského hlediska i ze situace evropského úseku nebo oblasti Severoatlantického paktu.

Díváme-li se na historické pozadí vzniku Varšavské smlouvy, zjišťujeme, že mezi vznikem NATO v roce 1949 a podepsáním Varšavské smlouvy v r. 1955 uplynulo zhruba šest let. Často se setkáváme s dotazy, jak je možné, že naše protiopatření si vyžádalo tak dlouhé doby.

Lze to vysvětlit postupným narůstáním agresivity a celkové nebezpečnosti Atlantického paktu na jedné straně a mírovým úsilím socialistických států v čele se Sovětským svazem na straně druhé. Socialistické státy se snažily všemi prostředky o to, aby se situace dále nevyhrocovala. Účastnické státy Atlantického paktu vyvíjely pod vedením USA činnost právě opačnou, která vedla až k uzavření Pařížských dohod v roce 1954, jež se staly právním podkladem k znovuvyzbrojení Německé spolkové republiky. Tento prvek se stal onou kapkou, jíž přetekla míra trpělivosti socialistických států.

Uvedený čin jasně ukázal celkový vývoj snah západního agresivního seskupení a způsobil i kvantitativní změnu ve vojenské oblasti. Byly tím vytvořeny podmínky pro posílení pozemních sil NATO o dalších 12 divizí a nikoliv zanedbatelné síly letecké i námořní.

V této situaci již socialistické státy objektivně musely provést nutná protiopatření a tak dochází na jaře roku 1955 k podepsání Varšavské smlouvy.

Za dobu trvání Varšavské smlouvy nepřestala být Evropa a v ní především Střední Evropa ohniskem možného napětí a v případě extrémního zhoršení mezinárodní situace i ohniskem případného konfliktu. V tomto prostoru je a v dohledné době i zůstane na obou stranách soustředěno značné množství vojsk a bojové techniky včetně jaderných zbraní a probíhá jím čára dotyku dvou největších vojenských uskupení na světě.

Na této situaci v podstatě nic nemění ani Smlouva o nešíření jaderných zbraní, která vstoupila v platnost počátkem tohoto roku, protože jaderné zbraně, reprezentující jen na straně NATO v evropském prostoru okolo 7 000 jaderných hlavic o různé kilotonáži, jsou v evropském prostoru v rukou jaderných mocností.

Určité zmírnění napětí v tomto prostoru očekáváme od realizace a možných závěrů konference o evropské bezpečnosti. I na tento aspekt je však třeba pohlížet reálně, jelikož jsme svědky negativních anebo při nejmenším zdržovacích akcí se strany některých západoevropských vlád, které nemají zájem ani o brzká, ani o účinná opatření v tomto směru. Proto i přes mírové úsilí socialistických států považujeme Varšavskou smlouvu za záruku bezpečnosti těchto států a jejich zdárného vývoje.

Idea systému evropské bezpečnosti není nová a je vzata v úvahu i v článku 11. Varšavské smlouvy, který výslovně uvádí, že v případě vytvoření systému kolektivní bezpečnosti v Evropě ztrácí Varšavská smlouva platnost.

K realizaci této myšlenky a vyjadřující tužby svých národů žít v míru a dobrých sousedských vztazích s ostatními evropskými státy a také v pevném odhodlání přispívat k vytváření ovzduší bezpečnosti a spolupráce na našem kontinentě, členské státy Varšavské smlouvy několikrát navrhovaly svolat celoevropskou konferenci, na níž by byly projednány otázky evropské bezpečnosti a mírové spolupráce. Takový návrh byl podán v roce 1966 v Bukurešti a v roce 1969 v Budapešti na konferencích Politického Poradního výboru států Varšavské smlouvy.

Současný stav systému evropské bezpečnosti tedy nepřekročil v podstatě stadium úvah a perspektivních kombinací. V nejlepším případě je uváděn jako vzdálený, i když perspektivní řešení určitých antagonismů v Evropě. Jeho realnost v současné době a v nejbližším výhledu je zatím na poměrně nízkém stupni. Ve světě však ještě jsou síly, které se snaží zachovat ohnisko napětí v Evropě, provádějí politiku rozněcování tohoto napětí, odmítají přispívat k mírové spolupráci mezi státy a národy a vystupují proti svolání takové porady a proti jiným opatřením k upevnění evropské bezpečnosti. Agresivní síly podporují horečné zbrojení, usilují o to, aby byly likvidovány výsledky druhé světové války a změněna mapa Evropy. Proto nebyly dosud vyřešeny zásadní sporné otázky jako např. otázka mírového urovnání všeobecně a vyřešení německé otázky zvláště.

I když hlavní světové mocnosti jednájí odpovědně a lze věřit, že v současné době díky připravenosti Sovětského svazu a jeho spojenců není zájem o rozpoutání konfliktu v Evropě, nelze z československého hlediska přehlížet skutečnost, že nejsilnější stát Západní Evropy — Německá spolková republika — se ani politicky, ani v oblasti veřejného mínění nevyrval z výsledky 2. světové války, usiluje více nebo méně zakrytými způsoby o jejich revizi a vyčkává takové konstelace, která by umožnila tuto revizi uskutečnit.

Na tom v podstatě nic nemění ani smířlivější tzv. „východní politika“ vlády NSR, protože tato skutečnost je na druhé straně vyvážena aktivitou a politikou integrací revanšistických sil v tomto státě.

Realnost mírového vyrovnání a řešení německé otázky v současné době nebo v nejbližším výhledu je minimální. Určitá změna politiky Bonnu v současné době, jak ukázal

výsledek jednání vedoucích představitelů NDR—NSR 19. 3. t. r., spočívá jen ve změně taktiky vlády NSR, neboť jakékoliv návrhy přednesené spolkovým kancléřem Willy Brandtem neposkytují možnost realizace praktických opatření.

ČSSR jako malý stát s výraznou zeměpisnou polohou, omezenými hospodářskými, lidskými a vojenskými možnostmi a navíc pak se zkušenostmi z politického přístupu vlád západních států v období Mnichova v roce 1938, nemůže v žádném případě izolovaně odolávat možnému ohrožení své bezpečnosti a státní suverenity a musí hledat jejich zajištění v koalici států se stejným společenským zřízením. Tento požadavek je stejně platný nyní jako v minulosti a vyjadřuje náš životní zájem na existenci Varšavské smlouvy a členství v ní.

•

Varšavská smlouva řeší otázky obrany a zajištění bezpečnosti svých účastnických států v článku 4 a 5.

Článek 4 stanoví povinnost pomoci napadenému účastnickému státu, jakož i nutnost okamžité vzájemné konzultace o opatřeních k obnově a udržení mezinárodního míru a bezpečnosti.

Článek 5 pak vyjadřuje dohodu o vytvoření Spojeného velitelství sil, vyčleněných podle dohody mezi smluvními stranami a ustanovení o jiných dohodnutých opatřeních, nutných k posílení obranyschopnosti.

Politickým řídícím orgánem smlouvy je podle článku 6 Politický poradní výbor, jehož složení, případně počet a statut představitelů je ponechán rozhodnutí příslušné smluvní strany. Politický poradní výbor pak má právo vytvářet další potřebné koaliční orgány.

Při vzniku koalice existovaly jen uvedené dva řídící orgány. Vývoj situace za dobu trvání Varšavské smlouvy však ukázal, že pro exaktní chod této mezinárodní organizace s ohledem na vojenskopolitickou situaci je nutné neustále zlepšovat i strukturální složení řídících orgánů.

Je to hlavně vojenská oblast, která je v největší míře závislá na exaktním, promyšleném a kompetenčně i strukturálně vyřešeném řízení a rozhodování.

Je samozřejmé, že vojenská oblast se zásadně podřizuje oblasti politické. Je však též nutné, aby měla možnost předkládat iniciativní zdůvodněné návrhy hlavně v otázkách, vyžadujících rychlý zásah a regulaci probíhajících opatření především v oblasti bojové a mobilizační pohotovosti a technického vybavení ozbrojených sil účastnických států.

To vše si v posledních letech vyžadovalo další statutární a strukturální upevnění vojenských orgánů Varšavské smlouvy.

Vzhledem k situaci bylo nejen nutností, ale i povinností i nadále učinit vše potřebné k tomu, aby Evropa byla uchráněna nebezpečí nových vojenských konfliktů. Představitelé členských států Varšavské smlouvy na poradě Politického poradního výboru dne 17. března 1969 podrobně projednali a jednomyslně schválili statut Výboru ministrů obrany členských států Varšavské smlouvy, nová ustanovení o Spojených ozbrojených silách a Spojeném velitelství a jiné dokumenty, jejichž cílem je dále zdokonalit strukturu a řídící orgány obrané organizace Varšavské smlouvy.

Vytvořením Výboru ministrů obrany států Varšavské smlouvy je zabezpečena cílevědomá spolupráce ve vojenské oblasti v rámci celé Varšavské smlouvy — zejména v oblasti upevnění obranyschopnosti členských států, výstavby jejich ozbrojených sil a zvyšování bojové pohotovosti Spojených ozbrojených sil pro případ mimořádných opatření. Výbor ministrů obrany současně zabezpečuje a připravuje objektivní pod-

klady pro rozhodování Politického poradního výboru jako vrcholného orgánu Varšavské smlouvy.

Zřízení koaličního štábu Spojených ozbrojených sil při úměrném zastoupení odpovědných funkcionářů všech spojeneckých armád zabezpečuje komplexní řešení vojenských otázek Varšavské smlouvy. Tímto opatřením je zajištěno, že činnost tohoto štábu může vycházet z konkrétní situace a možností každého spojeneckého státu a jeho ozbrojených sil, zajistit koordinované řešení všech společných otázek bojeschopnosti Spojených ozbrojených sil — zejména v oblasti včasného zabezpečení armád soudobou bojovou technikou a tím dosáhnout větší účelnosti a efektivnosti při vynakládání prostředků ke zvýšení společné obranyschopnosti bez nežádoucích disproporcí.

Prohlubování naší spolupráce, rozšiřování a zkvalitňování práce společných vojenských orgánů Smlouvy a trvalá výměna zkušeností ve vojenské oblasti je jednou z cest, kterou dosáhneme těch cílů, které nám vojákům stanovila naše strana, vláda a lid naší země, tj. zabezpečení spolehlivé obrany Československé socialistické republiky. Kromě toho nově vytvořené vojenské orgány Varšavské smlouvy a přijaté statutární dokumenty těchto orgánů nám umožňují přistupovat komplexně a zejména prakticky řešit všechny otázky obranyschopnosti účastnických států a výstavby jejich ozbrojených sil na základě konkrétní situace a možností každé země.

Jednoznačná politická orientace na socialistické přátele, zejména pak na Sovětský svaz, kterou považujeme za jednu z nejzákladnějších podmínek výstavby socialismu v naší zemi, není jen výsledkem nějakých rozborů. Chceme podotknout, že naše národy spojují hluboké a nerozdělitelné citové vztahy dané historickým vývojem a společným cílem výstavby socialismu.

Kromě toho chceme zdůraznit, že právě ve Varšavské smlouvě vidíme logické pokračování vojenského spojení, které se tvořilo a upevňovalo ve společném boji proti fašismu.

Proto vedoucí straničtí a státní činitelé v minulosti i nyní vždy plně podporovali iniciativu ÚV KSSS směřující na internacionální složení Spojeného velitelství a konstituování dalších orgánů pro vytvoření objektivnějšího projednávání všech závažných otázek naší společné obrany v tak konfliktních situacích dneška.

Z uvedeného je vidět, že Varšavská smlouva jako vrcholná koaliční organizace reaguje na vývoj situace a potřeby upevnění vojenské organizace Smlouvy s cílem zvýšení její účinnosti a spolehlivosti v zájmu věci socialismu, míru a bezpečnosti v Evropě a na celém světě.

•

Patnáct let trvání Varšavské smlouvy ukázalo, že toto seskupení umožňuje řešit všechny stěžejní otázky obrany, zabezpečit rovnováhu sil ve světovém měřítku a tím i bezpečnost jednotlivých členů koalice.

Kromě toho se zde výrazně projevil kladný vliv v oblasti předávání zkušeností, jednotnosti chápání všech aspektů ozbrojeného zápasu, jednotného školení nejvyšších velitelských kádrů a zvyšování technické úrovně ozbrojených sil členských států.

Vojenská organizace Varšavské smlouvy se zahraničně politicky projevila jako kompaktní síla a v krizových situacích v Evropě i ve světě byla vždy činitelem, na kterém se zarazila agresivita soudobého imperialismu.

Zde stačí uvést vliv této klidné, zato však sebevědomé a pevné síly v období berlínské krize v roce 1961, karibské krize v roce 1962 i krize na Blízkém východě jak v roce 1956, tak i v roce 1967.

Socialistický internacionalismus ve vojenství vyžaduje nejen rozhodnost, ale především věcnou pohotovost ke společné obraně našeho socialistického tábora. Vojenské

provokace imperialismu v různých částech světa vyžadují, abychom v ničem nezeslabovali své obranné úsilí a v souladu s rozvojem vojenské vědy zdokonalovali činnost štábů, připravovali vojska k vedení soudobých operací a chránili naše spojení se všemi státy Varšavské smlouvy — především pak se Sovětským svazem.

I naše zkušenosti z roku 1968 ukázaly, že jen ve spojení se Sovětským svazem a ostatními socialistickými státy, ve vojenskopolitické i hospodářské integraci s nimi můžeme zabezpečit naši socialistickou budoucnost.

V uplynulých dvou letech jsme byli svědky toho, že vysoce postavený funkcionář hrubě pomlouval Varšavskou smlouvu a pochyboval o nutnosti existence této organizace. Jde o známou tiskovou konferenci Václava Prchlíka 15. 7. 1968. K čemu a jakému účelu tato kampaň byla vedena je nám všem nyní dobře známo. V současné době je zřejmé, že skutečnost byla a je pravým opakem tohoto projevu politické nezodpovědnosti a demagogie.

Naš postoj k Varšavské smlouvě je tedy naprosto jasný. Vzhledem k tomu, že v Evropě dosud pokračují v činnosti síly, které nepřispívají k evropskému rozvoji, jak je uvedeno ve „výzvě o evropské bezpečnosti“, tím, že by „urovnávaly spory a uzavíraly mírové dohody“, ale sázejí na další divize a rakety, na nové vojenské programy, jež plánují na desetiletí dopředu, a že spolu s nimi působí i činitelé, kteří nevyvodili potřebná poučení z výsledků druhé světové války, je naší povinností aktivně usilovat o důsledné plnění závazků vyplývajících z Varšavské smlouvy a všestranně se podílet na jejím upevňování tak, aby především její vojenská organizace byla vždy na výši doby, schopná odrazit a porazit jakéhokoliv agresora. Zavazuje nás k tomu celé internacionální pojetí naší politiky, postavené na základech marxismu-leninismu.

Marxismus žádá naprosto historické zkoumání forem boje. Klást tuto otázku mimo historicky konkrétní situaci znamená nechtít abecedu dialektického materialismu. V různých momentech ekonomické evoluce, podle rozličných podmínek politických, národně kulturních, životních atd., dostávají se do popředí různé formy boje, stávají se hlavními formami boje a v souvislosti s tím se zase samy mění i druhořadé, vedlejší formy boje.

Plukovník ing. Karel Pezl

Záložní štáb **ARMÁDY**

Jedním z důležitých prvků velení v operační sestavě frontu je záložní štáb armády. Podstatně zvyšuje odolnost velení frontové soustavy a odpovídá potřebě v krátké lhůtě obnovit činnost řídicích orgánů v případě jejich vyřazení.

V průběhu operace se nepřítel bude snažit odhalit místa velení, zejména operačních stupňů a raketových svazků. Zvláště v dynamických fázích operace, kdy jsme nuceni využívat jak radioreleové, tak i rádiové prostředky, zvyšuje se pravděpodobnost prozrazení a sledování činnosti štábů. Tím skýtáme možnosti nepříteli k zpřesnění míst velení jinými prostředky průzkumu. I přes řadu opatření k utajení míst velení, ke zvýšení jejich odolnosti, k jejich operačnímu a taktickému maskování, pravděpodobnost jejich zjištění a tím i ničení je značná. Tak např. při cvičení „VLTAVA“ prostředky rádiového průzkumu, letectvem, průzkumnými skupinami a agenturní činností jsme VS cvičící armády trvale a nepřetržitě zjišťovali s takovými podklady, které by znamenaly v případě použití jaderného úderu jeho úplné vyřazení. Rovněž všechna velitelská stanoviště vševojskových svazků, i v dynamických fázích, jsme zjistili a sledovali s průměrnou dobou znalosti jejich umístění 70 %. Tato skutečnost vyžaduje, abychom v oblasti velení vojskům mimořádnou pozornost věnovali především

1. **Opatřením zabezpečujícím utajení** umístění velitelských stanovišť, zejména na operačním stupni. Toho můžeme dosáhnout:

- a) jejich skrytým a utajeným rozvinováním a přemísťováním;
- b) nešablonovitým umísťováním v sestavě;
- c) jejich častým manévrem spojeným s operačním a taktickým maskováním;
- d) vytvořením přísného režimu na vlastním stanovišti i v jeho blízkosti;
- e) vhodnou volbou systému a druhů spojení s podřízenými a nadřízeným.

2. Opatřením zvyšujícím odolnost velitelských stanovišť.

K tomu je nutné zejména:

a) vytvořit systém, který při narušení jednoho místa velení na určitém stupni zabezpečí základní řízení operace a boje;

b) trvale uskutečňovat opatření k snížení ztrát a zabezpečení funkce míst velení, při úderech nepřítele na ně. Toho můžeme dosáhnout:

— vhodným uspořádáním (rozmístěním) jednotlivých prvků pracovišť míst velení na vzdálenosti jež optimalizují odolnost, ale při tom výrazně neztěžují součinnost;

— účelným vybavením pracovišť technikou, která zabezpečuje odolnost a podmínky pro nepřetržitou práci (mobilní pracoviště odolná proti tlakové vlně určité úrovně, proti radiaci apod.), jejichž hodnota se dá rychle zvýšit zemními pracemi (v krátkých lhůtách);

— organizací opatření k včasné a rychlé likvidaci následků napadení různých druhů (jaderné údery, údery letectvem, klasickými zbraněmi, napadení chemickými prostředky, diverzní případy).

3. Opatřením zabezpečujícím obnovu narušeného systému velení vcelku.

Mezi tato opatření řadíme:

— zasazení záložních štábů velení místo vyřazených velitelských stanovišť;

— zasazení spojovacích útvarů a jednotek k obnově narušené spojovací soustavy.

V dalším rozeberu některé otázky týkající se úlohy, místa a způsobu zasažení záložního štábu armády a jeho přípravy.

Úkolem záložního štábu armády je dosáhnout trvalé pohotovosti a připravenosti k převzetí komplexního velení v krátké lhůtě za vyřazený štáb armády.

Záložní štáb armády zasazujeme jako celek, který svou organizační strukturou, kádrovým složením, úrovní operační připravenosti a vžitou metodikou práce je schopen využít rozvinuté základní armádní spojovací soustavy k rychlému, plně hodnotnému velení.

Aby tento úkol mohl záložní štáb armády plnit, předpokládá to:

1. Včas jej vyvést do operační sestavy frontu.

2. Vhodně jej umístit v sestavě, umožňující nepřetržitou informaci a rychlé zasažení.

3. Propracovat metodiku činnosti záložního štábu, odpovídající formě a způsobu předpokládaného zasažení při přebírání velení.

4. Mít jednoduchou metodiku hlavních činností v rámci celého frontu, vytvářející předpoklady pro okamžitou funkci záložního štábu armády bez potřebných upřesňování metodiky práce.

5. Mít vybavení záložního štábu nezbytnými prostředky pro práci, přesun, velení a pro vlastní materiální zabezpečení.

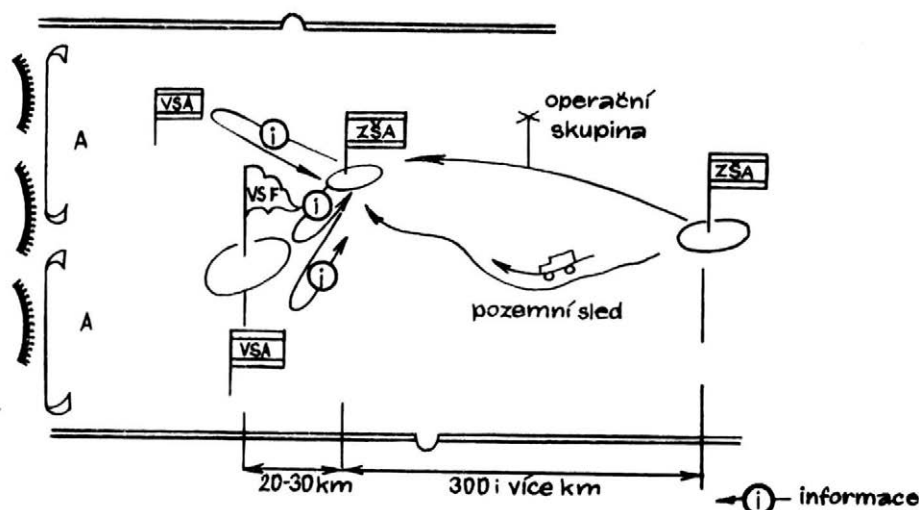
Prvním úkolem záložního štábu je **organizace a zabezpečení včasného a rychlého přesunu** do operační sestavy frontu.

Je požadavek, aby záložní štáb armády místo v operační sestavě zaujal co nejdříve. Největší pravděpodobnost jeho zasažení bude při přechodu na použití jaderných zbraní nepřítelem a to po prvním jaderném úderu. Tedy buď ihned se zahájením války, nebo v jejich prvních dnech. To vyžaduje podstatně zkrátit dobu pro jeho přesun, řešit možnost přesunu předem určené části vzdu-

chem (letouny nebo vrtulníky) tak, aby základní operační skupina mohla včas získat potřebné informační podklady o operační situaci a do doby přesunu pozemního sledu vytvořila podmínky pro možnost zasazení štábu (**schéma 1**). Bude proto účelné, abychom záložní štáb armády vyvedli do prostoru předpokládané činnosti ještě před zahájením formování úderného uskupení frontu, tj. v období zvýšené úhrůzy napadení.

ZPŮSOB PŘESUNU ZŠA DO SESTAVY FRONTU

Schéma 1

Zvažujeme-li **vhodnost umístění záložního štábu armády** v sestavě míst velení frontu, bereme v úvahu tato hlediska:

1. Potřebu včasných a úplných informací o celkové situaci, úkolech armád, zámyslu splnění úkolu, otázkách týlového zabezpečení, velení a součinnosti.

2. Volit umístění štábu tak, aby zvyšoval celkovou odolnost frontového velení.

3. Zabezpečit vhodnost manévru do sestavy armád.

Požadavek včasné a věcné informace o situaci a úkolech armád vyžaduje, aby záložní štáb armády byl v těsné blízkosti prostoru velitelského stanoviště frontu.

K zabezpečení informace o situaci a úkolech musí záložní štáb armády fungovat v informačním systému jako rovnocenný prvek velení již od samého počátku. Vzhledem k tomu, že musí být připraven převzít velení za kteroukoliv pozemní armádu, musí mít informace rozsáhlejší, než u jednotlivých armád a dosahovat téměř úrovně informací a znalostí frontového stupně. Přitom musí respektovat nezbytná opatření, zejména o možnostech a způsobech použití jaderných zbraní frontovými prostředky.

Úplnost takovéto informace do určité míry umožňuje i použitelnost záložního štábu armády k dočasnému zesílení velení frontu, v případě vyřazení

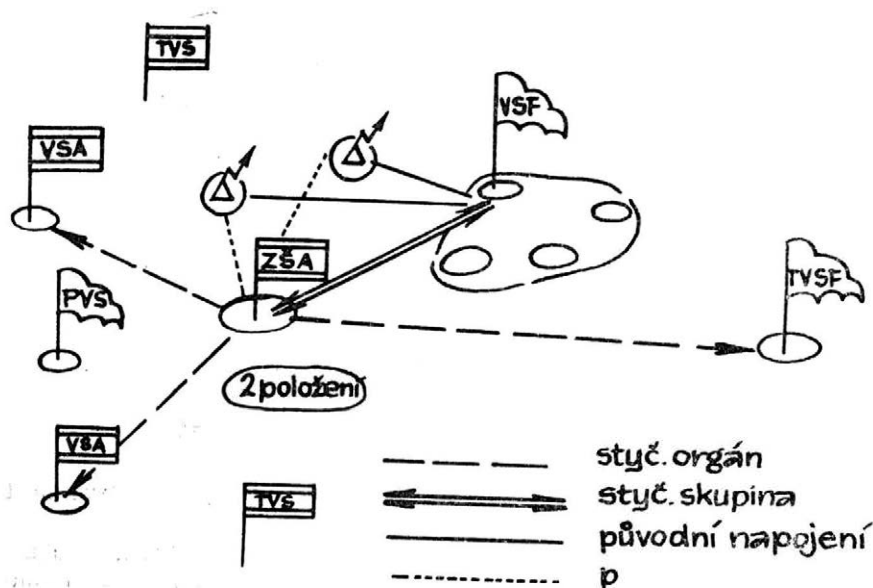
jeho velitelského stanoviště. Proto se ukazuje, že by bylo vhodné umísťovat záložní štáb armády v bezpečné vzdálenosti od VS frontu. V blízkosti něho umísťovat druhé položení spojovacího uzlu a záložních frontových prostředků spojení.

To umožní napojení záložního štábu armády do spojovací soustavy velení a vytvoří podmínky pro osobní, bezprostřední trvalý styk s VS frontu.

Možné umístění záložního štábu armády — viz **schéma 2**.

MOŽNÉ UMÍSTĚNÍ ZÁL ŠTÁBU ARMÁDY

Schéma 2

Záložní štáb armády budeme zpravidla umísťovat pohromadě, jako jeden prvek, tedy společně operační a týlová část. Toto umístění zabezpečí lepší informovanost.

Mimo záložní štáb armády bude zpravidla umístěna styčná skupina na VS frontu, která bude periodicky soustřeďovat a předávat zásadní údaje o situaci, rozhodnutích a řešených problémech součinnosti na záložní štáb armády. Tuto skupinu bude vhodné střídat v cyklu 24 hodin a zabezpečit směnný režim.

Kromě toho bude účelné denně, na dobu přijímání a vyhlášení rozhodnutí armád, vyslat k nim styčné orgány, které soustředí podklady za jednotlivé armády na dalších 24 hodin operace a tím se zvýší informovanost a styk s armádami a zjednoduší činnost při převzetí velení v případě jejich vyřazení.

Rovněž denně, zpravidla v nočních hodinách (k době předložení souhrnného týlového hlášení) je účelné, aby orgán týlu ZŠA zjistil na týlovém velitelském stanovišti frontu skutečnou situaci jednotlivých armád a způsob jejich zabezpečení na další den.

Přehled periodické činnosti záložního štábu armády — viz schéma 3.

To prakticky znamená, že hlavní náplní činnosti záložního štábu armády do doby jeho zasazení je trvalé soustřeďování informací o situaci nepřítele ve frontovém rozsahu, o vlastních vojácích s úrovní znalostí situace armád do svazků, o radiační situaci a situaci PVO v pásmu rozmístění a operační činnosti jednotlivých armád a o jejich všestranném týlovém zabezpečení. Informace musí obsahovat podrobnou znalost organizace a zabezpečení spojovací soustavy frontu směrem ke všem armádám a znalost zásadních opatření operačního zabezpečení.

PŘEHLED PERIODICKÉ ČINNOSTI ZŠA

Schéma 3

		24	08	12	18	24	Poznámka
1.	informace z VS F	onoční bojové činnosti	o rozhodnutí vel. Frontu	odenní činnosti			zabezpečuje styč. skup. ZŠA
2.	informace z TVS F	-o -o	rozhodnutí ZTF skutečné mat.sit.A				styčný orgán
3.	informace z VS A	-o -o	rozhodnutí vel.A skutečné sit.A				styčný orgán
4.	hlášení na VS F	onoční činnosti		odenní činnosti			
5.	vnitřní komplexní informace						provádí NŠ ZŠA S náč. odd. ZŠA

Tato činnost je cyklická, umožňuje organizovaný rytmus a vytváří proto předpoklady pro organizaci práce záložního štábu v pracovních směnách.

Do zasazení ZŠA je nezbytné organizovat na záložním štábu armády spojení, které zabezpečí

- dálkopisné šifrové spojení se štábem frontu;
- odposlech součinnostní sítě štábu frontu (se štáby A);
- odposlech výstrahy PVO;
- odposlech radiační situace.

Ostatní spojovací prostředky zůstanou v záloze s tím, že jsou v pohotovosti vstoupit do příslušného směru, nebo sítě podle vývoje operační situace a konkrétní potřeby.

Všechny tyto prostředky musí zahájit činnost ihned s vyhlášením bojového poplachu s tím, že za přesunu bude ZŠA odposlouchávat rádiovou síť velení nebo součinnosti ŠF, popřípadě směr, zřízený na ZŠA.

Tento rozsah a způsob činnosti umožňuje stálou a dostatečnou informovanost záložního štábu armády jako předpoklad pro jeho hlavní činnost při převzetí velení za vyřazený štáb armády.

K převzetí velení zpravidla dojde v průběhu dynamiky operace, při plnění konkrétního úkolu, jenž je záložnímu štábu armády do určité míry znám, ale vyžaduje zpřesnění situace, za níž došlo k vyřazení štábu armády.

O zasazení záložního štábu armády rozhodne velitel frontu na základě zjištění, že štáb armády byl vyřazen a není schopen plnohodnotně řídit operaci. K tomuto rozhodnutí bude účelné pozvat na štáb frontu velitele ZŠA s hlavními funkcionáři a upřesnit jim úkol a způsob jeho plnění. Do té doby operační skupina ZŠA pracující na VSF soustředí potřebné podklady k všestrannému upřesnění situace a připraví se spolu s hlavními funkcionáři ZŠA k přesunu do sestavy armády.

V této době současně štáb frontu organizuje likvidaci následků po napadení štábu armády. Průzkumná skupina musí upřesnit situaci v prostoru napadení, aby rozhodl, kde rozvinout nové VS A a prostředky záložního štábu armády.

Obyčejně nebude možné využít přímo prostoru bývalého VS, ale je nutné řešit nový prostor, který by umožňoval rychlé připojení na pomocné spojovací uzly a vysílací střediska armády.

Rozvinutí ZŠA při převzetí velení za vyřazené VS A — viz schéma 4.

ZŠA bude souběžně plnit dva úkoly:

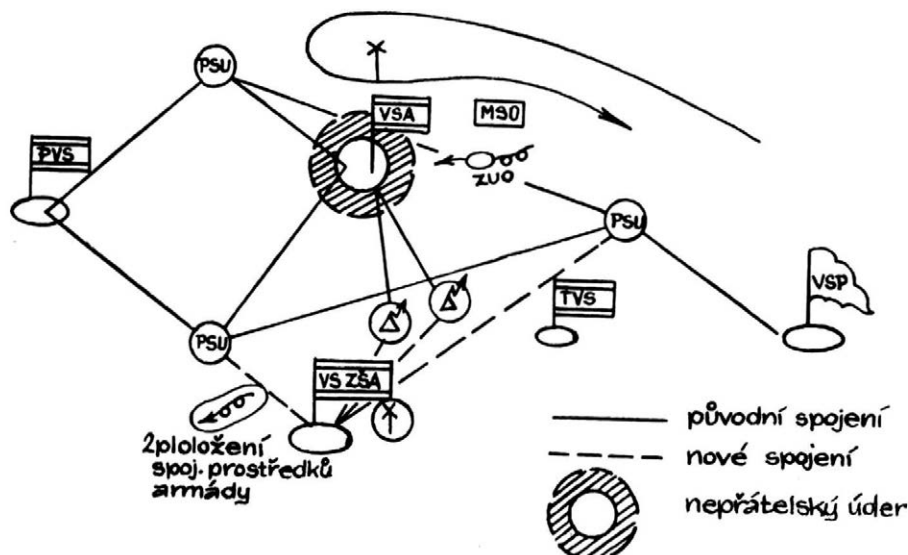
- **operační** — tj. rychle obnovit řízení operace místo zničeného štábu,
- **technický** — zabezpečit záložnímu štábu armády technické předpoklady pro organizaci spojení.

Vzhledem k tomu, že po určitou dobu zde vzniká situace, kdy VS nemá možnost řídit operaci, je nutné ji překlenout, i když kapacitně omezenějším řízením armády buď z PVS armády, nebo z jeho TVS.

Ukazuje se výhodné nový štáb rozvinout v prostoru nebo v blízkosti druhého položení spojovacích prostředků armády.

ROZVINUTÍ ZŠA PŘI PŘEVZETÍ VELENÍ ZA VYŘAZENÉ VS A

Schéma 4

Do tohoto prostoru přeletí vrtulníky (z prostředků štábu frontu) operační skupina záložního štábu a ujímá se velení (složená z velitele, NŠ, hlavních náčelníků, z operační skupiny ZŠA, původně umístěné na VS frontu a s nimi nezbytní funkcionáři štábu frontu, kteří na místě pomáhají v obnově velení). Zpravidla to bude skupina, kterou řídí zástupce velitele nebo zástupce NŠ F (spolu se směrovými orgány za armádou).

První činností je navázat styk s ostatními prvky velení armády — s PVS a TVS tak, aby upřesnila situaci a učinila nezbytná organizační a kádrová opatření na velitelských stanovištích.

K zjištění skutečné situace svazků, zejména raketové brigády a vševojskových divizí, je účelné k určené době (předané signálem po rádiových sítích) povolat na VS armády odpovědné styčné orgány (velitele) svazků k informaci o situaci. Po soustředění všech zpráv, jejich rozboru, po podrobném ujasnění situace a zhodnocení plnění úkolu, vydá velitel armády své rozhodnutí (které schválil velitel frontu) a organizuje součinnost, a to bez ohledu na dobu, kdy štáb přebírá velení.

V dalším přistoupí štáb k plnění úkolů v souhlase s vžitou jednotnou metodikou práce štábu armády, mající návaznost jak na činnost štábu frontu, tak na svazky.

Při vyřazení velitelského stanoviště bude obvykle nutné nahradit i vyřazenou leteckou operační skupinu armády, a to vyčleněním nové LOS z počtu letecké armády. Je nutné ji vybavit novými spojovacími prostředky.

V takové variantě bude zpravidla zachováno jak PVS, tak TVS. Tyto prvky se včlení do sestavy nového štábu armády. To znamená, že týloví funkcionáři záložního štábu armády dále zůstanou v záloze štábu frontu a tvoří kádr, který se doplní po likvidaci následků jaderného napadení na původní štáb armády a vytvoří tak další zálohu orgánů velení v sestavě frontu.

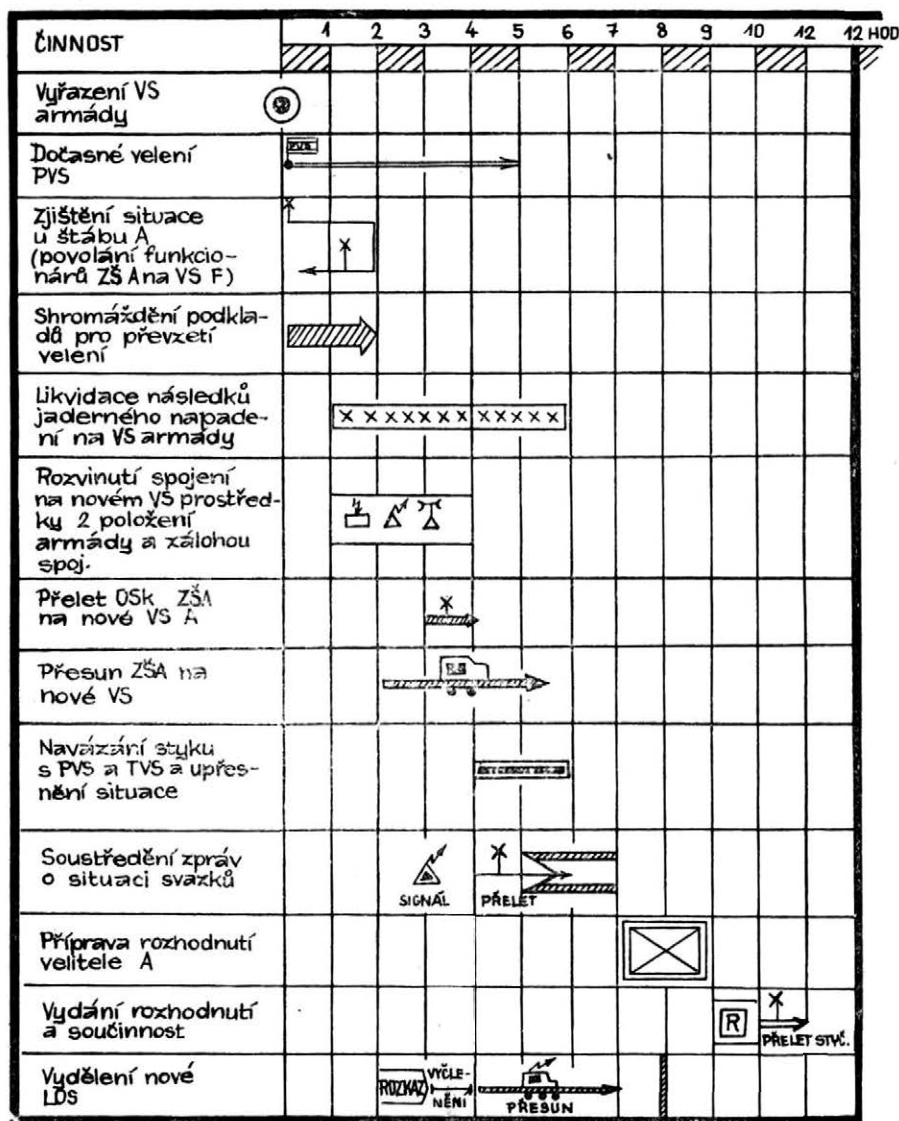
Obdobná metodika práce může být uskutečněna při vyřazení týlového velitelského stanoviště armády. Potom zůstává vševojskový kádr záložního štábu dále v původní funkci a bude zpravidla doplněn z kádrových záloh.

Možné schéma činnosti při přebírání velení za vyřazený štáb armády viz **schéma 5.**

Z tohoto schématu vyplývá, že velení může být při vyřazení štábu armády v plném rozsahu obnoveno asi za 10 hodin po vyřazení VS. Přitom řízení operace z VS může nový štáb zahájit asi za 5–8 hodin, za předpokladu, že je záložní štáb armády k tomuto úkolu připraven a sladěna veškerá činnost v rámci jednotné frontové metodiky práce.

Kromě tohoto základního úkolu můžeme záložní štáb armády využít i k **doplnění štábu frontu** v případě jaderných úderů po jeho místech velení.

Lze předpokládat, že vzhledem k způsobu rozmístění VS frontu nebude jedním jaderným úderem vyřazeno celé VS, ale převážně jen jeden kolektor (skupina). Příslušné odbornosti, alespoň k zabezpečení základní funkční činnosti, můžeme v této variantě nahradit z počtu kompletních oddělení záložního štábu armády. V případě vyřazení skupiny druhů vojsk — z druhů vojsk ZŠA, v případě vyřazení operační skupiny zasazením celé operační části záložního štábu armády a sloučením funkcionářů z PVS frontu na VS frontu a náhradou ztrát vyřazené techniky a spojovacích prostředků z PVS frontu, nebo ze zálohy spojovacích prostředků.

Použití ZŠA k doplnění VS frontu — viz schéma 6.

Kromě těchto úkolů může záložní štáb armády plnit určité **omezené úkoly operačního charakteru**, vyplývající z potřeby koordinovaného operačního vedení v některých složitých situacích v dynamice operace.

Mezi ně můžeme zahrnout:

1. Velení uskupení sil vydělených k likvidaci operačního výsadku v týlu

operační sestavy frontu, k jehož ničení je nutné zasadit více sil, než jeden svazek.

2. Velení uskupení sil vydělených **k likvidaci obklíčeného nepřítele**, a to zejména v případě, vyžaduje-li plnění úkolu těsnou součinnost se sousedními svazy, zejména spojeneckými.

3. Velení uskupení sil, které **zabezpečuje hluboko odkryté boky** operační sestavy frontu, nebo vydělené **k zajištění úseků** státní hranice s neutrálním státem v průběhu rozvinutí operace.

4. ZŠA může ve zvláštních případech, budou-li vojska frontu včas doplňována větším počtem mobilizačně rozvinutých svazků a bude-li nutné plnit podružný úkol na samostatném směru, řídit jej v **dočasně zformovaném uskupení** dvou — tří vševojskových svazků. Takový úkol by však vyžadoval řadu zvláštností, zejména v týlovém zabezpečení, kdy týlové zabezpečení by musel přímo řešit frontový týl, převážně přímým zásobováním na stupni front—svazek.

5. Za určité situace můžeme záložní štáb armády využít i **k řízení přesunu mobilizovaných svazků** do operační sestavy frontu, jako plnění dočasného, časově vymezeného úkolu.

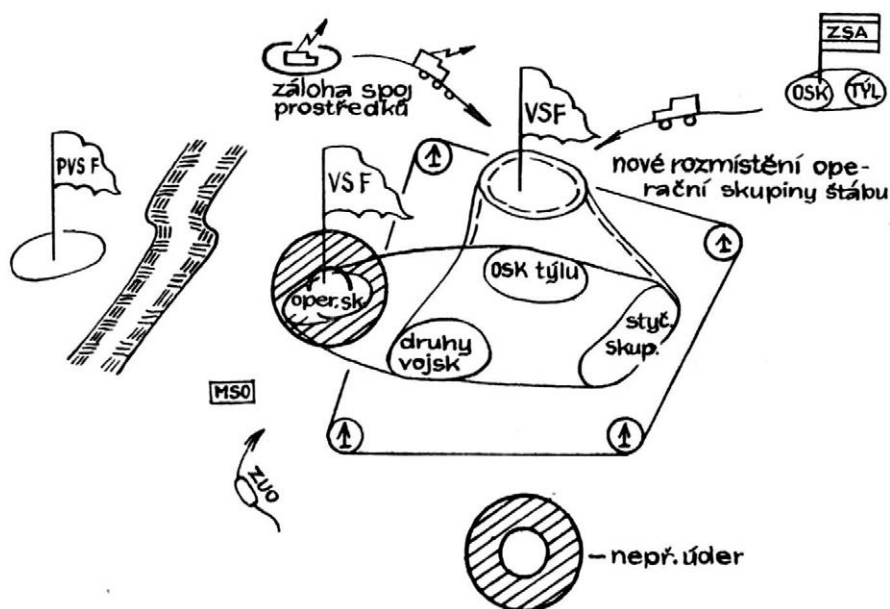
Variantní možnosti znázorňuje **schéma 7**.

Tento rozbor úkolů a možné varianty způsobů jejich plnění vytyčuje určité požadavky na záložní štáb armády, na úroveň operační přípravy, na oblast organizační, kádrovou a na materiální vybavení:

— potvrzuje se, že organizační struktura záložního štábu armády by měla

POUŽITÍ ZŠA K DOPLNĚNÍ VS FRONTU

Schéma 6

v podstatě odpovídat struktuře štábu armády a přibližovat se, nebo být shodná i v počtech;

— v kádrovém výběru funkcionářů musíme respektovat zásadu, že záložní štáb armády bude plnit úkol jako organický celek. Proto bychom jej měli zformovat z jednoho stupně, který má předpoklady vydělit operačně připravený kádr a tento jen částečně doplnit;

— **operační příprava** záložního štábu musí dosahovat úrovně připravenosti štábů polních armád. Záložní štáb musí být schopen připravovat operaci, organizovat a řídit ji. Navíc musí být schopen rychle převzít řízení operace armády v dynamice, kdy zpravidla situace bude velmi složitá a často nejasná. Kromě toho, jak jsem uvedl v poslední stati, můžeme na záložní štáb armády klást i určité speciální, zejména časově omezené úkoly;

— všechny operační štáby musí pracovat podle **jednotné** metodiky. Její zvládnutí, ale i vzájemná dokonalá znalost mezi operačními štáby, podmiňuje vůbec možnost v dynamice operace v krátkých lhůtách převzít velení;

— záložní štáb armády musí být k plnění těchto úkolů potřebně **zabezpečen**, i když omezenějšími silami, než je štáb polní armády.

Měl by být vybaven polními pojízdými pracovišti, prostředky přípravy (při tom za běžný způsob jeho přípravy považuji přepravu vrtulníky — zejména jeho operační předsunuté skupiny), jednotkami obsluhy a zabezpečení a spojovacím útvarem.

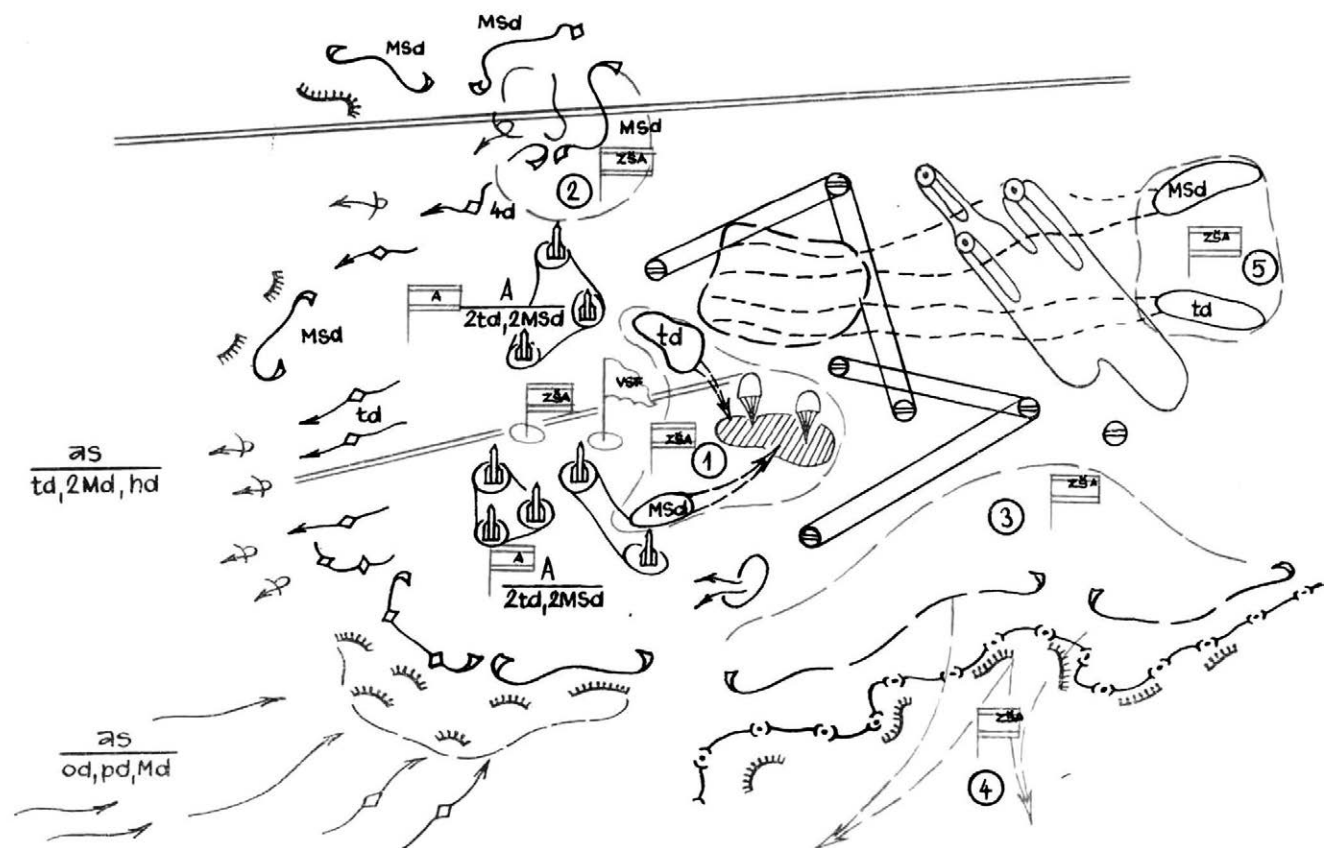
Jednotka zabezpečení a obsluhy (provozní rota — prapor) zabezpečuje přesun a rozvinutí ZŠA, vytváří podmínky pro jeho práci v poli, zajišťuje všestranně činnost štábu, včetně úplného materiálního zabezpečení. Ze speciálních prostředků musí u záložního štábu armády být radiační středisko a, nejnútnejší prostředky pro sledování vzdušné situace a pro velení prostředkům PVO (při zasazení ZŠA využijeme druhého položení těchto prostředků z rtpr A).

Spojovací útvar (prapor) svým složením musí zabezpečit jedno položení spojovacích prostředků pro rozvinutí VS armády (v jednom prostoru i s týlem), mít základní spojovací prostředky (zejména rádiové) pro zabezpečení spojení se štábem frontu a k svazkům armády při převzetí velení, nezbytný počet prostředků pro připojení VS armády na PSU a na rádiová střediska a poměrně větší počet přijímačů, který by zabezpečil odposlech řady rádiových směrů a sítí potřebných pro dosažení trvalé znalosti situace všech vševojskových armád.

Složitost úkolů vyžaduje, aby záložní štáb armády se systematicky připravoval k plnění uvedených úkolů. Nejdříve by se měl sladit k plnění úkolů jako štábu polní armády a k převzetí velení za vyřazený štáb. V dalším pak procvičovat tuto činnost již v komplexu a vazbě na ostatní operační štáby v polních podmínkách s rozvinutím spojovací soustavy.

VARIANTNÍ ÚKOLY ZÁL. ŠTABU ARMÁDY

Schéma 7

PRONÁSLEDOVÁNÍ v soudobém boji

Úspěšné rozvíjení útoku vlastních vojsk v hloubce nepřátelské sestavy vytváří vždy možnosti a podmínky k přechodu do pronásledování, přičemž nepřítele k odchodu buď donutíme, nebo odchází záměrně.

Proto hlavním úkolem pronásledování je **dokončit zničení odcházejícího nepřítele**. Pronásledování v soudobém boji má zvláště tyto charakteristické rysy:

- úporný boj o vyjití do boku a týlu nepřítele,

- rychlý spád boje a jeho rozvíjení ve vysokém tempu na široké frontě a do velké hloubky,

- snaha přetnout cesty odchodu hlavních sil nepřítele a úsilí zabránit mu v zaujetí obrany na nových obranných čarách v hloubce,

- složitost velení a organizace nepřetržité součinnosti,

- značné prodloužení přísunových a odsunových cest.

Nepřítel se bude snažit způsobovat pronásledujícím vojskům ztráty — zvláště na směru odchodu hlavních sil — zdržovat jejich postup a tak získávat čas k zaujetí obrany na dalších obranných čarách v hloubce. Proto použije často i pozemní jaderné údery, využije výhodné terénní čáry pro obranu krycích jednotek, místní protizteče, široce využije léček a zatrasených nebo zničených prostorů. K úplnému zničení odcházejícího nepřítele je třeba ničit jeho hlavní síly jadernými údery, údery letectva, palbou dělostřelectva i ostatními prostředky ničení, vytrvale a houževnatě ho pronásledovat částí sil **čelně** a rychlým a rozhodným vyjitím

hlavních sil divize (pluku) na jeho cesty odchodu, rozdělovat ho a ničit po částech.

Hlavní podmínkou k dosažení stanoveného cíle je **vyjít do boků a týlu** odcházejícího nepřítele, přetnout jeho cesty odchodu a zabránit mu zaujmout obranu na nových obranných čarách v hloubce. Proto ho musíme pronásledovat **nepřetržitě** ve dne i v noci s plným vypětím sil, za každého počasí a s využitím maximálního počtu komunikací, vedoucích rovnoběžně se směrem jeho odchodu. Odkrytá křídla nepřítele sice poskytují možnost obcházet jeho vojska (zvláště zahajuje-li nepřítel odchod po neúspěšném střetném boji), ale současně to však vyžaduje spolehlivě zabezpečit vlastní křídla a boky. Je důležité **včas** zjistit zahájení odchodu, abychom zabránili nepříteli nepozorovaně vyjít z boje a neztratili s ním dotyk. Charakteristické znaky jeho odchodu mohou být:

- pozemní jaderné údery na první sledy našich vojsk,

- přemísťování raketových útvarů a technických zařízení pro kompletaci raket do hloubky jeho obrany,

- zvýšený pohyb vojsk a automobilních proudů do týlu nepřítele,

- zesílení protivzdušné obrany,

- přemísťování silných rádiových stanic a radiolokátorů do hloubky,

- vyvádění částí sil prvního sledu a snížení počtu dělostřeleckých a minometných baterií přímo zabezpečujících boj,

- silné palebné přepady a protizteče omezenými silami,

- odchod vojsk v sousedních úsecích fronty,

- vyvádění týlových útvarů a jednotek a příprava obranných čar v hloubce,
- příprava různých objektů k destrukci a ničení, případně požáry a výbuchy za linií fronty.

Závěry o přípravě nepřítele k odchodu děláme jen na základě hluboké analýzy a

vzájemného pozorování údajů průzkumu všeho druhu, aniž bychom pouštěli se zřetele čas a iniciativní činnost velitelů podřízených jednotek a útvarů. Jestliže útvary a jednotky zjistí odchod nepřítele, okamžitě zahajují pronásledování, aniž čekají na rozkaz.

Bojové úkoly

Při pronásledování, kdy vedeme boj s odcházejícím nepřítelem, bude obsah a hloubka bojových úkolů divize (pluku) záviset zvláště na:

- zámyslu operace (boje) v daném prostoru,
- stupni zničení nepřítele jadernými zbraněmi a ostatní prostředky,
- síle nepřítele a předpokládaném charakteru jeho činnosti,
- množství přirozených nebo předem připravených obranných čar v hloubce,
- charakteru přírodního prostředí v daném prostoru,
- síle, složení a vyčerpanosti vlastních vojsk.

Bojový úkol pro pronásledování stanovíme na značnou hloubku tak, aby vojska musela usměrňovat svoji činnost k rychlému pronikání do hloubky, předejít nepřítele v ovládnutí výhodných obranných čar a přetnout jeho cesty odchodu. Splnění bojového úkolu vyžaduje smělá a účelná rozhodnutí, jakož i rozhodnou a iniciativní činnost vojsk.

Bojová sestava vojsk

Pronásledování není jen pouhý pohyb vpřed, aniž jde o bojovou činnost s různými specifickými rysy. Je vlastně útok, jehož cílem je zničit odcházejícího nepřítele. To ale kromě jiného znamená, že útvary a jednotky musí být v průběhu pronásledování připraveny vést střetný boj, zdolávat obranné čáry, násilně překonávat vodní překážky z chodu, odrážet protizteče a rychle obcházet ohniska odporu a pronikat do hloubky sestavy nepřítele. To vyžaduje vytvářet bojovou sestavu divize (pluku) se všemi prvky, jako v normálním útočném boji.

Bojová sestava divize (pluku) při pronásledování bude záviset na charakteru bojového úkolu, charakteru nepřátelské činnosti, způsobu pronásledování, šířky

Divizi obvykle stanovíme

- bližší úkol
- směr dalšího pronásledování
- úkol dne

Jako **bližší úkol** lze podle situace stanovit — **zničit krycí jednotky a útvary nepřítele, přehradit cesty odchodu hlavních sil nepřátelské divize a zničit je.**

Jako **úkol dne** pak znemožnit nepřítele zaujetí obrany na další obranné čáře a ovládnout výhodné čáry zabezpečující další rozvíjení bojové činnosti.

V případě, kdy v průběhu pronásledování odcházejí hlavní síly nepřítele do značné hloubky, divizi obvykle nastavíme bližší úkol, ale určíme jen směr pronásledování a úkol dne.

Plukům zpravidla stanovíme jen **bližší úkol a směr dalšího pronásledování.** Plukům, které pronásledují rovnoběžně, určíme hlubší úkol, než plukům, které pronásledují čelně. V některých případech můžeme tankovým plukům při rovnoběžném pronásledování stanovit bojový úkol jako divizi — na celou hloubku.

Divize (pluk) pronásleduje odcházejícího nepřítele ve svém útočném pásmu. Ovšem při bojové činnosti v hloubce neurčujeme zpravidla útočné pásmo, ale jen směr pronásledování.

pásma pronásledování a počtu a stavu komunikací.

Přitom bojová sestava musí zabezpečovat:

- neprodlené využití účinků jaderných úderů k úplnému zničení nepřítele,
- vysoké tempo pronásledování,
- možnost uskutečňovat široký manévr na bocích a křídlech nepřátelské sestavy,
- narůstání úderné síly do hloubky,
- udržování nepřetržité součinnosti a pevné velení vojskům,
- co nejmenší zranitelnost jadernými zbraněmi a ostatními prostředky hromadného ničení.

V průběhu pronásledování může docházet i k různé kombinaci v bojové sestavě

podle vývoje situace. Vojska při čelním pronásledování mohou tento úkol plnit v bojové nebo v předbojové sestavě, zatímco hlavní síly divize (pluku) vedoucí rovnoběžně pronásledování se mohou přesunovat v proudech, což umožňuje dosahovat vysokého tempa pronásledování. Vlastní uskupení sil a prostředků se zpravidla vytváří až v průběhu pronásledování.

K ovládnutí přepravišť přes vodní toky, důležitých komunikačních uzlů nebo jiných objektů na cestách odchodu nepříteli se vysílají pluky při rovnoběžném pronásledování předsunuté odřady. Divize kromě toho může ještě na důležitém směru vysadit taktický vzdušný výsadek. Vzhledem ke specifice bojové činnosti za pronásledování je výhodnější vyslat předsunuté odřady ze sestavy pluků, než jeden silný předsunutý odřad ze sestavy divize. Těmto předsunutým odřadům můžeme kromě běžných úkolů stanovit i takové úkoly jako je ovládnutí letišť, zničení prostředků napadení, základěn pro kompletaci jaderných hlavic, zničení některých odcházejících proudů nepřítelů a dezorganizování jeho odchodu.

Předsunuté odřady musí být dostatečně silné a schopné rychle pronikat ke stanoveným objektům a zmocňovat se jich. Proto předsunutý odřad pluku bude zpravidla vytvářen z tankového praporu, zesíleného dělostřelectvem, ženijními a chemickými jednotkami a podle potřeby i motostřeleckými jednotkami. Je-li předsunutý odřad vytvořen z motostřeleckého praporu, pak mu přidělíme kromě dělostřelectva, ženijních a chemických jednotek tanky a také PTRS. Vysílá-li předsunutý odřad divize, vyčleňuje do něj zesílený tankový nebo motostřelecký pluk.

Vzhledem ke specifice pronásledování může být pohyblivost a tempo postupu předsunutých odřadů přibližně stejná jako u ostatních útvarů a jednotek. Při značném odporu nepřítelů nestačí někdy předsunuté odřady včas vyjít do stanovených prostorů. Z toho důvodu klademe zvláštní význam činnosti taktických vzdušných výsadků. Jejich úkolem bude zmocňovat se přeprav (mostů), komunikačních uzlů a jiných důležitých objektů na cestách odchodu nepřítelů. Příznivý vliv na použití taktických vzdušných výsadků bude mít i ta skutečnost, že zpravidla na směru pronásledování bude mít nepřítel snižovou účinnost své protivzdušné obrany

v důsledku nutného přemísťování jejich prostředků do hloubky.

Uskupení sil divize (pluku) do bojové nebo předbojové sestavy se zpravidla nebude lišit od sestavy v útočném boji. Při vytváření sestavy pro přesun útvarů (jednotek), což se zpravidla děje při zahájení rovnoběžného pronásledování nebo při rozvinování do předbojové a bojové sestavy, může mít divize tuto sestavu:

Na čelech a na bocích útvarů přesunujících se v proudech vedou průzkum průzkumné skupiny divize a pluků. Hlavní síly se přesunují pod ochranou zajištění. Odřady zabezpečení pohybu zpravidla začleníme bezprostředně za zajišťovací jednotky. Divize se přesunuje po několika osách, pluk pak po jedné až po dvou osách, pluk na samostatném směru i po třech osách. Tankové pluky (prapory) vysílá na hlavním směru pronásledování po rovnoběžných komunikačních s cestami odchodu nepřítelů. Pronikají rázně do jeho boků, přetínají cesty odchodu jeho hlavních sil a rozhodnými údery z boků a týlu ničí ho po částech.

Oddíl vojskových raket se přesunuje na směru přesunu hlavních sil divize poblíž čela jednoho z praporů. Vysílá-li divize předsunutý odřad, může do jeho sestavy začlenit jednu baterii oddílu vojskových raket.

Protitanková záloha a pohyblivý odřad zatarasovací se přesunuje za čelními pluky (prapory) na té ose, která je ohrožena možnou protiztečí nepřátelských tanků. Divizní protiletadlový útvar se přesunuje po bateriích v předvoji (PO) nebo v sestavě útvarů, které brání. Za pluky (prapory) prvního sledu se přesunuje divizní (plukovní) dělostřelectvo po jedné až po dvou osách v pohotovosti k rozvinutí a k zahájení palby.

Pluk (prapor) druhého sledu (nebo vševojsková záloha) se přesunuje za dělostřelectvem.

Velitelské stanoviště divize se přesunuje v čele jednoho z proudů hlavních sil a předsunuté velitelské stanoviště pak zpravidla v čele jiného proudu nebo v sestavě předvoje. Velitel a štáb pluku se přesunuje zpravidla v sestavě předvoje pluku.

Při rozvinování vojsk k boji se místa velení rozvinují obdobně jako v útočném boji.

Zvláštnosti rozhodnutí pro pronásledování

Rozhodnutí k pronásledování se obvykle přijímá podle mapy na základě zpráv o předpokládaném odchodu nepří-

tele a upřesňuje se při zahájení odchodu nepřítelů v souladu se vzniklou situací. Zvláště vzhledem k vysokému tempu a

značně hloubce pronásledování musí velitel a štáb správně předvídat nejen možný charakter bojové činnosti s odcházejícím uskupením nepřítele, ale i s těmi silami, které může přisunout z hloubky, popřípadě ze stran.

V rozhodnutí pro pronásledování řešíme v podstatě stejné otázky jako v normálním útočném boji s výjimkou některých zvláštností, které vyplývají z podstaty pronásledování. Tak např. v zámyslu rozhodnutí je třeba předvídat zničení především toho nepřátelského uskupení, které se snaží vyjít z boje a zaujmout novou obrannou čáru. Směr hlavního úderu volíme tak, abychom dosáhli rozdělení hlavního uskupení nepřítele a jeho ničení ve výhodném prostoru. Způsob použití ZHN volíme tak, aby v maximální míře ztěžoval odchod nepříteli, snižoval jeho bojeschopnost a také, aby vlastní vojska mohla jejich účinků rychle využít ke konečnému zničení nepřítele. V důsledku neustálého pohybu mohou se cíle během jaderných úderů přemístit. Z toho důvodu bude výhodné vést některé jaderné údery letectvem. Pozemní jaderné údery k znesnadnění manévru nepřítele použijeme jen tehdy a tak, abychom jimi neomezili manévr vlastních vojsk.

Při tvorbě bojové sestavy vycházíme z potřeby, aby v hlavním uskupení, které je určeno k rovnoběžnému pronásledování, bylo co nejvíce tanků. K čelnímu pronásledování a poutání nepřítele stačí zpravidla vyčlenit jen menší část tanků.

Způsob manévru stanovíme tak, aby zabezpečoval vyjití hlavních sil na cesty odchodu nepřítele a možnost úderu, ve-

doucího k rozdělení a zničení jeho hlavního uskupení.

V bojových úkolech útvarů a jednotkám kromě jiného stanovíme:

- objekty (čáry), v jejichž ovládnutí chceme předstihnout nepřítele,
- cesty k předjízdě nepřítele,
- způsob, dobu a pořadí vyjití vojsk ke stanoveným objektům (čarám),
- způsob rozvinutí a úderu proti hlavním silám nepřítele.

Rozhodnutí velitele musíme v nejbližší době předat vojskům. Přitom úkoly útvarů (jednotkám) můžeme předat krátkými bojovými nařízeními technickými pojítky nebo styčnými důstojníky. Současně s tím je třeba předat i základní úkoly pro součinnost.

Při organizaci součinnosti věnujeme zvláštní pozornost sladění bojové činnosti motostřeleckých a tankových útvarů (jednotek) k využití jaderných (chemických) úderů, ale také sladění činnosti mezi prvky bojové sestavy čelního a rovnoběžného pronásledování, s předsunutými odřady a taktickými vzdušnými výsadky. Kromě toho při organizaci součinnosti určujeme pořadí úprav a obnovy os přesunu a způsob činnosti vojsk v zamořených prostorech.

Udržování součinnosti během pronásledování musíme věnovat zvláštní pozornost a neustále organizovat tak, abychom dosáhli co nejrychlejšího rozbití krycích jednotek a vyjití hlavních sil na rovnoběžné ose s osami odchodu nepřítele, vytvořili potřebné uskupení sil a prostředků k pronásledování, rozdělení odcházejícího nepřítele a jeho postupné zničení po částech.

Protivýsadeková obrana NA TERITORIU

Plánování opatření k obraně země, včetně protivýsadekové obrany na teritoriu, dává možnost usměrnit úsilí různorodých činitelů, kteří se na ni podílejí podle společného zámyslu, neboť jen za tohoto předpokladu mohou být plánovaná opatření účinná.

I pro plánování protivýsadekové obrany by mělo být rozhodující měřítko, její účinnost v případě nepřátelské agrese. Tento článek věnuje **možné metodice plánování a řízení bojové činnosti při boji s nepřátelskými výsadekmi.**

V rámci přehodnocování zásad obranného systému hledáme cesty ke zjednodušení řízení vojenských územních orgánů a k účinnému řízení obrany teritoria ČSSR. Chceme dosáhnout maximální účinnost příprav. Cíl plánování protivýsadekové obrany vidíme v zabezpečení pohotovosti sil a prostředků, vyčleněných pro boj s nepřátelskými výsadekmi, v organizovaném zahájení boje s nepřítelem a nepřetržitým řízením bojové činnosti v případě nepřátelského vysazení.

Protivýsadekovou obranu by měly plánovat a připravovat vojenské územní orgány, odpovědné za obranu příslušné části teritoria. V tomto smyslu bychom je měli vybavit i příslušnou pravomocí a nezbytnými silami a prostředky.

Určitou zvláštností zřejmě bude řízení protivýsadekové obrany v pásmech činnosti polních vojsk, která zahrnují územní celky, svěřené územním vojenským orgánům. Tuto specifikou musíme postihnout již v období plánování.

Protivýsadekovou obranu plánuje štáb územního vojenského velitele na základě úkolů stanovených nadřízeným a podle celkového zhodnocení situace na příslušném území.

Vzhledem k rozsáhlosti územních celků, rozsahu odpovědnosti územních vojenských orgánů i k množství sil a prostředků nebudou **na všech stupních plánovat protivýsadekovou obranu stejně podrobně.** Rozsah plánování i hlavní úkoly určí nadřízený orgán.

Úkoly nadřízeného velitele se mohou týkat především opatření, na které klade nadřízený zvláštní důraz a které mají vliv na splnění úkolu v širším měřítku, jež přesahuje zájmy plánujícího orgánu.

Mohou to být úkoly pro případ boje s nepřátelskými výsadekmi většího rozsahu, které nadřízený velitel předpokládá ničit s využitím sil a prostředků několika územních celků nebo úkoly pro boj se vzdušnými výsadekmi na území sousedů apod.

Protivýsadekovou obranu nelze plánovat a organizovat bez přihlídnutí k úkolům a možnostem ostatních územních orgánů. Vojenské orgány by měly v zájmu obrany teritoria navrhovat rozdělení úsilí, určení pořadí naléhavosti úkolů společných více územním orgánům i postup, koordinaci a sladění všech akcí pro případ nepřátelské agrese. I takových, za které přímo neodpovídají, ale mohou ovlivňovat vojenskou činnost na teritoriu.

Při plánování protivýsadekové obrany lze, jako nejvýhodnější doporučit takový postup, kdy **vojenský územní velitel spolu**

s celkovým zámyslem, jak plánovat veškerou vojenskou činnost, přijímá i zámysl protivýsadkové obrany, který si nechává schválit nadřízeným. Do plánu zapracuje případné pokyny nadřízeného.

Plánování by měl předcházet všestranný rozbor vojenské činnosti na daném stupni, ujasnění úkolů protivýsadkové obrany a všestranné zhodnocení situace, která může vzniknout po napadení nepřitelem.

Pro činnost územního vojenského velitele i jeho štábu při plánování protivýsadkové obrany zůstávají v plném rozsahu platné příslušné zásady vojenských řádů a předpisů. Přitom musíme přihlížet k některým zvláštnostem obrany teritoria a **úkoly protivýsadkové obrany ujasnit především z těchto hledisek:**

- zámyslu nadřízeného velitele, celkového významu příslušného územního celku pro obranu teritoria ČSSR i jeho významu pro zabezpečení polních vojsk,

- množství, bojeschopnosti a rozložení sil a prostředků, které má vojenský územní velitel k dispozici (vojenských i nevojenských),

- úkolů sousedů a jejich plánované činnosti, zejména úkolů plánovaných pro obranu sousedních územních celků,

- terénních vlastností příslušného území, množství a rozmístění důležitých objektů, které máme před napadením výsadků bránit,

- povětrnostních podmínek, pokud mohou závažně ovlivnit průběh plánované činnosti,

- časových možností a různých variant, v nichž může dojít k realizaci plánovaných opatření. Např. může realizace plánu protivýsadkové obrany po určitém období, které dovolí uvést všechny síly a prostředky do pohotovosti, upřesnit úkoly a sladit součinnost, nebo po nenadálém napadení, kdy může být větší nebo menší část sil a prostředků určených k obraně zničena a spojení a velení narušeno. Proto musíme sladit plán s ostatními opatřeními obrany teritoria.

Vzhledem k možnostem nepřítelů a potřebě decentralizovaného řízení obrany teritoria musíme největší důraz položit na plánování orgánů nižších stupňů.

Na stupni vojenského okruhu soustředíme plánování proti nepřátelským výsadbám operačního a operačně taktického významu. V plánech postihnou i opatření na nižších stupních formou přehledu sil a prostředků podřízených, jakož i splánují protivýsadkovou obranu na rozhraní územních celků.

Na stupni vojenského okruhu plány protivýsadkové obrany sladíme s dalšími

opatřeními ústředních orgánů. Jde zejména o sladění s plánem operačního maskování a klamání, s plánem protiradiotechnické činnosti, s plánem zatarasování a ničení, s plány zabezpečení přesunu vojsk na území okruhů apod.

Všechny údaje podobného charakteru bychom měli dát podřízeným vojenským velitelům v nezbytném rozsahu předem, formou výpisů z příslušných plánů vojenských okruhů, nebo generálního štábu. Plány můžeme doplnit dalšími údaji postupně, podle stupně vyjasnění dalších opatření operačního a bojového zabezpečení.

Zplánování protivýsadkové obrany předpokládá podrobný průzkum v terénu. Na rozdíl od plánování bojové činnosti polních vojsk, kde jsou prakticky velmi omezené možnosti seznámit předem velitele a štáby s možným prostorem bojové činnosti, má průzkum terénu při plánování protivýsadkové obrany na vlastním území výjimečný význam. Podrobná znalost terénu umožňuje jej dokonale využít, co možná v některých případech vyrovnat případnou početní i palebnou převahu nepřítele.

Velitelé jednotek předurečných pro boj se vzdušnými výsadbami a příslušníci štábu vojenského velitele musí dokonale znát terén v rozsahu svěřeného území i přilehlém sousedním území.

Při průzkumu terénu zjistíme

- možnosti pozorování a průzkumu v jednotlivých terénních celcích,

- vlastnosti terénu ovlivňující organizaci obrany důležitých objektů, prostorů a komunikačních tahů,

- prostory vhodné k rozmístění sil a prostředků, vyčleněných pro boj s nepřátelskými vzdušnými výsadbami, osy přesunu do těchto prostorů a výjezdové cesty z nich,

- rozdělení pásem a prostorů činnosti při zjišťování nepřátelských vzdušných výsadků,

- podmínky součinnosti se sousedy,

- možnosti využití spojovacích cest a zřizování spojení při boji se vzdušnými výsadbami,

- možnosti organizovat materiální, technické a zdravotnické zabezpečení podřízených jednotek z místních zdrojů aj.

Plán protivýsadkové obrany, který zpracují územní vojenské orgány, může obsahovat tyto údaje:

- organizaci systému pozorování vzdušných výsadků na celém svěřeném území (organizovaný jak vojenskými, tak nevojenskými orgány),

- organizaci a způsob ostatních druhů průzkumu,

— přehled sil a prostředků všech ozbrojených složek vyčleněných pro boj se vzdušnými výsady, jakož i přehled dopravních prostředků,

— prostory rozmístění sil vyčleněných pro boj s výsady a rozdělení úkolů pro průzkum a zjišťování nepřátelských vzdušných výsadek do doby zahájení bojové činnosti,

— střežené a jiné důležité závody, objekty a zařízení v příslušném územním celku, způsob jejich zabezpečení a spojení s nimi,

— opatření k zesílení střežení důležitých objektů, prostorů a komunikačních tahů v případě jejich ohrožení nepřátelskými vzdušnými výsady podle variant,

— přehled rozmístění prostředků protivzdušné obrany státu, jejich pásma činnosti, spojení a součinnost s nimi,

— uskutečňovaná a plánovaná opatření k zatarasování a jiné úpravě terénu, zejména u střežených a bráněných objektů,

— způsob spojení, přehled sil a prostředků k jeho zabezpečení a opatření pro případ jeho narušení,

— součinnostní a hlášené signály,

— způsob uvědomování o výsadcích a vyhlásování signálů, případně další údaje podle konkrétních podmínek.

Zkušenosti z dosavadního plánování obrany teritoria a ze cvičení ukazují, že nejvhodnější formou plánování protivýsadkové obrany je grafické vyjádření opatření protivýsadkové obrany na mapě odpovídajícího měřítka: na stupni vojenského okruhu 1:200 000, na okrese pošta 1:100 000.

Údaje, které nemůžeme vyjádřit na mapě graficky, vpisujeme přímo na mapu. Přitom však zachováváme všechny zásady štabní služby.

Metodiku rozhodování územních vojenských orgánů a řízení boje s nepřátelskými výsady na teritoriu budou ovlivňovat zvláštnosti obrany teritoria, zejména různorodost sil a prostředků, způsob použití a taktika boje nepřátelských výsadek.

Územní vojenské orgány nižších stupňů nebudou vždy včas informovány o nebezpečí vysazení nepřítele na teritoriu. I v tom případě, kdy prostředky PVOS zjistí přelet nepřátelského dopravního letectva, může se jejich informování pozdit v důsledku nepřátelského napadení a zrušení spojovacích cest.

Příslušný vojenský velitel musí být připraven se **rozhodovat** použít svěřené mu síly a prostředky proti výsadce, aniž bude znát **situaci nepřítele přesně**. Ne

vždy bude mít také dostatečný přehled o tom, které vlastní jednotky již vstoupily do boje s výsadkem z iniciativy jejich velitelů.

Snaha o získání úplných údajů může vést ke ztrátě vhodného okamžiku zahájení boje s nepřítelem. Proto má-li být zásah proti výsadce **účinný, musí být rychlý. Činnost vojsk nesmí zdržovat dlouhá rozhodování příslušného velitele.**

Každý velitel musí způsob a metodiku rozhodování a velení přizpůsobit konkrétním podmínkám a situaci, ve které převzal velení.

V případě, že proti výsadce zasáhne několik územních jednotek současně, bude vhodné, aby jim velel jeden z velitelů zasazených jednotek až do doby, než převzme velení příslušný územní velitel, nebo jím určený orgán. Velet by měl ten velitel, který nejlépe zná situaci na daném úseku, což je s ohledem na potřebu rychlých akcí **rozhodující**. Bude to zřejmě ten velitel, který první vstoupil do boje s nepřítelem a může mít nejvíce zpráv o nepříteli na daném úseku.

Tento velitel by měl velet i jednotkám postupně zasazeným až do převzetí velení nadřízeným. V tomto období nebude vzájemná informovanost dokonalá, protože boj bude mít rychlý spád, budou omezené možnosti spojení mezi jednotkami různého druhu, bojová činnost bude probíhat na velkém prostoru a ještě větší prostor bude pro průzkum, pátrání a zjednávání dotyku s nepřítelem.

Proto bude nutné, aby se velitelé jednotek, kteří navázali dotyk s nepřítelem nebo se rozhodují zasáhnout do boje, přesvědčili, které jednotky v jejich úseku již bojují a vešli s nimi ve styk.

Kromě upřesnění součinnosti, mohou získat údaje o nepříteli v příslušném úseku a upřesnit vztah k velitelům sousedních jednotek. Zároveň s bojovým hlášením o zasazení jednotky případně o zahájení boje s nepřítelem hlásí velitel nadřízenému své stanoviště a zámysl jeho dalšího přemístění.

Vojenské jednotky nebudou předurčeny pouze k boji s výsady. Největší objem úkolů obrany a ochrany teritoria můžeme reálně předpokládat při likvidaci následků ZHN nepřítele. Důležité jsou i ostatní úkoly, které budou řešit vojenské jednotky. Mnohé z nich mohou vzniknout současně. Rozhodování o jejich zasazení bude tedy při nedostatku zpráv vždy problematické.

Nemůžeme předpokládat, že první zprávy o výsadce jednoznačně prokáží, o jaký druh a sílu nepřítele jde.

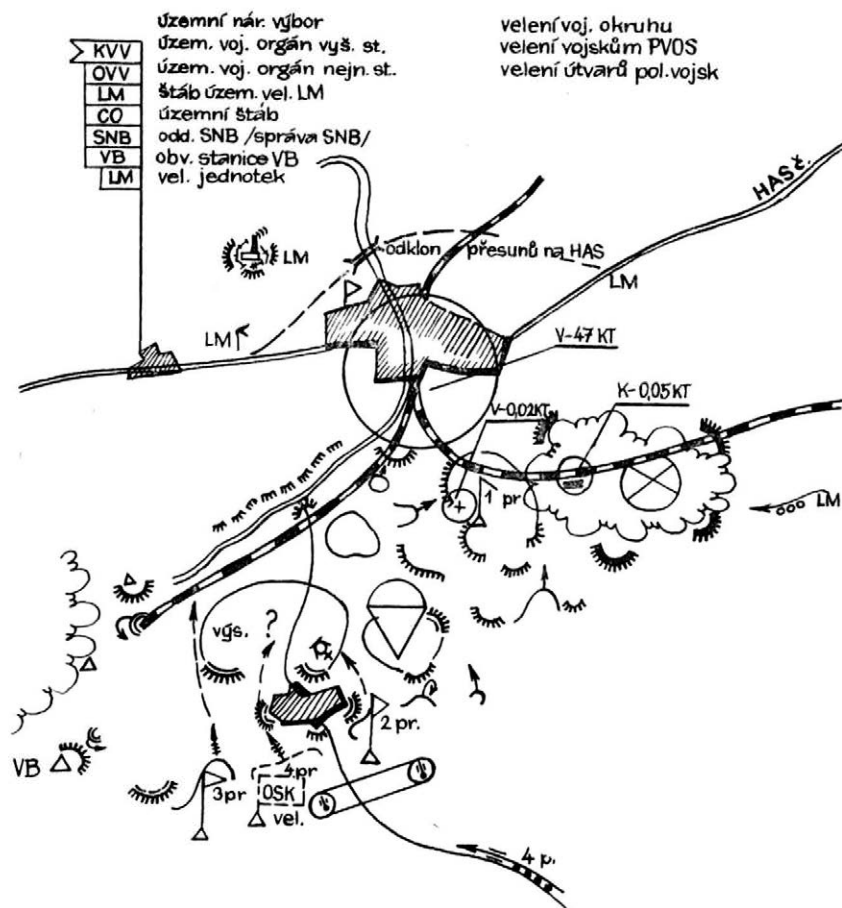
METODICKÝ POSTUP PŘI ROZHODOVÁNÍ VOJENSKÉHO ÚZEMNÍHO VELITELE PŘI BOJI S NEPŘÁTELSKÝM VÝSADKEM
 (varianta)

Příloha I

Poř. čís.	Čas	Opatření	Možná činnost			
			územního velitele	náčelníka štábu	oper. důstojníka	ost. složek štábu
	Od získání prvních informací o nepř. do jejich prověření	Soustředění informací o situaci na teritoriu, jejich zhodnocení jako podklad pro rozhodnutí	- společně s náčelníkem štábu předběžně stanoví věrohodnost zpráv a nařídí kdo a odkud získá údaje k jejich prověření - připraví podklady pro použití vlastních sil v ohroženém prostoru - průběžně hodnotí získané informace o nepříteli i vlastních silách a závěry připravují veliteli s odpovídajícími návrhy	- informuje štáb v rozsahu prověřených údajů - organizují prověření zpráv a sběr dalších informací	- soustavně sledují situaci a možnosti vlastních sil podle odbornosti	
	Od prověření informací (popř. od obdržení rozkazu - čas Č) do Č + 5 — 10 minut	Ujasnění úkolu a zámyslu jeho plnění	- v přítomnosti velitele zakresluje spolu s oper. důstojníky získané a prověřené údaje do pracovní mapy velitele, určí rozsah v jakém informovat štáb - spolu s náč. štábu zhodnotí možnosti a možný zámysl nepř. výsadku i jeho další možnou činnost - zhodnotí možnosti vlastních vojsk - upřesní zámysl jejich použití proti výsadku - upřesní svůj zámysl po dokladu náčelníka štábu - po schválení velitelem určí rozsah předběžných nařízení - nařídí způsob zabezpečení velení a opatření k jeho organizaci, zejména způsob spojení, popř. postup zasazení dalších sil proti nepříteli	- informují štáb, pokračují v organizaci průzkumu a připraví podklady o vlastních silách - organizuje práce štábu do zasazení sil proti výsadku	- ujasní situaci a rozsah podkladů, které budou potřebné pro rozhodnutí velitele - ujasní si možný rozsah a způsob zabezpečení zasazených sil proti výsadku	
	od Č + 5 — 10 do Č + 15	vydání předběžných nařízení	- potvrdí (upřesní) rozhodnutí podřízených, jestliže z vlastní iniciativy zahájili boj s nepřitelem - rozhodne o další činnosti k zabezpečení svého zámyslu	- provede formulaci a odeslání předběžných nařízení podle zámyslu velitele - informuje štáb o rozhodnutí velitele, vydá pokyny pro jeho zabezpečení	- zakreslí rozhodnutí velitele do mapy - informuje štáb o vydaných nařízeních vševojskového rázu	- vydají předběžná nařízení, odpovídající zámyslu velitele podle svých odborností
	od Č + 15 do Č + 20 — 30	- upřesnění hlavních zásad součinnosti při boji s výsadkem	- ujasní jakým způsobem mohou být zabezpečeny hlavní síly zasazované proti nepříteli - rozhodne o hlavních součinnostních opatřeních	- informuje velitele a spolu s ním ujasní jaké jsou možnosti použití dalších i neplánovaných sil proti výsadku - připraví podklady k předání dodatečných nařízení a k organizaci součinnosti v terénu (bude-li)	- organizuje získání potřebných údajů pro rozpracování rozhodnutí velitele a k organizaci součinnosti	- připraví potřebné podklady pro zabezpečení zasazených sil a k upřesnění součinnosti podle svých odborností

Poř. čís.	Čas	Opatření	Možná činnost			
			územního velitele	náčelníka štábu	oper. důstojníka	ost. složek štábu
	do Č + 35 (45)	hlášení nadřízenému o situaci a přijatém rozhodnutí o použití podřízených sil a prostředků informace nevojenských územních orgánů o situaci a rozhodnutí organizace velení silám a prostředkům zasazeným proti výsadbě	- hlásí situaci osobně, popřípadě to nařídí náčelníkovi štábu, jestliže organizuje neplánované použití dalších sil - žádá nadřízeného (v případě potřeby) o zásah jeho silami a prostředky ve prospěch boje - rozhodne o způsobu velení a odpovědnosti za splnění souběžných úkolů	- upřesní úkoly k zabezpečení nasazení hlavních sil proti výsadbě - nařídí rozsah v jakém informovat nevojenské územní orgány - navrhne jak řídit bojovou činnost - připraví výjezd k upřesnění součinnosti (převzetí velení)	- připraví podklady pro hlášení nadřízenému a jeho zápis - informuje nevojenské územní orgány v nařízeném rozsahu a upřesní případné požadavky na součinnost ve prospěch boje s výsadbou - připravuje podklady pro upřesnění součinnosti (popř. výjezd k její organizaci) a převzetí velení boje činnosti	organizují zabezpečení nasazených vojsk a podílejí se na organizaci součinnosti
	po hlášení nadřízenému a schválení rozhodnutí	výjezd k organizaci součinnosti (k upřesnění úkolů v terénu a převzetí velení z VPS)	- schválí (upřesní) návrh NŠ na způsob upřesnění součinnosti a úkolů - rozhodne o způsobu další práce štábu, zejména upřesnění souběžných úkolů	- vydá nařízení pro výjezd - upřesní způsob práce štábu pro další činnost	- připraví se podle rozhodnutí velitele k výjezdu do terénu - předá rozhodnutí náč. štábu o dalším chodu práce - připraví výjezd oper. skupiny i v případě, že velitel nevyjíždí k řízení boje na VPS	organizují práci ve štábu vzhledem k rozhodnutí velitele o řízení boje s výsadbou
	od doby pohotovosti na VPS	potvrzení vydaných nařízení a kontrola plnění úkolů	upřesní svoji činnost do doby pohotovosti VPS	- prověří plnění předběžných nařízení a způsob nasazení neplánovaných sil - zabezpečuje: - výjezd oper. skupiny k převzetí velení z VPS - upřesnění úkolů v terénu na základě ujasnění situace v terénu, - upřesnění součinnosti a úkolů jednotkám za přesunu, nebo ve východišti k útoku (zpeč) - velení podřízeným z VPS - organizují kontrolu vydaných rozkazů a nařízení (vše podle konkrétní situace)	- organizuje získávání zpráv a zajišťuje spojení z VPS velícího orgánu na štáb velitele - zapiše rozhodnutí velitele - zpracovává hlášení nadřízenému orgánu	

ÚČAST ÚZEMNÍCH ORGÁNŮ PŘI ŘÍZENÍ OBRANY TERITORIA

Legenda:

K boji s nepřátelským přepadem vysazeným pravděpodobně s cílem dokončit zničení útvarů zásobování jadernou municí jsou zasazovány: čtyři teritoriální prapory, jednotky VB, milicí a na průzkumu se podílí jednotka PVOS a organizované civilní obyvatelstvo.

Vojenské jednotky nemůžeme rozptýlit po celém teritoriu. Proto ještě do nasazení vojenských jednotek budou zpravodla k získání zpráv a dotyku s nepřítelem zasazeny bezpečnostní orgány a jednotky milice.

I když vojenské jednotky a štáby mohou do této doby plnit jiné důležité úkoly, potvrzení přítomnosti nepřátelského vojskového výsadku **vyvolá rozhodující zásah do metodiky velení** příslušného vojenského velitele.

Proti diverzním a průzkumným výsádkům můžeme vojenské jednotky nasadit jen tehdy, neplní-li jiné důležitější úkoly, neboť činnost proti výsádkům tohoto druhu je výrazně bezpečnostní záležitost, zvláště pátrání po nepříteli. Tato činnost vyžaduje velké množství pátracích a zabezpečovacích orgánů a podrobně se ji zabývá předpis VS-I-2.

Vojenské jednotky můžeme podřídit bezpečnostním orgánům, které jsou podle zákona odpovědné za bezpečnost na teritoriu s úkolem zničit zjištěný a izolovaný výsadek, jestliže síly bezpečnostních orgánů na tento úkol nestačí.

Do doby než získá údaje dostatečné pro rozhodnutí nasadit proti nepříteli vojenské jednotky musí štáb územního velitele **vyvinout všechno úsilí k prohloubení prvních informací o výsadku.**

Možný časový postup práce územního velitele a jeho štábu uvádím v **příloze 1.** Jak je patrné, veliteli zůstanou k rozhodování jen velmi krátké lhůty, nemá-li poskytnout čas nepříteli a má-li se sám zmocnit iniciativy. Nemůže na jedné straně zdržovat nasazení jednotek zdoluhavým rozhodováním a doručováním příslušných rozkazů vojskům, na druhé straně nemůže zasadit jednotky **bez dostatečného prověření informací o nepříteli.**

Štáb územního velitele musí být tak připraven, aby i ve velmi krátkých lhůtách mohl zabezpečit velitele dostatečnými podklady pro rozhodování. **Hlavní důraz musí položit na rychlost a hodnověrnost informací o nepříteli.** V mnohém to bude záviset na součinnosti a spojení s bezpečnostními orgány, s jednotkami milice a jinými územními orgány.

Důležitou úlohu zde může sehrát i připravenost civilního obyvatelstva a jeho začlenění do paramilitárních útvarů.

Úspěch územních jednotek závisí v mnohém na jejich předběžné činnosti a pohotovosti k zásahu. K tomu slouží údaje vzdušného průzkumu, případně údaje získané již v době vysazování nepříteli.

Na stupni okresu bude zřejmě vysazení taktického nepřátelského výsadku takovým nebezpečím, které ohrozí veškerou činnost. Podobně tomu bude i na stupni kraj. **Boj s výsadkem by měl vojenský velitel řídit osobně** a velet všem zasazeným územním silám a prostředkům, nenadřídí-li nadřazený jinak.

Ostatní i důležité úkoly bude řídit jeho zástupce s příslušníky štábu. Není vyloučeno, že takových úkolů může vzniknout v zápětí po zahájení nepřátelské agrese několik. Velení v tomto období bude tedy vysoce integrovanou záležitostí. Ukazují to na příkladu boje s nepřátelským výsádkovým přepadem, vysazeným s cílem zničit jednotku zásobování jadernou municí (viz **příloha 2**). I tato nejjednodušší představa ukazuje na četnost druhů bojové činnosti i různorodost sil a prostředků, zasazených proti nepříteli.

Vojenské územní velitele a jejich štáby učíme **pracovat rychle, samostatně, udržovat vzájemnou zastupitelnost v pracovních skupinách** a tak, aby byly schopny plnit jakýkoli úkol.

Velitel v některých případech, zejména má-li potřebný přehled o situaci nebo plní jiné závažné úkoly, nebude vyjíždět do prostoru vysazení nepříteli, ani nemusí řídit činnost větší části podřízených jednotek a útvarů. Bude řídit ten úkol, který je podle jeho mínění nejdůležitější.

Nemůžeme proto předem připravit jednoznačný postup a neměnnou metodiku pro činnost velitele. Operativní rozdělení úkolů hlavním funkcionářům musíme skloubit s všestrannou a dokonalou připraveností všech příslušníků územního orgánu.

V přípravě a zabezpečování rozhodování jsou pro územní vojenské orgány závažná ustanovení platných řádů a předpisů. Jejich uplatňování s ohledem na zvláštnosti řízení bojové činnosti na teritoriu jsem rozebral v předcházejícím článku — viz VM č. 8/1969.

Na závěr chci zdůraznit, že rozpracování a uplatnění správného metodického postupu při řízení boje s nepřátelskými výsadky na teritoriu je složité.

Způsob práce velitelů a štábů, lhůty i formy přípravy rozhodnutí a velení bude podstatně ovlivňovat situace, kdy iniciativa byt i dočasně bude na straně nepříteli.

Na správných metodických návycích bude ve značné míře záviset narušení a pružné velení i spolehlivost obrany teritoria. Hlavní důraz pro stanovení metodiky velení musí územní vojenské orgány položit na osvojení návyků pracovat ve velmi krátkých lhůtách. Hlavním prvkem při rozhodování bude čas. To vyplývá z taktiky nepřítele, z potřeby zmocnit se iniciativy nad nepřítelem a vnutit mu svůj způsob boje.

Praktickou přípravu a sladování územních velitelů a štábů měli bychom zaměřit na

- zkrácení doby přípravy rozhodnutí a rozhodování,
- rychlé předávání rozkazů a nařízení,
- udržení nepřetržitého spojení a stálé informovanosti svého štábu i nadřízeného,
- umění štábu organizovat a udržet součinnost mezi různorodými územními jednotkami,
- účelné využití štábu pro řízení mnohostranné činnosti, v různých rozdělených pracovních skupinách, vzájemně zastupitelných,
- výchovu podřízených k iniciativě a samostatnosti.

Marxismus je úhlavním nepřítelem všech abstraktních formulí, všech doktrinářských receptů a vyžaduje pozorný vztah k probíhajícímu boji mas, z něhož se rozvojem hnutí, s růstem uvědomělosti mas a se zostřováním hospodářských a politických krizí rodí stále nové a stále rozmanitější způsoby obrany a útoku. Marxismus se v žádném případě neomezuje na formy boje, které jsou možné a existují pouze v daném okamžiku, neboť uznává, že při změně daného sociálního rozpoložení nevyhnutelně vznikají nové formy boje, neznámé činitelům daného období.

ŘÍZENÍ STÁTU ZA VÁLKY

Systém velení ozbrojeným silám za války a jeho materiální, technické, kádrové a organizační zajištění patří oprávněně ke skutečnostem, o nichž se nevedou veřejné diskuse. Tím spíše musí mezi utajovaná opatření patřit i způsob řízení státu za války, který je při systémovém členění nadřazen velení vojskům.

Z toho důvodu nevycházejí tyto úvahy ze žádných poznatků ze cvičení, kde by byl systém řízení přezkušován, ani ze žádných konkrétně přijímaných utajovaných opatření. V článku chci přispět k teoretickému zkoumání uvedeného problému nezávisle na tom, jaké závěry tohoto bádání praxe přijme nebo již přijala.

V říjnu 1968 přijalo tehdejší Národní shromáždění zákon číslo 143 o československé federaci, jehož realizace se dotýká mírového stavu, ale bude se plně promítat i do fungování státního organismu za války.

Je obecně známo, že zákon o federaci přinesl kromě řady nesporně kladných prvků i některé záporné jevy, mezi nimiž nejpodstatnějším je složitější mechanismus řízení, rozhodování a součinnosti v řadě oblastí. I když mnohé jsou jen projevem dětských nemocí federace a postupem doby je praxe a zkušenosti vyeliminují, přece jen faktem zůstane, že řada oborů má buď v řízení o jeden stupeň navíc, nebo podléhá pouze národní správě a nemá integrující federální orgán.

Z těchto důvodů je nutné zákon o federaci a jím vyvolané další zákony a zákonná opatření promítnout i do systému řízení státu za války. Přitom bude současně účelné respektovat základní principy známé z vojenského velení, jakými jsou např. jednoduchost, přímá podřízenost a odpovědnost a v některých případech i nedílná pravomoc řídicího činitele.

To také znamená, že základní zásady řízení státu, jakousi metodiku práce a vymezení práv, povinností, kompetencí a součinnostních úkolů bude vhodné zpracovat a experimentálně přezkoušet předem a vydat je jako závaznou normu.

Jako dobrý příklad takové normy mohou sloužit ta zákonná ustanovení, která řeší základní otázku přechodu z mírového do válečného stavu, a to vyhlášení války. Válečný stav na základě návrhu vlády ČSSR vyhláší a válku na základě rozhodnutí Federálního shromáždění vypovíá prezident republiky [čl. 61 odst. 1 písm. l) zák. č. 143/1968 Sb.]. Přitom za normálních podmínek je k usnesení Federálního shromáždění o vypovězení války třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců Sněmovny lidu a současně souhlasu třípětinových většin poslanců Sněmovny národů zvolených v obou národních republikách [čl. 41 tamtéž].

Avšak v době, kdy Federální shromáždění nezasedá v důsledku mimořádných příčin, může se usnést o vypovězení války předsednictvo Federálního shromáždění opět třípětinovou většinou při uplatnění zákazu majorizace (čl. 58 odst. 2 a 5 tamtéž).

Zákony však umožňují učinit toto závažné rozhodnutí i v případě nenadálého napadení ČSSR vnějším nepřítelem, které znemožní na určitou dobu činnost předsednictva Federálního shromáždění. Za této situace Rada obrany státu je oprávněna činit nezbytná a neodkladná opatření k obraně, přičemž tato rozhodnutí dodatečně schvalují příslušné ústavní orgány (par. 4 zák. č. 10/1969 Sb.).

Přijaté zákony uvažují tedy různé pravděpodobné varianty situace, která může na rozmezí míru a války vzniknout a umožňují jejich zákonné řešení.

Nelze pochopitelně očekávat, že podobné precizně vypracované návody bude možné připravit pro celou složitou problematiku řízení státu za války. Ovšem principiální otázky musíme vyřešit předem.

Rozhodování za války se v některých prvcích bude zřejmě diametrálně lišit od mechanismu řízení podobných otázek v míru. Právě tak jako vojenského velitele zavazuje polní řád k povinnosti rozhodnout se včas i při neúplnosti zpráv o situaci (čl. 51 Vševojsk-1-1), budou všechny státní řídicí orgány povinny vzít na sebe odpovědnost za samostatné rozhodnutí, i když nedostanou včas pokyny nadřízeného nebo při náhlé změně situace. Můžeme dokonce předpokládat, že tuto odpovědnost na sebe budou muset vzít i jednotliví funkcionáři, přičemž není vyloučeno, že v době ztráty spojení s nadřízeným někdy i mohou překročit vymezený rámec působnosti. Hranice rozumné iniciativy budou zřejmě dány především včasností a úspěšností rozhodnutí.

Celkem jednoznačně můžeme konstatovat, že budou vyloučeny nekonečné součinnosti, zvažování a připomínkování. Kritika vydaných pokynů a rozhodnutí nebude přípustná a nebude možné dovolit časové nebo věcné neplnění příkazů.

To však znamená, že bude vhodné od hlavy až k výkonným orgánům naprosto přesně rozdělit práva a povinnosti. Zákon o Radě obrany státu (10/1969 Sb.) stanoví, že ROS „za války rozhoduje o opatřeních spojených s vedením války“ [par. 3 odst. 1 písm. h)]. Přitom k provedení svých rozhodnutí je oprávněna stanovit závazné úkoly federálním ministerstvům, federálním výborům a ostatním federálním ústředním orgánům státní správy a radám obrany republik (odst. 2 tamtéž).

Naplnění těchto ustanovení zákona však již vyžaduje ujasnění kompetencí, které bychom měli taxativně stanovit. Jde zejména o působnost Rady obrany státu, vlády, Federálního shromáždění a prezidenta republiky a o vztahy mezi nimi. Na stupni národní republiky půjde o podobný problém: radu

obranu, vládu a národní radu; na ostatních stupních pak jen o vztah rady obrany a rady národního výboru.

Řešení můžeme nalézt jen v maximální jednoduchosti vztahů, ve zcela jednoznačně vyhraněných povinnostech a právech a — pokud je to možné — v přímých podřízenostech. Čím více bude orgánů na jedné úrovni s přesahující se kompetencí, tím hůře pro řízení. Je např. možné i takové řešení, aby za války vlády a národní výbory byly podřízeny příslušné radě obrany a vykonávaly úkoly, stanovené radou. Přitom úřady předsednictva federálních a národních vlád by mohly být částí „štábu“, který pro svůj výkon funkce nutně bude rada obrany potřebovat.

Je samozřejmé, že při řešení této otázky musí být principiálně dodržena zásada vedoucí úlohy strany, znamenající, že veškeré řídicí impulsy budou vycházet z ústředního výboru strany a příslušných stranických orgánů na dalších stupních. Při snaze dosáhnout jednoduchost a cílevědomost řízení a při zachování zákonem stanovené úlohy rad obrany bude pravděpodobně nejúčelnějším řešením, aby předsednictva stranických orgánů jednotlivých stupňů byla personálně totožná (buď zcela nebo téměř zcela) s radami obrany téhož stupně. Toto je ovšem problém, jehož řešení patří stranickému orgánu. Tím by byla zajištěna jednota a principiálnost ve všech zásadních rozhodnutích o všech základních opatřeních politických, vojenských, hospodářských, technických, organizačních i správních.

Pokud zůstanou i za války vlády ve svém dosavadním postavení, pak nutně narazí na základní princip zákona o federaci, podle něhož federální vláda není nadřazena národním vládám a nemá tudíž právo ukládat jim úkoly, které v zákoně 143 nejsou taxativně uvedeny. Rozsah tam uvedených úkolů však rozhodně nestačí pro rychlé a pružné řízení státu za války.

Navíc může vzniknout otázka, co vlastně spadá pod pojem „národní obrana“, která podle čl. 7, zákona č. 143/1968 Sb. patří do výlučné působnosti Československé socialistické republiky. Za války — a dokonce ani v míru — nemůžeme do „obranu“ v žádném případě zahrnovat jen ozbrojené síly, ale naopak, národní obrana by měla mít maximálně široký obsah, zahrnující prakticky celý stát se všemi jeho orgány, institucemi a jejich fungováním.

Je zřejmé, že do národní obrany musí např. nutně patřit i zdravotnická opatření, zařazení a celé zdravotnické zabezpečení vojsk i obyvatel státu. Ovšem podle čl. 8 a 9 citovaného zákona patří zdravotnictví do výlučné působnosti obou národních republik. Uvádím jen jeden příklad za všechny.

I z tohoto značně zjednodušeného pohledu vyplývá, že zákon o federaci bychom měli doplnit o variantu respektující válečné podmínky. Tato by neměla lámat přijaté zásady (nemusela by zřizovat ani federální ministerstvo zdravotnictví, když právě tento obor byl demonstrován), ale měla by umožnit přímé, pružné a rychlé řízení monokratickou formou, neboť jedině tak můžeme za válečných podmínek řídit stát. To dokazují i zkušenosti např. Sovětského svazu z doby Velké vlastenecké války, kdy jedině přísně centralizované řízení umožnilo dosáhnout známých grandiózních výsledků.

Nejjednodušší by bylo podřídit vlády a rady národních výborů za branné pohotovosti státu příslušným radám obrany, protože každá nadřazená rada obrany má právo ukládat radám nižšího stupně (a dokonce Rada obrany státu a rady obrany republik mají právo úkolovat jednotlivá ministerstva — čili stejně zasahují do kompetence vlád).

Řízení státu v míru vychází ze zásady stacionárnosti řídicích orgánů. Za války bude pravděpodobně obtížné udržet místní stabilitu přijatého rozmístění. Nemusíme ani připouštět nejhorší eventualitu, v níž by nás nepřítel mohl donutit opustit část území, na němž jsou řídicí orgány etablovány. K nutnosti opustit stanoviště a přejít na jiné — k principu mobility orgánů řízení — nás může přimět i např. vzniklá radiační situace, následky bombardování, činnost nepřátelských výsadek či diverzantů, stav spojení, popřípadě i jiná situace.

Vzhledem k množství těchto podmínek se zdá nezbytné připravit všechny řídicí orgány na eventualitu jejich přemístění. To si ovšem nelze představovat pod stejným zorným úhlem jako přemístění velitelského stanoviště v armádě. Především závislost na dopravních prostředcích bude limitujícím činitelem, proto tato činnost bude pravděpodobně dlouhodobá. Tím spíše bychom měli připravit aparát tak, aby byl schopen zajišťovat stanovené úkoly ve zkrácených počtech, protože rozdělení do dvou sledů nezávisle a sladěně pracujících asi nebude realizovatelné. Bude proto především záležet na účelném rozdělení funkcí řídicího aparátu.

Ovšem právě tak jako v armádě přemístění velitelského stanoviště podléhá schválení nadřízeného velitele, může dojít k přesunu řídicích orgánů na teritoriu jen se souhlasem příslušného vyššího orgánu a toho orgánu, který v daném prostoru je jeho „hospodářem“ a přiděluje objekty či místa jednotlivým uživatelům. Bude tedy nutné vést přesnou dislokační mapu na jednotlivých stupních řízení, mít přehled o dalších možnostech, a to nejen z hlediska kapacity rozmístění, ale i s přihlédnutím k možnostem spojení a komunikačním podmínkám.

To pak také znamená, že orgány řízení státu by měly být ve své organizační struktuře přiblíženy systému vojenských štábů, neboť válečný stav zákonitě vnese prvky militarizace do všech článků státu. Každý takový orgán by měl např. mít funkcionáře, který by byl ve výkonu funkce adekvátní náčelníkovi štábu, jako ústřední koordinující osobě, která má přehled o všech činnostech a vazbách a která má i potřebný respekt a autoritu. Obdobně by měl někdo plnit úkoly operačního oddělení, plánujícího a sladujícího vlastní výkonné úkoly, dále by měl někdo mít povinnosti spojaře, týlaře, technika, správce štábu apod. Osvědčené vztahy a povinnosti vojenských štábů mohou jen pomoci ke zvládnutí náročných úkolů civilních orgánů a neměli bychom se obávat tuto zkušenost vhodně aplikovat v organizační struktuře i v působnosti.

Značně složitá bude situace v těch okresech a krajích, v nichž se bude překrývat působnost teritoriálních státních — tedy i vojenských — orgánů a příslušných činitelů polních vojsk. Problémy lze očekávat především v počátečním období války, kdy budou přežívat zvyklosti mírových podmínek a současně se bude plně uplatňovat válečný stav. Proto je vhodné zpracovat pevná kompetenční pravidla pro jednotlivé stupně řízení obou sfér a soustavně je procvičovat tak, aby příslušným funkcionářům „vešla do krve“ a stala se neporušitelnou samozřejmostí.

Pro stav branné pohotovosti bude charakteristická značná složitost a nepřehlednost situace, nutnost rychlých a operativních zásahů a měla by se projevit i snaha zachovat sladěnost všech prvků celé soustavy. Úkoly tedy budou rozsáhlejší a komplikovanější než v míru. Při tom však obecně platná zákonitost spočívá v tom, že pro větší rozsah úkolů se stanoví větší množství

pracovníků, nemůže platit, respektive bude uplatňována zcela obráceně. Jestliže se nám v míru nedostává pracovníků, tím méně jich bude k dispozici ve válce.

Proto již dnes musíme hledat účinné metody práce, které zabezpečí, abychom mohli přece jen úkoly splnit. Hlavní rezervu pracovní kapacity zřejmě najdeme v pracovní době, kterou budeme regulérně prodlužovat podle potřeby tak, že odpočinek snížíme na zcela nezbytné minimum. Další zálohy můžeme hledat v uplatnění principu jediného rozhodujícího činitele s právem nekritizovatelného rozhodnutí při zachování zásad revoluční zákonnosti. Tím ušetříme čas spotřebovaný na řadu součinností, porad, připomínek, na nové zpracování materiálů apod. Navrhovanou zásadu si ovšem nepředstavujeme tak, že bez spolupráce a sladění můžeme ve válce řídit. Naopak i součinnost bude bezpodmínečně nutná, ale musíme ji omezit jen na rozhodující úseky a vést ji věcně, rychle a stručně.

Rezervy můžeme hledat i v metodách práce, ve způsobu zpracování, evidence, předávání a zachování materiálů. Tyto úkony musíme podřídít novým podmínkám, i když ani v administrativě nemůžeme připustit nezávaznou volnost, která by ve svém důsledku řízení podstatně ztížila.

S přihlédnutím k uvedeným okolnostem bude účelné stanovit působnosti a metody práce již v míru a procvičovat je. Bude vhodné podřídít organizační struktury orgánů a jejich početní stavy požadavku maximální úspěšnosti, ovšem při zachování schopnosti plnit rychle a pružně dané úkoly.

Řízení se stalo postupem doby vědeckou disciplínou. I když jsme teprve v počátcích uplatňování moderních vědeckých principů v mírových podmínkách řízení, měli bychom se již dnes snažit o jejich vhodnou aplikaci na válečné podmínky. Zatím tuto oblast intenzivně studujeme ve velení, v armádě. Ovšem novodobá válka nemůže být vedena bez organizovaného zápolí a správnou činnost teritoria nelze dosáhnout bez odpovídajícího řízení. Proto bychom měli úměrnou část pozornosti věnovat systému řízení teritoria za války, a to jak na poli teoretického bádání, tak i občasným přezkušováním zvolených principů a zdokonalováním určených osob. Takové předpoklady nám pak mohou zajistit větší pevnost zápolí, jako jednu z podmínek celkového vítězství ve válce.

K automatizaci a mechanizaci velení

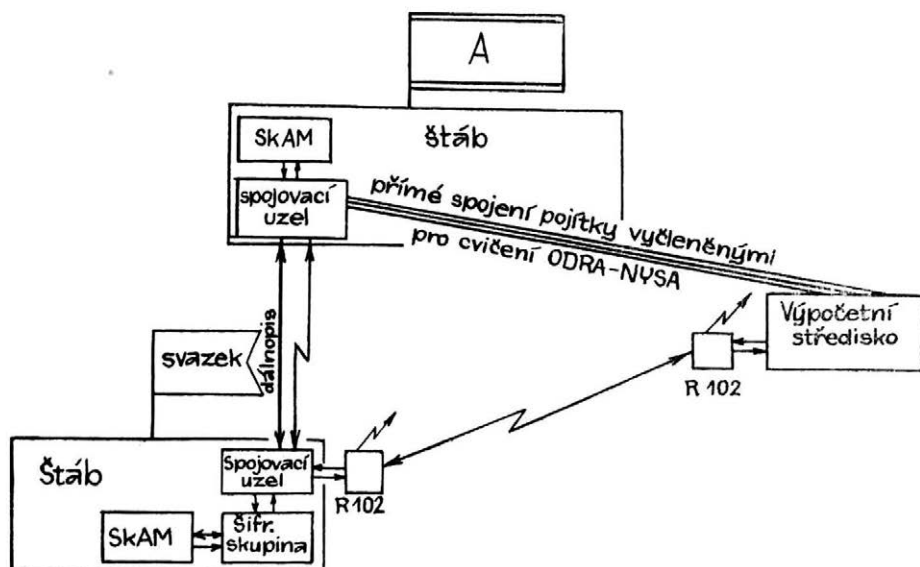
Rozbor výsledků cvičení ODRA-NYSA z hlediska skupin automatizace a mechanizace ČSLA (dále jen SkAM), které se cvičení zúčastnily (příslušníci VzŮ 401, 060, 063), týkal se zejména použitelnosti programu, složení a množství jednotlivých SkAM a možností přenosových cest mezi skupinami a výpočetním střediskem, které ředitelství cvičení dalo k dispozici cvičícím štábům svazů i svazků.

Cíle cvičení ODRA-NYSA byly splněny. K dalšímu rozvoji automatizace a mechanizace je však nutné vyřešit pro stupeň

svazek některé další problémy, týkající se SkAM na tomto stupni. Jsou to zejména

- místo a organizační začlenění skupiny ve štábu,
- složení skupiny,
- materiálně technické vybavení.

Rozhodujícím předpokladem k řešení těchto problémů je skutečnost, že výpočetní středisko patří do organizace štábů svazu. To znamená, že vstupní údaje programů, zpracované skupinou automatizace a mechanizace na svazku, je nutné předávat tomuto středisku.

Obr. 1 - Organizační schéma a přenosové cesty použité na cvičení ODRA-NYSA

Místo, úloha a organizační začlenění skupiny automatizace a mechanizace v rámci štábu svazku

Štáb svazku představuje celek, jehož funkční náplň je organizovat a plánovat bojovou činnost, dále řídit a velet podřízeným vojskům (jednotkám druhů zbraní) v průběhu boje v rámci zámyslu nadřízeného štábu (svazu) a rozhodnutí velitele svazku.

Řídící i výkonnou složkou celého štábu svazku je bezesporu operační oddělení, které je nejvíce využíváno v procesu organizování, plánování, řízení a velení. Ostatní složky štábu plně spolupracují s operačním oddělením, zejména v otázkách své odbornosti. Ve své činnosti se

řídí jednotným zámyslem a rozhodnutím velitele svazku.

Operační oddělení představuje složku štábu, která musí pro svoji práci disponovat dostatkem podkladů. Informace k němu přicházejí v různé formě od podřízených, nadřízených, sousedů a ostatních složek štábu. Po jejich zpracování opouštějí jej jako nařízení, rozkazy apod. Největší potřeba automatizace a mechanizace zpracování těchto informací je tedy na operačním oddělení. Proto je přirozené, bude-li SKAM začleněna do operačního oddělení.

Složení skupiny automatizace a mechanizace

Úkolem SKAM není nahradit štáb, ale usnadnit, urychlit pracovní činnost a omezit subjektivní vlivy pracovníků štábu v celém dlouhém procesu bojové činnosti svazku. Proto počty osob ve SKAM by měly zvyšovat plánované počty štábů — operačního oddělení.

Obsah a kvalita práce SKAM předpokládá vysokou odbornou připravenost všech jejích příslušníků. Kvalifikační předpoklady považují za vhodné rozdělit takto:

- vojenské vzdělání, odpovídající úrovni příslušníků štábů svazku,
- vyškolení v otázkách použití metod operačního výzkumu,
- základní znalosti programů, použití na stupni svazku zejména v otázkách získání a přípravy vstupních údajů,
- ovládání a manipulace s přenosovou, případně šifrovací technikou.

Vojenské vzdělání na úrovni příslušníků štábů svazku je základním předpokladem úspěšného zapojení příslušníků SKAM do celého procesu organizování, plánování, řízení a velení.

Odborná znalost a vlastní praxi ověřená náplň pracovní činnosti štábů umožňují maximální součinnost s jednotlivými složkami štábu a tím i efektivnost práce skupiny:

Kdo jiný může splnit požadavek na kvalitu a rychlost než ten, který v příslušném celku již pracoval a ví přesně jaké reakce mohou nastat vzhledem k různým situacím.

Vzdělání v otázkách operačního výzkumu a znalosti potřeb programů jsou neod-

dělitelné skutečnosti, jimiž musí být příslušníci SKAM vyzbrojeni. Tyto znalosti je odlišují od ostatních příslušníků štábů a tvoří z nich odborníky, představující spojovací článek mezi štábem svazku a výpočetním střediskem.

Základní znalosti metod operačního výzkumu umožňují průběžně zkoumat a analyzovat činnost štábu svazku a tak nepřetržitě hledat další cestu k zlepšení práce štábu.

Znalost potřeb programu a jejich možností tvoří vlastní pracovní náplň příslušníků SKAM. Každý z nich musí ovládat své funkční povinnosti při práci skupiny. Jinak tak může své znalosti plně uplatnit a podílet se na splnění stanovených úkolů.

Uvedené kvalifikační požadavky, rozvedené v předchozích odstavcích, vytvářejí odbornou úroveň první části příslušníků SKAM. Druhou část příslušníků mohou tvořit odborníci pro ovládání techniky použité na pracovišti SKAM. Tito mohou být mimo to pověřeni a vyškoleni k práci se šiframi 1. stupně (bude-li nutné vstupní nebo výstupní údaje zakódovat).

Vzhledem k tomu, že bojová činnost je nepřetržitá, musí počet příslušníků obou profesí zabezpečit nepřetržitost práce skupiny. Za minimální počet považují dva pro každou profesi. Zvýšení počtu (nad minimální) je závislé na množství programů nebo na odborné náplni jednotlivých programů.

Celkový počet příslušníků skupiny může ovlivnit ještě způsob, jakými spojovacími cestami se vstupní (výstupní) údaje budou předávat (přebírat) do (z) výpočetního střediska.

Budou-li to prostředky svazku, pak se zvýší jen objem povinností náčelníka spojení svazku.

Bude-li mít SkAM své organické prostředky k přenosu informací do (z) výpo-

četního střediska, musí být bezpodmínečně do skupiny zařazen i odborník pro tuto přenosovou techniku. Je možné spojit tuto odbornost s odborností zmíněné druhé profese, protože spolu přímo souvisejí.

Materiálně technické vybavení

Materiálně technické vybavení je podmíněno organizačním začleněním a složením skupin.

Místo, úloha a organizační začlenění SkAM na stupni svazku ovlivňuje umístění a typ pracoviště této skupiny.

Umístění pracoviště musí zabezpečit

- možnost získat úplné a včasné vstupní údaje,

- klidnou pracovní činnost ke zpracování vstupních údajů, neboť nejvyšším požadavkem je **bezchybnost**.

- bezporuchovou práci na technice, která připravuje nebo uskutečňuje přenos dat.

Pracoviště musí být stejného typu jaký převládá na příslušném štábu a to z důvodů utajení, stejné mobility a technické údržby.

Složení skupiny spolu s materiálně technickým vybavením má vliv na počet pracovišť. Předpokládáme-li ve složení SkAM dvě profese s rozličnou funkcí naplní, budou jistě na místě i dvě pracoviště s vlastní materiálně technickou základnou.

Pracoviště **prvé profese** musí vyhovovat **podmínkám** k získání vstupních údajů a ke klidnému jejich zpracování. To předpokládá

- osobní styk, případně přímé telefonické spojení (dispečink) s těmi složkami štábu, které mohou být zdrojem vstupních a zároveň příjemci výstupních údajů z výpočetního střediska,

- odpovídající vybavení k zpracování údajů,

- osobní styk s pracovištěm druhé profese.

Základní materiálně technickou výbavou pracoviště **prvé profese** musí tedy být (kromě vybavení ŠA)

- telefonní (dispečinkové) spojení se všemi složkami štábu,

- přímé spojení (telefonické, rádiové) s výpočetním střediskem svazu přes spojovací uzel svazků (nebo přímé),

- pomůcky malé mechanizace popř. automatizační pomůcky,

- vlastní zdroj elektrického proudu (možnost napojení na síť štábu),

- pracovní stůl pro pomůcky a vlastní práci,

- kreslicí stůl k vedení mapy, jako výchozího podkladu pro většinu programu.

Vybavení pracoviště **druhé profese** (opět ŠA) má již speciální zaměření, které musí odpovídat;

- potřebám výpočetního střediska,

- požadavkům přenosové techniky,

- potřebám spojovacích prostředků, zejména mezi spojovací uzel svazku a výpočetní střediskem,

- požadavkům na práci se šiframi 1. stupně,

- autonomnosti pracoviště v zásobování elektrickým proudem (popřípadě možnost napojení na síť štábu); zdroj elektrické energie může být společný s 1. pracovištěm.

Tyto dílčí úvahy nevyčerpávají plně uvedenou problematiku, ale i tak upozorňují na nutnost včasné přípravy pracovníků, kteří mohou splnit uvedené podmínky a počítat se zvýšenou potřebou materiálně technického vybavení skupin i celého štábu svazku.

K účinnosti vzdušného průzkumu

Úspěšné vedení boje a operace do značné míry závisí na možnostech poznání situace a včasného získání dostatečně přesných a věrohodných údajů nutných k přípravě a uskutečnění účinných úderů RV a FL na hlavní zdroje palébné síly vojsk protivníka. Jedním z produktivních a pohotových zdrojů hodnotných zpráv je nesporně i vzdušný průzkum. Zejména při činnosti proti malorozměrných a pohyblivým cílům rozmístěným ve značné hloubce mohou moderní ozbrojené síly tento zdroj zpráv – byť i jen na omezenou dobu – velmi těžko postrádat.

Vzdušný průzkum je však také činnost velmi nákladná a náročná na dokonalé technické vybavení, organizaci i všestranné zabezpečení. Účelné a hospodárné využívání možnosti vzdušného průzkumu je podmíněno racionálním plánováním a řízením bojové činnosti průzkumného letectva, jehož nezbytným základem musí být bilance možností a potřeb.

Potřeba vzdušného průzkumu bude vždy dána situací. Zpravidla bude vyjádřena vymezením jistého počtu objektů průzkumu a rozsahu informací, které o nich máme získat. Stanovení potřeby vzdušného průzkumu však není na tomto místě předmětem našeho zájmu. Pokud jde o jeho možnosti, obsahují platné služební předpisy některé základní normy k plánování. Jsou to jmenovitě počty průzkumných úkolů, které můžeme uložit vycvičené osádce letectva na jeden let a případné počty bojových vzletů na osádku a den.

K nezbytné bilanci chybí doplnit odůvodněný předpoklad bojové účinnosti vzdušného průzkumu. Je nutné znát odpověď na otázky:

1. Jaká je kvalita, tj. hodnověrnost, úplnost a přesnost zpráv získaných vzdušným průzkumem?
2. Kolik pokusů budeme pravděpodobně potřebovat ke splnění úkolu s požadovaným výsledkem?

Chceme pokud možno objektivně poznat alespoň některé činitele, které účinnost vzdušného průzkumu ovlivňují. Pro tuto potřebu stanovíme, že jeho požadovaným výsledkem je předat pravdivé pozitivní zprávy o skutečnostech a objektech, které byly určeny při vydání úkolu. Přitom vycházíme z názoru, že negativní poznatky mohou vznikat buď jako důsledek neúspěchu osádek nebo v důsledku chybných či nepřesných podkladů k plánování a z toho plynoucího vedení průzkumu „do prázdna“. Pochopitelně, že i negativní poznatky zpravodajské orgány pečlivě zpracovávají a využívají k upřesňování další činnosti, nemohou však být podkladem k poznání protivníka a proto je nelze pokládat za požadovaný výsledek průzkumu.

Poznatky o objektech a skutečnostech, jejichž průzkum nebyl úkolem zadán, jsou nahodilé jevy a nemohou rovněž být posuzovány jako požadovaný výsledek plánované a cílevědomě řízené činnosti.

Protože poznatky, získané osádkami, nelze využít pokud nebyly předány, můžeme úkoly vzdušného průzkumu považovat za splněné teprve v okamžiku předání zpráv. Vzhledem k rozhodujícímu významu faktoru času, zejména při přímém průzkumu před úderem RV a FL, nelze způsob předání stanovit jednotně pro všechny případy. I při dosti hrubém zjednodušení musíme připustit alespoň dvě možnosti. Buď je potřeba okamžitého využití výsledků průzkumu tak naléhavá, že je možné ji uspokojit jen neprodleným převzetím obsahově ochuzených, subjektivně zabarvených a proto i méně přesných a věrohodných zpráv, předávaných osádkou ještě za letu rádiem nebo okolnosti dovolují využívat písemné hlášení, sestavené osádkou za pomoci zpravodajských orgánů a ověřené v průběhu několika desítek minut po přistání alespoň běžnou prohlídkou pořízených fotografických materiálů. Úspěšné předání zprávy záleží na osádce samé zčásti. Do značné míry závisí na řadě dalších vlivů, především na správné a nerušené funkci pojítek, propustnosti přenosových cest i na pohotovosti adresátů.

Ve všech případech mohou být plně využity jen úplné zprávy, tj. takové, které kromě názvu objektu a údajů o jeho činnosti a situaci obsahují také čas a způsob zjištění a zejména přesné označení místa. Požadavky na přesnost určení souřadnic se různí podle toho, k čemu mají výsledky průzkumu sloužit. Možnosti jejich uspokojení jsou však vždy omezeny podmínkami činnosti osádek, vhodností používaných topografických map nebo jiných podkladů a v neposlední řadě charakterem terénu, zejména hustotou výrazných orientačních čar a bodů v něm. Velmi významným činitelem je předchozí podrobné seznámení posádek s místní situací v prostoru činnosti. Jistý vliv můžeme přisuzovat i charakteru samotného objektu průzkumu.

Získání pozitivních poznatků o určeném objektu předpokládá úspěšně proniknout do správně stanoveného prostoru průzkumu, odhalit objekt, rozpoznávat bojovou techniku a identifikovat cíl.

Správné stanovení prostoru průzkumu nelze předem zaručit. V mnoha případech bude nutné jediný pohyblivý objekt vyhledávat v několika různých, alternativně stanovených prostorech. Často budou prostory průzkumu značně rozsáhlé a bude je nutné rozdělit několika osádkám, z nichž jen jediná má naději úkol splnit. Správné stanovení úkolů sice nemůžeme považovat za činitele, ovlivňujícího bojovou účinnost průzkumného letectva ve vlastním slova smyslu, avšak při hodnocení úplné operační účinnosti vzdušného průzkumu jej nemůžeme opominout.

Odhalení objektu průzkumu osádkou letounu, vybaveného v současné době u ČSLA zavedenými průzkumnými prostředky, je v zásadě podmíněno jednak

všeobecnými pozorovacími podmínkami, tj. vodorovnou i svislou dohledností, osvětlením terénu, výhledem z kabiny daného typu letounu, rychlostí jeho letu a početností osádky, jednak specifickými vlastnostmi objektu průzkumu, jeho velikostí, tvarem, uskupením, kontrastností, projevy činnosti a stopami po ní. Nelze vyloučit ani možnost dokonalého zastírání, zcela vylučujícího odhalení.

Musíme počítat s tím, že v prostoru bojové činnosti se bude pohybovat větší počet různých, mnohdy bezvýznamných taktických objektů. Za letu velkou rychlostí v malé výšce může letec každý z nich pozorovat jen po velmi krátkou dobu. Svůj úkol splní pouze tehdy, dokáže-li v intervalu, který má k dispozici, rozpoznat charakteristické druhy bojové techniky a na tomto základě identifikovat některý z objektů jako cíl, jehož průzkum mu byl uložen. Přitom musíme brát v úvahu, že výrazným, byť i bezvýznamným objektům věnuje člověk bezděky mnohem větší díl pozornosti než objektům, které vzdor své důležitosti zůstávají nenápadné. Přehlízet nelze ani případy, kdy osádky v důsledku nedostatečné odborné přípravy a přílišné ctižádostivosti nadhodnocují objekty, které se jim podařilo odhalit a více či méně vědomě tak nesprávně indentifikují cíle.

Nepříznivý vliv subjektivního činitele na odhalení a rozpoznání cíle i na určení jeho souřadnic můžeme poměrně účinně vyloučit využitím možností, které poskytuje letecká fotografie. Tyto možnosti jsou však využitelné teprve po přistání na vhodně vybavených letištích, v časových lhůtách závislých na pohotovosti kapacit pozemních vyhodnocovacích a fotografických jednotek. V případech, kdy tlak času si vynutí využívat zprávy předávané za letu rádiem, může letecký snímek sloužit jen k dokumentaci a dodatečnému ověření věrohodnosti. Proto za činitele, který rozhodujícím způsobem ovlivňuje bojovou účinnost vzdušného průzkumu, musíme považovat stav morální a odborné připravenosti osádek.

Budeme-li bojovou účinnost vzdušného průzkumu definovat jako pravděpodobnost „ W “, že po vydání úkolu bude dosaženo požadovaného výsledku, můžeme se pokusit o její číselné vyjádření. V případech, kdy se spokojíme s předáním hlášení po přistání platí vztah:

$$W_a = P_1 \cdot Q_2 \cdot P_3 \cdot Q_4 \cdot P_5 \cdot P_6 \cdot Q_7 \cdot P_9$$

V případech, kdy požadujeme okamžité hlášení rádiem za letu platí:

$$W_b = P_1 \cdot Q_2 \cdot P_3 \cdot Q_4 \cdot P_5 \cdot P_6 \cdot Q_7 \cdot Q_8$$

W_a účinnost vzdušného průzkumu při hlášení po přistání;

W_b účinnost vzdušného průzkumu v případě předání hlášení za letu;

P_1 pravděpodobnost, že při vydání úkolu byl stanoven prostor, v němž je objekt průzkumu přítomen;

Q_2 pravděpodobnost, že splnění úkolu nebude zmařeno technickou nebo organizační závadou;

P_3 pravděpodobnost, že osádce se podaří přivést letoun do stanoveného prostoru nebo do něj bude naveden;

Q_4 pravděpodobnost, že do ukončení činnosti v prostoru cíle nedojde ke střetnutí se stíhači ani k vážnému zásahu palbou PLRS nebo vojenských prostředků PVO;

Q_4 pravděpodobnost, že ke stejné příhodě nedojde ani během dalšího letu;

P_5 pravděpodobnost odhalení objektu průzkumu;

P_6 pravděpodobnost identifikace cíle;
 Q_7 pravděpodobnost, že osádka neopomene vyslat hlášení za letu rádiem;
 Q_8 pravděpodobnost, že předání hlášení za letu nebude zmařeno závadou na systému spojení;

P_9 pravděpodobnost, že po splnění úkolu letoun přistane na letišti v potřebné míře vybaveném k převzetí a předání výsledků průzkumu;

Malým příspěvkem k poznání některých činitelů ovlivňujících bojovou účinnost vzdušného průzkumu mohou být výsledky pokusu o její statistické vyšetření. K tomu účelu byla provedena také hrubá kategorizace objektů a podmínek průzkumu. Objekty byly definovány takto:

- malý, jako skupina nejvýše pěti pozorovatelných předmětů rozmístěných na ploše 100×100 m,
- střední, jako skupina šesti až dvanácti předmětů rozmístěných na ploše 500×500 m
- velký, jako skupina pozorovatelných předmětů, která svou početností a plochou rozmístění přesahuje uvedené meze;
- maskovaný, kde pozorování všech předmětů je ztíženo buď tím, že jsou na volně pozorovatelných místech zakryty plachtami a volně splývajícími maskovacími sítěmi bez využití prostoru nebo tím, že jsou nejvýše ze dvou stran skryty terénními předměty;
- částečně maskovaný, kde je popsáním způsobem ztíženo pozorování 40 až 70 % z celkového počtu předmětů;
- nemaskovaný, kde všechny předměty jsou pozorovatelné bez omezení;

Pozorovací podmínky byly považovány za

- dobré při horizontální dohlednosti lepší než 9 km,
- střední při horizontální dohlednosti 6 až 9 km,
- obtížné při dohlednosti horší než 6 km.

Pokusu se zúčastnila většina osádek průzkumného letectva a nahodile vybraní piloti stíhacího bombardovacího letectva. K vyhodnocení bojové účinnosti byly vzaty v úvahu výsledky letů, uskutečněných za dobrých pozorovacích podmínek, ve výšce 100 až 400 m nad terénem bez zásahu pozemního naváděcího stanoviště, jejichž průběh nebyl narušen vnějšími vlivy ani technickými nebo organizačními závadami. Počty uskutečněných a využitých letů jsou uvedeny v tabulce 1.

Tabulka 1

Počty provedených a využitých letů

Druh letectva	Typ letounu	Počet letů		
		uskutečněných	využitých	k_e
průzkumné	L-29R	52	48	0,92
průzkumné	MiG-15	38	37	0,97
stíh. bomb.	MiG-15	39	15	0,38
Celkem		129	100	0,78

Všechny lety byly uskutečněny do jednoho, osádkám poměrně málo známého prostoru, kde ve středně členitém, částečně pokrytém terénu bylo rozmístěno zpravidla pět objektů značkových skutečnou automobilní technikou a maketami. Objekty průzkumu byly po každé letové akci přemístěny a přeskupeny. Kromě toho byl k upoutání pozornosti zřízen také stálý klamný cíl, který při hodnocení výsledků nebyl brán v úvahu.

Za kritérium účinnosti vzdušného průzkumu byl vzat poměr počtu příznivých případů k počtu pokusů „M“. Pokusem se rozuměl případ, kdy jedna osádka mohla v průběhu jednoho letu uskutečněného za stanovených podmínek a v souladu s vydaným úkolem, dosáhnout příznivý výsledek ve vztahu k jednotlivému objektu.

Výsledky byly hodnoceny z hlediska

- odhalení objektu průzkumu osádkou (P_5)
 - předání hlášení rádiem za letu ($P_5 \cdot Q_7$)
 - fotografování objektu ($k_f \cdot P_5$)
- Zvlášť byly hodnoceny střední kvadratické úchytky v určení souřadnic cíle,
- podle písemného hlášení při použití mapy měřítka 1 : 100 000 (U_p)
 - podle hlášení za letu při použití téže mapy (U_1)
 - podle hlášení za letu při použití mapy měřítka 1 : 500 000 (U_x)

Fotogrammetrické metody upřesnění souřadnic nebyly využity.

Výsledky statistického šetření jsou uvedeny v tabulkách 2 až 6.

Tabulka 2

Pravděpodobnost odhalení cíle osádkou (P_5)

Objekt průzkumu	L-29 průzkumné	MiG-15 průzkumné	MiG-15 stíh. bomb.
nemaskovaný, střední	0,97	0,75	0,51
nemaskovaný, malý	0,72	0,55	0,38
maskovaný, střední	0,60	0,46	0,32
maskovaný, malý	0,20	0,16	0,11

Tabulka 3

Pravděpodobnost hlášení za letu rádiem ($P_5 \cdot Q_7$)

Objekt průzkumu	L-29 průzkumné	MiG-15 průzkumné	MiG-15 stíh. bomb.
nemaskovaný, střední	0,97	0,46	0,34
nemaskovaný, malý	0,72	0,43	0,32
maskovaný, střední	0,60	0,32	0,24
maskovaný, malý	0,20	0,11	0,08

Tabulka 4

Pravděpodobnost fotografování objektu (k_f , P_s)

Objekt průzkumu	L-29 průzkumné	MiG-15 průzkumné	MiG-15 stíh. bomb.
nemaskovaný, střední	0,66	0,73	0,45*
nemaskovaný, malý	0,49	0,54	0,33*
maskovaný, střední	0,26	0,29	0,18*
maskovaný, malý	0,16	0,18	0,11*

Poznámka. * Platí za předpokladu, že všechny letouny jsou vybaveny fotografickými přístroji.

Tabulka 5

Pravděpodobná úchylka při určení polohy (U_p)

Objekt průzkumu	L-29 průzkumné	MiG-15 průzkumné	MiG-15 stíh. bomb.
nemaskovaný, střední	216 m	248 m	243 m
nemaskovaný, malý	151 m	174 m	170 m
maskovaný, střední	230 m	264 m	258 m
maskovaný, malý	147 m	168 m	165 m

Tabulka 6

Pravděpodobná úchylka při hlášení polohy (U_1)

Objekt průzkumu	L-29 průzkumné	MiG-15 průzkumné	MiG-15 stíh. bomb.
nemaskovaný, střední	330 m	289 m	386 m
nemaskovaný, malý	214 m	188 m	250 m
maskovaný, střední	356 m	312 m	415 m
maskovaný, malý	192 m	168 m	224 m

Pravděpodobná úchylka při hlášení polohy podle mapy měřítka 1 : 500 000 mohla být zjištěna jen přibližně a jen u nemaskovaných objektů. Je však zřejmé, že je větší než 2 000 m.

Pro srovnání jsou v další tabulce uvedeny výsledky, dosažené dvanácti nejlepšími osádkami, které se zúčastnily armádního kola letecké soutěže ve vzdušném průzkumu.

Podmínky statistického šetření ani podmínky soutěže neumožnily hodnotit dosažené výsledky z hlediska rozpoznání charakteristických předmětů a správné identifikace cíle ani z hlediska respektování taktických zásad k překonávání nepřátelské PVO.

Výsledky soutěže ve vzdušném průzkumu

Objekt průzkumu Druh a typ letounu	Počet pokusů (M)	Pravděpodobnost odhalení (P_d)	Pravděpodobná úchylna (U_1)
nemaskovaný, malý	24	0,79	285 m
část. mask., malý	24	0,42	255 m
průzkumný, IL-28R	8	1,00	220 m
průzkumný, MiG-21R	8	0,88	150 m
stíh. bomb. MiG-15 sb	16	0,62	355 m
stíh. bomb. Su-7b	16	0,31	285 m
Celkem	48	0,63	270 m

Z výsledků šetření vyplývá, že rozdílné zaměření odborné přípravy u pilotů průzkumného a stíhacího bombardovacího letectva, létajících na stejném typu letounu a při přibližně stejné vycvičenosti se projevuje rozdílem bojové účinnosti vzdušného průzkumu u všech hodnocených hledisek v průměru asi o 30 %.

Velmi výrazně se projevuje výhoda vícečlených osádek, kde pozorovatel není zaměstnán řízením letounu a může se plně věnovat průzkumným úkolům. Z hlediska požadavků, kladených především na přímý průzkum cílů, před uskutečněním úderů na ně, má u vícečlených osádek mimořádný význam zejména praktická jistota okamžitého předání zpráv za letu rádiem. Podceňovat nelze ani vyšší pravděpodobnost odhalení objektu průzkumu, která se u nemaskovaných cílů střední velikosti rovněž blíží maximální hodnotě. Zdá se však, že větší vědomí spolehlivosti vizuálního pozorování vyvolává u těchto osádek nežádoucí sklon k podceňování významu fotografické dokumentace zjištěných cílů.

Z obou uvažovaných vlastností objektu má maskování na snížení bojové účinnosti vzdušného průzkumu podstatně větší vliv než zmenšování jeho velikosti. Při posuzování těchto vlivů ovšem nelze pustit ze zřetele kategorizaci objektů průzkumu, jak byla uvedena v podmínkách statistického šetření a zvláště pak tu okolnost, že cílem maskování bylo omezit možnost pozorování objektů, nikoliv však znemožnit splnění úkolu.

Dosadíme-li výsledky šetření z tabulek 2 a 3 pro názornost do již uvedených vztahů k vyjádření účinnosti vzdušného průzkumu a připustíme-li krajně optimistické předpoklady, že

$$\begin{aligned} Q_2 \cdot P_3 &\leq k_p & (z \text{ tabulky } 1) \\ P_6 &\leq k_f & (z \text{ tabulky } 4) \end{aligned}$$

a že hodnoty šetření neurčených pravděpodobností P_1 , Q_4 , Q'_4 , Q_8 a P_9 jsou ve všech případech rovny 0,95, zjistíme s překvapením, že bojová účinnost vzdušného průzkumu v žádném případě není větší než

$$W_a \max PzL \leq 0,57$$

a že její minimální hodnota může klesnout až na

$$W_b \min \text{PzL} \leq 0,12$$

V případě, že vzdušný průzkum uskutečňují řadové osádky stíhacího bombardovacího letectva není maximální hodnota bojové účinnosti větší než

$$W_a \max \text{SBoL} \leq 0,14$$

a účinnost přímého průzkumu maskovaných, malorozměrných cílů se vzdor zavedení zmíněných, krajně optimistických předpokladů prakticky přibližuje k nule.

Bojová účinnost vzdušného průzkumu je ovšem proměnná jak v jednotlivých případech, v závislosti na vlastnostech cíle a podmínkách činnosti, tak vcelku, v souladu se změnami ve výzbroji a v odborné připravenosti osádek. Vypočtené hodnoty lze zpochybnit celou řadou oprávněných námitek. V každém případě však musíme připustit, že široké rozpětí mezi minimem a maximem výhradně podtrhuje problematičnost kalkulací, vycházejících z pouhých odhadů tzv. průměrných účinností. Mimo jakoukoliv pochybnost ukazuje naléhavou nutnost opřít se i v této oblasti o komplexně pojatý rozbor úkolů a možností průzkumného letectva a objektivní ohodnocení možných cílů z hlediska jejich bojové hodnoty i zjistitelnosti. I když jsou dosažené poznatky prozatím nepřesné a kusé, mohou snad být podnětem k hlubšímu zamyšlení nad otázkami racionální organizace, plánování a řízení bojové činnosti průzkumného letectva i v jejich širších souvislostech a také k vyhledání dalších rezerv ve výcvikové oblasti.

Svůj úkol však vidíme v tom, abychom podle svých sil přispěli ke správnému teoretickému zhodnocení nových forem boje, které přináší život; v tom, abychom bezohledně bojovali proti šablonám a předsudkům, které brání uvědomělým dělníkům správně vytyčit novou a obtížnou otázku a správně přikročit k jejímu vyřešení.

Vědní obor

„Týlové zabezpečení vojsk“ a jeho klasifikace

Ekonomická stránka války je zahrnována do pojmu válečné hospodářství, válečná ekonomika. Zabývá se otázkami přestavby národního hospodářství pro potřeby války, rozšířenou reprodukci v průmyslu, zemědělství, dopravě, obnovou hospodářství, organizací práce, mzdovou a cenovou politikou, obratem zboží, rozpočtem, plánováním za války ap. Válečná ekonomika zkoumá problém přípravy celého národního hospodářství pro válku již v míru. Zabezpečuje materiální zdroje k vedení války a z tohoto hlediska formuluje úkoly pro národní hospodářství. Staví požadavky na výrobu vojenského materiálu a na přípravu hospodářské mobilizace. Realizace těchto požadavků je záležitostí vedení státu. Válečná ekonomika je partnerem strategie, jež řídí komplexně všechny mocenské prostředky státu. Strategie stanoví cíle války, jakož i obecné způsoby jejich dosažení. Strategie posuzuje válku vcelku, vojensky, politicky, hospodářsky. Válečná ekonomika v době války zasahuje do všech sfér národního hospodářství. Jeho funkcí ve vztahu k ozbrojeným silám je opatřit pro ně všechny prostředky nezbytné k přípravě a vedení ozbrojeného zápasu, usilovat o vyváženost potřeb a zdrojů.

Prostředky, určené k zabezpečení potřeb ozbrojených sil ve sféře jejich realizace formou bojové přípravy a zvláště pak

formou ozbrojeného zápasu, nepostupují ke konečné spotřebě přímo, ale zprostředkovaně, **systémem týlového zabezpečení**. Efektivní hospodaření s těmito prostředky můžeme chápat jako ekonomickou stránku činnosti ozbrojených sil. Kromě toho ozbrojené síly ve svém rámci realizují i další ekonomickou činnost, která má své specifické rysy dané zvláštností podmínek, v níž ozbrojené síly svou funkci plní. K takové ekonomické činnosti patří např. výroba, opravárenství, doprava apod. Ekonomická stránka činnosti ozbrojených sil je zahrnována pod pojmem „týlové zabezpečení vojsk“. I když tento pojem přesně nevyjadřuje funkci spojenou s ekonomickou činností ozbrojených sil a mohl by být hledán i jiný termín (např. ekonomika vojsk nebo zabezpečení vojsk nebo vojenské služby), přece jenom s ohledem na jeho vžitost budeme i nadále používat pojem „týlové zabezpečení vojsk“. Pod tento pojem zahrnujeme materiální, technické, zdravotnické zabezpečení ozbrojených sil a různé další činnosti v rámci ozbrojených sil, které slouží k zabezpečení jejich bojové činnosti.¹⁾

Podstatným úkolem týlového zabezpečení vojsk je předem prokalkulovat potřebu prostředků a služeb nezbytných k za-

¹⁾ Toto vysvětlení pojmu neznámá jeho definici.

bezpečení požadované činnosti ozbrojených sil a prostřednictvím válečné ekonomiky usilovat o realizaci těchto potřeb vzhledem k potenciálu země nebo koalice a k předpokládané výkonnosti systému týlového zabezpečení v daném čase a prostoru.

Týlové zabezpečení vojsk je tedy funkčním článkem spojujícím v materiální sféře ozbrojené síly a ekonomiku státu. Funkce týlových zabezpečení, tj. uspokojování potřeb ozbrojených sil v hmotných prostředcích, zařízeních a službách nemá v sobě nic specificky vojenského. Opatřování, udržování, skladování, obhospodařování, rozdělení a ochrana prostředků jsou ekonomické činnosti, probíhající i na jiných úsecích národního hospodářství. Teprve ve spojení s činností ozbrojených sil, a jejich posláním získávají specificky vojenský obsah, protože se realizují ve zcela jedinečných specifických podmínkách ozbrojeného zápasu nebo se k realizaci v těchto podmínkách připravují. V důsledku toho je týlové zabezpečení vojenským prvkem v ekonomice a ekonomickým prvkem v bojové činnosti vojsk.

Týlové zabezpečení vojsk v ozbrojeném zápase vedeném ať již konvenčními nebo nekonvenčními formami a způsoby se uskutečňuje na základě společných obecných principů. Specifika jejich realizace závisí na zvláštnostech té nebo oné formy a způsobu vedení ozbrojeného zápasu, na tom neb onom stupni rozsahu použití sil a prostředků (taktickém, operačním) a těch nebo oněch podmínkách, které průběh a vedení ozbrojeného zápasu ovlivňují. Strategie jako kategorie vojenského umění je oblast, kde se stýká týlové zabezpečení vojsk s válečnou ekonomikou. Strategie je jedním z určujících činitelů pro činnost systému týlového zabezpečení vojsk.

Týlové zabezpečení vojsk s ohledem na možnosti personálu, techniky a s využitím racionálních metod řízení usiluje o dosažení maximální efektivity. Řídí se určitými pravidly s cílem, aby se s přidělenými prostředky hospodařilo úspěšně v souladu se stanovenými normami a účelně.

Jako prostředku k zjišťování skutečného stavu a jeho hodnocení využívá účetnictví, statistiky, kalkulace nákladů a výkonu, kontrolní a rozborové činnosti. K dosahování vyššího stupně efektivity a k racionalizaci týlového zabezpečení vojsk slouží metody operačního výzkumu. Úsilí po racionalizaci práce celého systému týlového zabezpečení je nepřetržitým procesem, jehož cílem je stále zvyšování výkonu při stejných nebo nižších nákladech sil a prostředků. Racionalizace se tudíž týká jak personální, tak i morální sféry činnosti systému týlového zabezpečení. Cílem racionalizace v oblasti týlového zabezpečení vojsk je vytvořit optimální podmínky pro činnosti týlu a ozbrojených sil s využitím prostředků, které jsou k dispozici.

Při posuzování problému efektivity činnosti týlového zabezpečení se setkáváme s řadou složitých otázek. Běžně se efektivnost jakéhokoli systému hodnotí podle dosahovaných zisků nebo ztrát. V civilním sektoru má spotřebitel obvykle možnost volby dodavatele prostředků nebo služeb. Přitom se řídí většinou hlediskem nákladovosti. Ve sféře týlového zabezpečení vojsk je tomu zcela odlišně. Spotřebitel, tj. jednotka, útvar, svazek, je prakticky zbaven možnosti takové volby.

V ozbrojených silách existují také jiná kritéria hodnocení efektivity než jen nákladovost. Bojeschopnost vojsk, jež je cílovou činností týlového zabezpečení, nelze hodnotit jenom v penězích, ve finančních nákladech. Při hodnocení činnosti týlového zabezpečení nemůžeme tudíž vycházet jen z úvahy o rentabilitě. Půjde spíše o posuzování produktivity a efektivity zásobování, dopravy, ekonomie ve spotřebě prostředků s ohledem na dosažený stupeň bojeschopnosti vojsk.

Budeme-li např. hodnotit efektivnost dopravy v tunokilometrech, jak je tomu v civilním sektoru, pak se může stát, že doprava se bude snažit přednostně přepravovat těžké náklady, zcela vytěžující únosnost vozidla a na velké vzdálenosti. Při přepravě lehkých a objemných materiálů jako je např. výstrojní nebo spojovací ma-

teriál, by z tohoto hlediska byla efektivnost dopravy nízká.

Rozhodující kritérium efektivnosti systému týlového zabezpečení bude včasné dodání požadovaných zásob, zařízení a služeb spotřebiteli. Přitom bude mnohdy nezbytné využít i ten nejnákladnější druh dopravy k přepravě poměrně levného materiálu. Z toho důvodu produktivnost a efektivnost práce týlu nemohou být hodnoceny samy o sobě, ale v závislosti a v harmonické jednotě s dosahovaným stupněm bojeschopnosti zabezpečovaných vojsk. Posuzování ekonomie sil a prostředků v systému týlového zabezpečení vojsk je proto velmi složité. Bude nutné hledat kritéria a metody hodnocení vztahu mezi vynaloženými prostředky a cílovým efektem v týlovém zabezpečování vojsk.

Pojem týlové zabezpečení vojsk můžeme chápat a vysvětlovat jednak z hlediska institucionálního a jednak z hlediska objektivní reality ozbrojeného zápasu, což lépe odpovídá potřebám vědeckého zkoumání.

Institucionální hledisko omezuje sféru působení týlového zabezpečení jen na ty funkce, které přímo řídí zástupce velitele pro týl. Toto podstatné zúžení obsahu pojmu týlového zabezpečení vyplývá ze současného rozdělení kompetencí v současném modelu řízení našich ozbrojených sil.

Hledisko, respektující potřebu vědeckého zkoumání vychází z principu, že funkce týlového zabezpečení je uspokojovat potřeby ozbrojených sil ve hmotných prostředcích, zařízeních a službách. Týlové zabezpečení tak vytváří podmínky k udržení bojeschopnosti ozbrojených sil a plnění stanovených úkolů. Týlové zabezpečení vojsk je základní podmínkou realizace jejich bojového potenciálu. Bojový potenciál vojsk se realizuje spotřebou lidí, techniky a materiálu (hmotných prostředků) při ničení nepřítele. Použití hmotných prostředků palbou a pohybem má své zákonitosti. Je impulsem, hybnou silou, která uvádí do pohybu celý systém týlového zabezpečení vojsk. Týlové zabezpečení zjiš-

tuje potřeby vojsk v hmotných prostředcích, zařízeních a službách, tyto opatřuje, udržuje a rozděluje. Oblast týlového zabezpečení vojsk objektivně a reálně existuje a je ovládána jinými zákonitostmi než oblast ničení (palby a pohybu). Z toho důvodu se oblast týlového zabezpečení vyděluje jako samostatný vědní obor vojenské vědy a to obor relativně autonomní.

Relativnost autonomie oblasti týlového zabezpečení je dána jeho závislostí na vnějších okolnostech a podmínkách. Na činnost týlového zabezpečení mají přímý vliv především formy a způsoby použití ozbrojených sil, úsilí nepřítelů k izolaci bojiště apod. Týlové zabezpečení vojsk má s ohledem na svoji funkci silnou tendenci k integraci s taktikou a operačním uměním, posuzovanými opět z funkčního hlediska. V realitě ozbrojeného zápasu je taková integrace ztělesněna, syntetizována v osobě velitele naprosto nezbytnou podmínkou harmonického a jednotného úsilí obou oblastí. Týlové zabezpečení vojsk, chápáno jako vědní obor, má tendenci k diferenciaci od ostatních oborů vojenské vědy pro své specifické zákonitosti, jimiž musí být adekvátní i výzkumné metody. Vztah mezi vědeckým důkazem a hypotézou je v oblasti týlového zabezpečení v jiných proporcích než je tomu v oborech vojenského umění. Je tomu asi obdobně tak jako v řízení vojsk, kde má významné místo umění, intuice velitele. Řízení týlu se opírá více o prokalkulovaná fakta.

Týlové zabezpečení vojsk jako vědní obor využívá výsledky nejen vojenské vědy, ale bezprostředně i jiných věd. Jejich výsledky mohou být do vědního oboru týlového zabezpečení transformovány vojenskou vědou. Ale naopak i závěry a požadavky vojenské vědy k těmto oborům mohou být transformovány vědním oborem týlového zabezpečení vojsk. Např. konstrukce prostředků pro manipulaci s materiálem bude ovlivňována požadavky týlového zabezpečení, v nichž jsou odraženy i požadavky vojenské vědy. A naopak vojenská psychologie bude do týlového zabezpečení asi pronikat cestou vojenské vědy.

Vědní obor týlové zabezpečení vojsk však především respektuje výsledky dosažené ve vědních oborech strategie, operační umění, taktika a transformuje jejich vliv na vlastní předmět zkoumání, a to především ve své aplikované části. Obdobně je tomu i v ostatních oborech vojenské vědy, jako je především vojenské vyučování a výcvik, výstavba a organizace ozbrojených sil a obecná teorie vojenské vědy. **Vývoj v oblasti týlového zabezpečení je silně ovlivněn i vojenskou doktrínou.** Vojenská doktrína sama o sobě je odrazem společenských, ekonomických, politických a historických zvláštností státu ve sféře vojenství. Má úzký vztah k vojenské vědě. Tento vztah mezi vojenskou vědou a vojenskou doktrínou je dialektický. Vojenská doktrína vychází ze závěrů vojenské vědy a současně má vliv na její rozvoj. Vedle vojenské doktríny můžeme hovořit o **doktríně týlového zabezpečení vojsk**, jako o soustavě názorů velení armády na funkci, formy a způsoby týlového zabezpečení v konkrétních podmínkách ozbrojeného zápasu a na principy výstavby týlu. Vztah mezi doktrínou a vědním oborem týlového zabezpečení je analogický vztahu vojenské doktríny a vojenské vědy.

Vědní obor týlové zabezpečení se pro-sazuje jako samostatný nejen svým obsahem, ale i svým rozsahem. Jedním ze základních projevů vědecko-technické revoluce ve vojenství je právě ta skutečnost, že vojska, jako představitelé palby a pohybu mohou stále méně fungovat samostatně, nezávisle na týlovém zabezpečení. Intenzivní a nepřetržitě týlové zabezpečení je stále významnější podmínkou úspěšné bojové činnosti vojsk. A tak se bojový systém (systém ničení) **stává zcela závislý na systému týlového zabezpečení. A naopak existence systému týlového zabezpečení je bezpochyby podmíněna existencí bojového systému (systému ničení).** Oba tyto systémy jsou vzájemně závislé. Jednota jejich úsilí vyplývá z jednoty cílů ozbrojeného zápasu. Přitom je nutné dále vidět časovou a prostorovou shodu bojové

činnosti vojsk s činností týlového zabezpečení.

Můžeme proto usuzovat, že s rozpadem jednoho systému zaniká i systém druhý jako systém. Slovo systém je zde použito jako výraz označující vzájemnou spojitost. Systém týlového zabezpečení je složen z řady vzájemně souvisejících prvků (částí), které jsou ve vztahu interakce. Při tom je nutné si uvědomit, že za systém lze považovat např. zásobování PHM. Systém vyššího stupně (řádu) je systém materiálního zabezpečení. A systém nejvyššího řádu je systém týlového zabezpečení. Systém týlového zabezpečení je opět částí systému vyššího řádu. Systém lze tedy rozšiřovat v systému vyššího stupně nebo naopak jej redukovat na systémy nižšího řádu. Rozhodujícím hlediskem však zůstává, že prvky systému jsou ve vzájemných vztazích, že v jistém smyslu tvoří uzavřený celek. Jednotlivé prvky systému na sebe vzájemně působí, jakmile systém začne plnit funkci, pro niž byl vytvořen. Výzkum jakéhokoli systému, tedy i systému týlového zabezpečení, spočívá nejen ve zkoumání jednotlivých prvků systému, ale i ve zkoumání vztahu mezi nimi. Stav systému se mění v závislosti na realizaci a kvalitě realizace těchto vztahů. Vztahy mezi jednotlivými prvky systému vytvářejí síť, v níž se realizuje rozhodovací proces. Systém je rovněž v interakci s okolím (s jinými systémy).

Systém týlového zabezpečení je neobyčejně složitý pravděpodobnostní systém, o němž se nelze domnívat, že se jej někdy podaří plně popsat. Nemůžeme jej ani bezprostředně zkoumat. Jeho činnost v mírových podmínkách při cvičeních je jen neúplnou a hypotetickou imitací, jejíž platnost je krajně omezená. Nepomáhá tedy příliš potřebě výzkumu systému týlového zabezpečení v polních podmínkách. To však přesto neznamená, že by bylo účelné od jakéhokoli výzkumu upustit. Je řada systémů nižšího řádu, které jsou buď determinované nebo sice pravděpodobnostní, ale jednodušší, takže mohou být dosti přesně popsány. Poznání těchto systémů

SCHÉMA KLASIFIKACE VĚDNÍHO OBORU „TÝLOVÉ ZABEZPEČENÍ VOJSK“

Obecná teorie oboru:

Úloha a místo týlového zabezpečení ve vojenské vědě.
 Předmět a obsah vědního oboru. Klasifikace. Výzkumné metody. Mezioborové vztahy.
 Obecné zákonitosti týlového zabezpečení.
 Systém týlového zabezpečení.
 Obecné otázky řízení týlového zabezpečení.
 Perspektivy rozvoje vědního oboru.
 Vědeckovýzkumná základna.

Strategie	Operační umění	Taktika	Úseky																																													
			Materiální zabezpečení	Doprava	Technické zabezp.	Zdravotní zabezp.	Finanční zabezp.	Služby	Systém	Řízení	Prostor	Historie týl. zabezp.	Výcvik a vých. kádřů																																			
			Teorie úseku	Teorie úseku	Teorie úseku	Teorie úseku	Teorie úseku	Teorie úseku	Teorie úseku	Teorie úseku	Teorie úseku	Teorie úseku	Teorie úseku																																			
			Vědní specializace																																													
			děl.	žen.	chem.	spoj.	tank.	aut.	prov.	výstr.	PHM	zdrav.	vet.	ubyt.	provoz.	řízení	opravy	odsun	hospit.	odsun	zabezp.	rozbor	opatření	rozděl.	ČSLA	cizí A	metody	prošť.	org.	komun.	správa	zdroje	soc.	kapit.	nižší	střední	vyšší											
			Potřeba opatření udržování obhospodařování ochrana vývoj řízení rozdělování										materiál zařízení služby																																			
			mír, pole										{ konvenční ozbr. zápas nekonvenční ozbr. zápas																																			
																																																
			Válečná ekonomika. Teritorium. Národní hospodářství.																																													

nižšího řádu umožní modelovat s určitou mírou platnosti systém týlového zabezpečení jako celek.

Kromě toho je nevyhnutelné studovat tendence, které skýtají historické zkušenosti minulých válek, jakož i v současné době probíhající národně osvobozenecké protiiimperalistické války.

Vraťme se ještě k místu vědního oboru týlové zabezpečení v systematice vojenské vědy. Již po mnoho let vojenská věda uznává takové kategorie jako je všeobecná taktika, operační umění a strategie. Není cílem tohoto článku polemizovat o této klasifikaci. Můžeme ji považovat za klasifikaci respektující jedno hledisko. Jsem však toho názoru, že **v současné době dozrávají podmínky k tomu, aby byl konstituován další samostatný vědní obor — týlové zabezpečení vojsk.** Tento vědní obor má svou teoretickou a aplikovanou část. Teorie týlového zabezpečení zkoumá úlohu a místo týlového zabezpečení vojsk jako spojovacího článku mezi národním hospodářstvím země (koalice) a ozbrojenými silami a jeho působení uvnitř ozbrojených sil. Vymezuje předmět a obsah svého zkoumání, klasifikuje jej, odhaluje a zobecňuje zákonitosti zkoumaných jevů v předmětné oblasti, studuje metody zkoumání svého vědního oboru a vymezuje vztahy k jiným příbuzným vědním oborům. Teorie týlového zabezpečení postihuje a zobecňuje

ekonomickou stránku činnosti ozbrojených sil. Vytváří tak obecnou teorii vědního oboru.

Vědní obor se dělí na vědní úseky a tyto opět na vědní specializace. Návrh na klasifikaci vědního oboru týlové zabezpečení vojsk je uveden na schématu 1. Propracování klasifikace vědního oboru je předmětem obecné teorie oboru. Vypracování obecné teorie oboru je záležitostí poměrně obsáhlé vědecké práce a proto uváděný návrh klasifikace má hypotetický charakter. Odráží hledisko diferencování jednotlivých úseků a specializací s ohledem na jejich obsahové odlišnosti a je rovněž ovlivněn současnou institucionální realitou. U jednotlivých úseků a specializací jsou naznačeny i problémové oblasti, které ukazují na předmět a obsah zkoumání daného úseku a specializace.

Aplikovaná stránka týlového zabezpečení analyzuje fungování systému týlového zabezpečení a jeho řízení v konkrétních podmínkách činnosti na taktických a operačních stupních při přípravě a vedení ozbrojeného zápasu.

Aplikace jsou vyvozovány z teoretického rozpracování každého vědního úseku a specializace. Jak uvádí schéma, prolínají celou sférou vědního oboru. Zde, v aplikované části, se nejvýrazněji projevují vazby k ostatním vědním oborům vojenské vědy.

Z KAPITALISTICKÝCH ARMÁD

Francouzská zbrojní výroba

Výrobu konvenčních zbraní Francie v poválečném období poměrně rychle obnovila. Během několika let, kromě výstavby závodů na výrobu vojenských materiálů, vznikl i příslušný výzkum a vývojový potenciál a francouzská zbrojní výroba se postupně dostávala na světovou úroveň. Počátkem šedesátých let, na základě rozhodnutí vlády o vybudování strategických jaderných sil, započala Francie s výrobou jaderných zbraní, pro níž již dříve vytvořila základní předpoklady. Tato skutečnost znamenala citelné omezení finančních prostředků z vojenského rozpočtu na klasické zbraně, jejichž výroba na základě vlastního výzkumu a vývoje však přesto i nadále pokračovala díky úspěšnému exportu, především leteckých raketových zbraní. Tak se Francií, jako jediné z kapitalistických států kontinentální Evropy, podařilo získat a udržet si až do současné doby první místo ve zbrojní výrobě, a to jak pokud jde o objem produkce zbraní a počet vyráběných druhů výzbroje, tak i o úroveň výzkumu a vývoje bojové techniky.

Rozběh zbrojní výroby ve Francii po ukončení druhé světové války umožnila potřeba vojenského materiálu k vedení koloniálních válek (Vietnam, Alžírsko) a korejské války. K urychlenému vyzbrojování armád paktu v roce 1951 zahájila činnost mezistátní výrobní spolupráce, jejímž jádrem byly tzv. „off shore“ zakázky USA zúčastněným státům NATO. Tento program skončil prakticky v roce 1957, i když oficiálně trval až do roku 1960. Francie patřila k těm státům NATO, které získaly největší podíl na této kooperaci. Zkušenosti pak využila pro vlastní větší programy konvenčních zbraní, které realizovala v druhé polovině padesátých let.¹⁾ V té době, kromě intenzivního výzkumu a vývoje ve všech oborech bojové techniky, zvláště pak v leteckých zbraních a ve vojenské elektronice, rychle se rozvíjel i jaderný výzkum a vývoj, který byl přípravou výroby jaderných zbraní.

1. Např. program cvičného letounu CM 170 MAGISTER, dopravního letounu Nord 2501 NORATLAS (za spoluúčasti NSR), námořního bojového letounu Breguet 1050 ALIZE, vrtulníku ALOUETTE.

Koncem padesátých let, kromě vlastní zbrojní výroby, Francie vyvíjela značné úsilí s cílem získat své tradiční evropské konkurenty ve výrobě bojové techniky, tj. Německou spolkovou republiku a Itálii, ke zbrojní spolupráci. Tento zbrojní trojúhelník měl využívat pro zbrojní kooperaci zkušenosti francouzských výzkumných a vývojových pracovišť a francouzské výroby konvenčních bojových materiálů a jeho hlavním úkolem mělo být omezovat stále rostoucí vliv amerických zbrojních monopolů v Evropě, dále snižovat výrobní náklady a prosazovat vlastní zbraně na evropském zbrojním trhu. Američtí výrobci bojové techniky se však úspěšně bránili ztrátě evropského trhu prodejem licencí, hlavně na výrobu těch zbraní, jejichž evropský vývoj nemohl v dohledné době skončit, přičemž obchodní činnost podporovali politickými akcemi. A tak, i když se Francie, NSR a Itálie staly formálně evropskou základnou výroby moderních konvenčních zbraní, přesto nedosáhly předpokládaného cíle, neboť USA se podařilo prosadit společnou evropskou výrobu vojenských materiálů na základě amerických licencí²⁾ a tím politický efekt zbrojního trojúhelníku prakticky zmařit.³⁾

Od roku 1960 se těžiště francouzské zbrojní výroby přesunulo z konvenční výzbroje na výrobu strategických jaderných zbraní. V rámci první etapy francouzského zbrojního programu, zvaného „Loi Programme“ na léta 1960 až 1964, který kladl hlavní důraz na výstavbu strategických jaderných sil, započala Francie výrobu strategických jaderných zbraní první generace, tj. jaderných pum a jejich nosičů — bombardovacích letounů MIRAGE IV — a zahájila přípravu na druhou a třetí generaci, tj. řízené střely středního dosahu SSBS⁴⁾ a ponorky na jaderný pohon, vy-

zbrojené řízenými střelami středního dosahu MSBS.⁵⁾

Snížení rozpočtových prostředků na nákup konvenčních materiálů pro francouzské ozbrojené síly mělo vliv na omezení výroby pěchotního a dělostřeleckého materiálu a částečně i obrněné techniky.⁶⁾ Výroba leteckých raketových zbraní pokračovala i nadále úspěšně, především díky odbytu do zahraničí. V té době skončily větší programy letecké raketové techniky vlastního původu.⁷⁾ Výroba vojenských plavidel se omezovala hlavně na ponorky. Kromě toho probíhaly renovace a modernizace starších lodí.

V druhé etapě zbrojního programu na léta 1965 až 1970 skončila výroba strategických jaderných zbraní první generace, i když se značným zpožděním.⁸⁾ Výstavba strategických jaderných sil druhé generace se v této etapě taktéž opožďuje, přestože první řízené střely SSBS sériové výroby (dosah více než 3000 km) již byly vyrobeny. Ze strategických zbraní třetí generace, tj. ponorek na jaderný pohon, je na vodě LE REDOUTABLE, druhá ponorka LE TERRIBLE a třetí LE FOUDROYANT jsou ve výrobě. Vyzbrojování LE REDOUTABLE střelami MSBS (dosah přes 2500 km), jejichž jaderná bojová hlavička má mít ráži asi 500 kt, dosud nezapočalo; zkoušky s těmito řízenými střelami s dobrými výsledky probíhají na pokusné ponorce LE GYMNOTE. Stejně tak jako tomu bylo u programu strategických jaderných sil první generace, naráží i programy francouzských strategických jaderných sil druhé a třetí generace, i přes neustálé zvyšování finančních prostředků, na potíže rázu technického a finančního, což způsobuje jejich trvalé zpomalování. V důsledku toho bylo nutné prodloužit životnost strategických jaderných zbraní první generace, tj. bombardovacích letounů MIRAGE IV tím, že se zvýšily jejich výkony (schopnost letu v malých výškách, větší ráže jaderných pum).⁹⁾

2 Společná Evropská výroba v licenci USA zahrnovala tyto větší programy:

a) s účastí Francie — pozemní PLRS HAWK (další státy — NSR, Belgie, Holandsko a Itálie);

b) bez Francie — letecká PLRS SIDEWINDER (zúčastněné státy — NSR, Holandsko, Dansko, Norsko, Řecko, Turecko);
— víceúčelový bojový letoun F-104G STAR-FIGHTER (zúčastněné státy — NSR, Holandsko, Belgie, Itálie).

3 Společná evropská výroba na základě francouzského výzkumu a vývoje zahrnovala tyto dosud nedokončené programy:

a) námořní bojový letoun Breguet 1150 ATLANTIC (zúčastněné státy — Francie, NSR, Belgie, Holandsko, Itálie);

b) vojenský dopravní letoun C.160 TRANSALP (zúčastněné státy — Francie, NSR).

4 Sol-Sol Balistique Stratégique = pozemní protizemní balistická strategická řízená střela.

5 Mer-Sol Balistique Stratégique = protizemní balistická strategická řízená střela, odpalovaná z lodí.

6 Z obrněné techniky byla z větších programů zahájena pouze výroba lehkých tanků např. AMX-13 v r. 1962 a středních tanků AMX-30 v roce 1964.

7 Např. bojové letouny MIRAGE III, námořní letouny ETENDARD, vrtulníky ALOUETTE 3, řízené střely (protitankové SS-10, SS-11, SS-12, ENTAC, letecké MATRA AS.11, AS.12, AS.20, AS.30, námořní MALAFON, MASURCA).

8 Asi dvou let; poslední letoun dostalo francouzské letectvo v březnu a poslední jadernou pumu v květnu roku 1968.

9 70 kt místo původních 60 kt,

Úsilí získat jaderné zbraně,¹⁰⁾ spojené se zvýšením vynakládáním finančních prostředků, i v druhé etapě francouzského zbrojního programu se projevuje nedostačujícím financováním výzkumu a vývoje i omezeným nákupem konvenčních bojové techniky pro vlastní ozbrojené síly.¹¹⁾

V rámci třetí etapy francouzského zbrojního programu, která začala 1. ledna 1970 a potrvá do konce roku 1975, se počítá podle současných odhadů ve strategických jaderných silách s dokončením 27 kusů strategických řízených střel SSBS, eventuálně s rozpracováním dalších. Z ponorek na jaderný pohon, vyzbrojených strategickými řízenými střelami MSBS, by měly být dokončeny tři ponorky a rozpracována čtvrtá, eventuálně další [prozatím je v plánu 5 kusů]. Druhá ponorka LE TERRIBLE má mít střely MSBS, vyzbrojené taktickými jadernými bojovými hlavicemi jako LE REDOUTABLE, střely na třetí ponorky LE FOUDROYANT mají však již mít termonukleární bojové hlavice. Počet řízených střel na všech ponorkách má být stejný (16 kusů). Ve třetí etapě francouzského zbrojního programu má probíhat vývoj strategické jaderné zbraně čtvrté generace SSLP.¹²⁾ V poslední době se však stále více prosazují názory na alternativní řešení, tj. výrobu zdokonalených řízených střel MSBS, které by měly zvýšený dosah (nejméně 4000 km). Tyto střely by vzhledem k velké pohyblivosti ponorek na jaderný pohon měly stejnou možnost zasáhnout cíl jako SSLP, nebo možná ještě lepší. Náhradní řešení by si však vyžádalo zvýšit počet ponorek.

V konvenčních zbraních se má tato etapa omezit převážně na pokračování současných projektů. Uvažuje se sice o realizaci některých dalších programů (např. o sériové výrobě bojových letounů MIRAGE G s měnitelnou šípovitostí křídel, nového bojového tanku, na jehož vývoji se pracuje), jejich existence však bude záviset pochopitelně především na finančních možnostech.

10. Kromě strategických jaderných zbraní byla vyvinuta i operačně taktická jaderná RS PLUTON o dosahu 10 až 120 km, jejíž sériová výroba se v současné době rozbíhá. Dále pokračují práce na vývoji RS SSBS, která bude mít dosah asi 700 km.

11. Větší samostatné výzkumné programy této etapy jsou: letouny MIRAGE F-1, MIRAGE G, MIRAGE V, Breguet 941, PTRS ACRA. Z výrobních programů lze uvést: letouny MIRAGE 5 (jsou to MIRAGE III E se zjednodušenou elektronikou), těžké vrtulníky SUPER FRELON, fregaty s RS SUFFREN a DUQUESNE, korvety (např. ACONT) a jiné lodě.

12. SSLP = Sol-Sol Longue Portée = mezikontinentální pozemní protizemní řízená střela. Tato střelupřevážná RS má mít dosah asi 8000 km a má mít termonukleární bojovou hlavici ráže 2 až 3 Mt.

Značným a trvalým zdrojem příjmů francouzského státu, které se vrací především v podobě úvěrů do výzkumu a vývoje nových progresivních konvenčních zbraní, je výnos z exportu francouzské klasické bojové techniky. Francie se snaží dodávat do ciziny co nejvíce zbraní. Vyváží především letouny a vrtulníky, lehké tanky, lehká obrněná vozidla, protitankové řízené střely, samohybné kanónové houfnice, ponorky, minolovky a jiné lodě, letecké motory a vojenskou elektroniku. Francouzské zbraně nakupuje v současné době více než sto států. Největší objednávky až doposud získala Francie od Izraele, Belgie, Itálie, Jihoafrické republiky a Holandska.¹³⁾

K rozvoji francouzského zbrojního průmyslu přispívá též kooperace ve výzkumu, vývoji i výrobě zbrojních materiálů s dalšími kapitalistickými státy, především Německou spolkovou republikou a Velkou Británií.¹⁴⁾ Tato dvoustranná spolupráce umožňuje větší rentabilitu vzhledem k existenci rozsáhlejších sérií, však není v současné době rozšiřována novými výzkumnými a vývojovými programy a nejsou v tomto směru ani reálné vyhlídky do budoucnosti. Proto Francie obrací svoji pozornost na menší kapitalistické státy, především na Belgii, Holandsko a Itálii, jimž nabízí prodej licencí na výrobu francouzských zbraní s podmínkou, že se na ní bude částečně podílet.¹⁵⁾ Kromě toho Francie, Belgie, Holandsko a Itálie uzavřely dohodu o výzkumu, především v leteckém raketovém oboru, ve kterém má Francie značný předstih před těmito státy.

Dalším způsobem zvýšení rentability výroby a použití kapacit francouzského zbrojního průmyslu je cesta koncentrace, centralizace a specializace, nastoupená

13. Zahraniční objednávky francouzských zbraní v posledních letech (v miliónech Ffrs):

	1966	1967	1968
a) zbraně pro námořní síly	129	187	150
b) zbraně pro pozemní síly	325	450	600
c) zbraně pro letectvo	1 778	1 012	2 093
d) vojenská elektronika	142	380	570
	2 374	2 029	3 413

14. S NSR spolupracuje Francie na těchto programech: PTRS MILAN, HOT, PLRS ROLAND, letecké RS AS.33, AS.34; s Velkou Británií spolupracuje na programech: lehkého bojového letounu JAGUAR, vrtulníků SA 330 ALOUETTE 4, SA 341 a WG.13, lodní PLRS ARAMIS a letecké RS MARTEL.
15. Nejdůležitější je francouzsko-belgický program výroby bojových letounů MIRAGE 5, určených pro belgické vojenské letectvo.

v roce 1967. V současné době však tento proces dosud neskončil v leteckém raketovém oboru. Prozatím došlo pouze ke sloučení soukromých leteckých společností Dassault a Breguet. Dnem 1. ledna 1970 dojde na základě rozhodnutí francouzské

vlády k fúzi tří společností pro výrobu letecké raketové techniky, v nichž má francouzský stát rozhodující kapitálovou účast, a to Sud Aviation, Nord Aviation a SEREB. Vznikne tak nová akciová společnost Société Nationale Aérospatiale.

Francouzský zbrojní průmysl po skončení druhé světové války až do současné doby — přes veškeré potíže, dané zejména omezeností zbrojního trhu — vypracoval se v konvenčních zbraních na světovou úroveň a získal i dobré postavení jako vývozce bojové techniky do ciziny.

Pokud jde o jaderné zbraně a nosiče, podařilo se Francii vytvořit vlastními silami jaderné síly, i když omezeného významu. Přesto je Francie v současné době jediný kapitalistický stát kontinentální Evropy, který disponuje jadernými zbraněmi.

Již nyní je zřejmé, že pod vlivem současné hospodářské situace bude nová etapa zbrojního plánu (1970—1975) poznamenána co největší úsporností. Výjimkou má být pouze výzkum a vývoj progresivních typů bojové techniky, jejíž export by znamenal značný finanční efekt. Plán plného osamostatnění Francie v jaderných zbraních a jejich nosičích se bude i nadále opožďovat. Výroba strategických jaderných zbraní druhé generace vykazuje v současné době zpoždění téměř dvou let a má podle posledních odhadů trvat asi do roku 1975. Půjde totiž o zpoždění pěti až šesti let, vezmeme-li v úvahu původní předpoklady, přičemž se ještě navíc nebere v úvahu původně uvažovaný počet střel.¹⁶⁾ Výroba strategických jaderných zbraní třetí generace, u níž se v současné době projevuje zpoždění asi tří let, přesáhne podle nynějších prognóz až do druhé poloviny sedmdesátých let; půjde tedy o obdobné zpoždění.¹⁷⁾ I zpožděné programy výstavby strategických jaderných sil si vyžádají značné rozpočtové prostředky, takže budou i nadále budovány v podstatě na úkor klasické výzbroje. Neustálé oddalování realizace zbrojních programů vládoucí francouzské kruhy nikterak neznepokojuje. To jen potvrzuje, že výstavba strategických jaderných sil je záležitostí převážně politickou.

16. Úvahy se původně pohybovaly okolo 100 kusů, nyní se plánuje asi 50 kusů, přičemž se konkrétně hovoří o třech jednotkách, tj. 27 kusech.

17. Podle předpokladů z r. 1964 měla být druhá generace strategických jaderných sil v operační použitelnosti v letech 1968/69 a třetí 1969 až 1973. Podle prohlášení ministra obrany Messmera z r. 1965 měla být druhá generace v operační použitelnosti v letech 1968 až 1970 a třetí 1970 až 1975.

Taktické letectvo USA

v soudobé operaci

V současné době se v ČSLA věnuje zcela právem pozornost otázkám hodnocení operačních a bojových možností letectva Severoatlantického paktu při různých druzích ozbrojeného konfliktu na evropských válčištích. Plně se doceneje, že velení Severoatlantického paktu přikládá letectvu na válčišti mimořádný význam a stanoví mu úkoly, které mají rozhodujícím způsobem ovlivnit průběh operací pozemních vojsk. Koncepčně jsou otázky operačního použití letectva na válčišti i jeho taktiky v rámci Severoatlantického paktu rozpracovány nejúplněji v letectvu USA a názory a závěry amerických velitelů a leteckých odborníků jsou závazné pro celý tento pakt.

Tato studie vychází z doktríny amerického letectva a kosmických sil a z norem amerického vojenského letectva a i když nemůže problematiku rozebrat v celé šíři, má za cíl přispět k hlubšímu hodnocení tohoto operačního svazu.

Vojenské letectvo na válčišti je určeno k vedení samostatných vzdušných operací i k poskytování letecké podpory s cílem přispět ke splnění konečných cílů ozbrojených sil válčiště. Složení a uskupení vojenského letectva na válčišti závisí na určení ozbrojených sil válčiště, které jsou uskupeny do jednoho nebo několika strategicko-operačních, nebo operačních svazů, na stanovených strategických a operačních úkolech, úhroze ze strany protivníka a na geografických podmínkách. Velitelství vojenského letectva na válčišti se může skládat z jedné, nebo několika taktických leteckých armád (TLA) a z podpůrných svazků a útvarů. Velitelství vojenského letectva na válčišti i TLA představují obvykle spojenecké štáby a svazky vyčleněné z letectva koaličních států. Do sestavy TLA se začleňují svazky a útvary taktického letectva, které jsou nezbytné k vedení dlouhodobých vzdušných operací, včetně útvarů taktického stíhacího, bombardovacího a průzkumného letectva, útvary dopravně výsadkového letectva i diverzních sil a také orgány a prostředky řízení a velení.

TLA je obvykle organizačně začleněná do strategicko-operačního nebo operačního svazu, ale může být i pouze dočasně přidělena. Může působit ve stejném prostoru v jakém působí skupina armád (SkA) nebo polní armáda (PA). Na evropském válčišti je TLA¹⁾ obvykle organizačně začleněná do SkA a působí v celém jejím pásmu do hloubky 600–1000 km od čáry dotyku.

1) V tomto případě TLA odpovídá spojeneckému taktickému leteckému velitelství (STLV).

Složení TLA se v jednotlivých případech značně liší. Počet jednotek a útvarů různých druhů letectva začleněných do TLA závisí na významu válčiště, na složení pozemních vojsk a na úkolech, které mají ozbrojené síly na válčišti plnit. TLA může mít 300—1100 bojových letounů, z toho 60—70 % stíhacích bombardovacích nebo bombardovacích a 15—20 % stíhacích a průzkumných. V případě nutnosti může být TLA posílena mobilizovanými jednotkami a spojeneckým letectvem z jiných méně ohrožených válčišť. V evropském prostoru mohou být taktické letecké armády posíleny ze zámoří taktickým letectvem z území USA před zahájením konfliktu a nebo až v jeho průběhu. Posílení letkami taktického letectva z území USA před zahájením všeobecné jaderné války je málo pravděpodobné vzhledem k tomu, že taktické letectvo USA tvoří zálohu pro narůstání sil na všech světových válčištích v průběhu vedení tohoto druhu války. Tato záloha představuje pro USA výhodu operačního i strategického významu a lze stěží předpokládat, že by se velení amerických ozbrojených sil této výhody předčasně zbavilo. Základní taktického letectva na území Spojených států jsou totiž značně bezpečnější než základny na kterémkoliv válčišti.

Celkově se u TLA projevuje trvalý mírný pokles v počtech letounů při současném zvyšování úderné síly a bojových možností celého svazu, což způsobuje zavádění dokonalejší letecké techniky.

Bojové letouny postupně zaváděné do výzbroje taktického letectva převyšují předcházející typy svými takticko-technickými vlastnostmi, což umožňuje nejen všestranně zkvalitnit plnění všech úkolů taktického letectva, ale i rozšířit jeho použitelnost a dosáhnout stanovené cíle s použitím menšího počtu letounů.

TLA provede vzdušné operace v počátečním období války podle jednotného a centrálně řízeného plánu použití ozbrojených sil na válčišti a podle plánu použití sil a prostředků SkA. Plány použití ozbrojených sil na válčišti vycházejí ze zhodnocení možností vedení ozbrojených střetnutí a jsou zpracovány pro různé druhy omezených válek i všeobecné jaderné války. Ve všech plánech a zvláště pak v plánech k vedení všeobecné války je rozpracována součinnost se strategickými prostředky. Každý plán počítá se dvěma základními variantami:

- ozbrojený konflikt zahájil jako první potenciální protivník,
- ozbrojený konflikt zahájily ozbrojené síly SkA.

Ve všech variantách se uvažuje, že útočící strana dosáhne určitý stupeň překvapení. Celkově však se nepředpokládá, že ve vzájemném konfliktu velkých a rovnocenných ozbrojených skupení se útočící straně podaří dosáhnout překvapení tak vysokého stupně, že by moment překvapení sehrál rozhodující úlohu v dalším průběhu ozbrojeného střetnutí. V ozbrojených silách na válčišti a tedy i ve SkA a TLA má být vytvořen takový systém operační a bojové pohotovosti, který má zabezpečit úspěšné vedení války, provede-li potenciální protivník první úder.

Hotovostní systém taktického letectva a řízený střel operačního dosahu na celém válčišti i u jednotlivých SkA a TLA tvoří jednotný systém, který je napojen na celosvětový systém strategických prostředků a zabezpečuje v krátké době po proniknutí určených signálů zahájení bojové činnosti na válčišti podle jednotlivých variant rozpoutání všeobecné jaderné války.

Vedle toho se však u ozbrojených sil na válčišti do pohotovostních systémů zahrnují síly, prostředky a opatření, které jsou k dispozici pro vedení omezených konfliktů přímo na válčišti i v jiných částech světa. U TLA se proto udržují hotovostní síly k okamžitému zahájení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní i s použitím pouze konvenčních zbraní. Hotovostní síly, nebo jejich část jsou připraveny k zahájení činnosti podle několika základních variant:

a) při použití jaderných zbraní:

- úderý na průmyslová a politická střediska,
- úderý na vojenské cíle v plném rozsahu,
- úderý na vojenské cíle v omezeném rozsahu (s různým stupněm omezení),
- úderý na průmyslová a politická střediska i vojenské cíle současně;

b) při použití konvenčních zbraní:

- úderý na předem určené radiolokační prostředky PVO na důležitých náletových směrech,
- úderý na nejdůležitější cíle při zahájení omezeného konfliktu různého rozsahu (na výzvu).

U jednotek a útvarů TLA, která udržují hotovostní síly k uskutečnění jaderných úderů, se osádky již v době přípravy dokonale seznámí s přidělenými cíli i se způsobem uskutečnění bojového letu. Bezprostředně před bojovým letem dostanou osádky jednoznačný rozkaz, který úkol mají plnit. Obdobným způsobem se připravují i osádky hotovostních letounů vyzbro-

jených konvenčními zbraněmi na předem plánované úkoly i pro úkoly na výzvu.

Hotovostní systém TLA na válčišti příznivě ovlivňuje její přechod na válečnou činnost a možnosti zahájit a vést vzdušné operace v počátečním období války. Stačí velmi krátká doba 1 až 2 hodiny, aby se značně zvýšila bojová pohotovost TLA a proto je nutné uvažovat, že TLA obvykle i za jinak nepříznivých podmínek zahájí operace po předcházejícím uvedení do vysokého stupně bojové pohotovosti.

Rozsah vzdušných operací i jejich náplně se zásadně liší při zahájení všeobecné jaderné nebo omezené války. Cílem první vzdušné samostatné operace TLA, jejíž náplní je realizace jaderného útoku v pásmu SkA do hloubky až 1000 km, je v součinnosti s dalšími leteckými svazy na válčišti, se strategickými prostředky a řízenými střelami operačně taktického dosahu vybojovat vzdušnou a jadernou nadvládu a dosáhnout rozhodující úspěch již na samém počátku podlomením vojenského potenciálu protivníka a případně i způsobením vážných ztrát na obyvatelstvu i velkých materiálních škod. Tuto operaci lze charakterizovat uskutečněním hromadných úderů během několika dnů a lze očekávat, že síly letectva se budou třístit i za cenu, že v tomto období pozemní vojska budou bojovat bez přímé letecké podpory. Varianty 1. hromadného úderu v pásmu skupiny ARMAD je uvedena na schématu 1.

Hlavní zásadou plánování a realizace 1. samostatné operace při zahájení všeobecné jaderné války je hromadné, překvapivé a centralizované použití sil TLA. Konkrétním vyjádřením této zásady je organizace hromadných úderů, ve kterých je sladěna činnost sil vyčleněných ke splnění vlastního úkolu a sil zabezpečujících toto splnění za cenu přijatelných ztrát. V rámci hromadných úderů se vyčleňuje značná část sil do klamných a upoutávacích skupin, do skupin rušičů, skupin umlčení PVO na trati letu i v prostoru cíle, skupin k blokování nepřátelských letišť a hlídkování na směrech předpokládaného přiletu nepřátelských stíhačů a i do skupin určených ke stíhací ochraně na trati letu i v prostoru činnosti. Při celkovém rozvrhu sil na vlastní vzdušnou operaci v podmínkách silné protičinnosti systému PVO lze jako možnou variantu uvést toto vyčlenění sil: 40–50 % letounových vzletů s vlastním úderem a 50–60 % k zabezpečení činnosti úderných skupin; z toho 25–30 % na stíhací ochranu, 10–15 % k ničení a umlčení jednotek PLRS a PLD; 5–10 % palubních rušičů a do 10 % letounových vzletů na vzdušný průzkum. Podle výškového rozvrstvení při

jednotlivých hromadných úderech může 30–40 % letounů působit z malých výšek, 50–60 % letounů ze středních výšek a 20 % letounů ve velkých výškách. V závislosti na celkové situaci a zejména podle účinnosti jednotlivých prostředků k překonání PVO se však skutečné výškové rozvrstvení při hromadných úderech může značně lišit. Podle denní doby 70–80 % vzletů se uskutečňuje ve dne, 20–30 % v noci.

Hromadné úderu organizované TLA trvají obvykle několik hodin a účastní se jich vedle úderného všechny druhy letectva. Hromadný úder může splnit jeden nebo několik cílů v přesně vymezeném prostoru. Při použití jaderných zbraní a zejména při prvním hromadném úderu je možné splnit několik úkolů v celém útočném pásmu SkA do hloubky až 1000 km. Jednotlivé hromadné úderu se organizují z operačních, taktických a organizačních důvodů do sledů a náletových vln, které postupně přilétávají do prostoru cílů. Složení skupin i počty vyčleněných letounů v náletových vlnách se mohou značně lišit. Rovněž celkové uskupení náletové vlny, výšky letu skupin a další taktické prvky se vědomě mění s cílem vytvořit složitou a překvapivou vzdušnou situaci. Skupiny tvořící náletovou vlnu mohou plnit stejné nebo rozdílné úkoly.

V závislosti na podmínkách mohou být do první náletové vlny určené k boji s PVO protivníka začleněny:

- skupiny rušičů k vytvoření pásme aktivního rušení z hloubky vlastního území;

- skupiny k vyřazení předstunutých radiolokačních stanic z činnosti;

- skupiny určené k úderům na nejvýznamnější střediska velení;

- skupiny k úderu na letiště stíhačů nebo k blokování těch letišť, ze kterých je možno nejvíce ohrozit úspěch hromadného úderu;

- skupiny k ničení a umlčování jednotek PLRS a PLD na hlavních náletových směrech anebo v prostoru cílů;

- skupiny stíhacích letounů k dočasnému ovládnutí prostoru cílů;

- skupiny klamné anebo určené k vyprovokování zásahu jednotek stíhacího letectva, PLRS nebo PLD.

Při prvním hromadném úderu v rámci jaderného útoku může první vlnu předcházet úder takticko-operačních nebo dokonce strategických řízených střel, které mohou převzít a splnit některé úkoly první vlny.

Do druhé, případně dalších náletových vln se určují skupiny úderného letectva, které plní hlavní úkoly hromadného úde-

ru. V sestavách úderného letectva letí i letouny s rušícím zařízením. Skupiny úderného letectva jsou obvykle chráněny stíhacím doprovodem.

Do poslední náletové vlny se začleňují vedle úderného letectva i letouny průzkumné ke kontrole výsledků bojové činnosti a případně i stíhací jednotky k odrazení pronásledujících stíhačů protivníka.

Bezprostřední příprava a i vzlet letounů účastnicích se hromadného úderu zabezpečují skupiny stíhačů vyčleněné k hlídkování na předpokládaných náletových směrech protivníka.

Vzhledem k tomu, že při organizaci hromadného úderu na protivníka, který má poměrně silné stíhací letectvo PVO, je třeba vyčlenit značné síly stíhacího letectva k zabezpečení činnosti úderných skupin, přibírají se k plnění úkolů stíhacího letectva i některé stíhací bombardovací jednotky.

Výsledek hromadného úderu závisí značnou měrou i na správné volbě doby úderu, pro niž je určující moment překvapení.

Vzhledem k tomu, že první hromadný úder TLA bude uskutečněn proti území silně bráněnému dosud nenarušeným systémem PVO, bude tento úder současně i otázkou narušení a překonání systému PVO a nejméně první vlna 1. hromadného úderu bude určena výhradně k boji s prostředky PVO.

K úspěšnému splnění úkolu 1. hromadného úderu taktickou leteckou armádou bude výhodnější, bude-li zahájen v zápětí po překvapivém úderu řízenými střelami operačně taktického nebo dokonce strategického dosahu. Prvního hromadného úderu se účastní 60–80 % sil TLA, které budou působit na 2–4 hlavních náletových směrech. Na hlavních náletových směrech se vytváří nepřehledná náletová situace klamnými skupinami, hlídkujícími skupinami stíhačů, které mají zabezpečit vzlet úderných skupin, skupinami určenými k umlčení PVO i k zabezpečení úderných skupin při pronikání a v prostorech cílů. Vytváří se souvislé pásmo rušení široké až 250 km, do hloubky přes 100 km s cílem znemožnit řízení palby PLRS i PLD a navedení pomocí radiolokačních prostředků. Doba rušení v tomto pásmu může být značně dlouhá, časově i několik hodin, vždy však má zabezpečit přilet, úder na cíl i návrat úderných skupin nad vlastní území. Kromě toho se vyčleňují do sestav úderných skupin letouny rušiče, které používají aktivní i pasívní způsoby rušení krátce před přiletem ke stanoveným cílům.

Již v období jaderného útoku však může být část TLA vyčleněna pro vzdušnou

operaci k izolaci prostoru bojové činnosti nebo válčiště. Úkol izolace válčiště jako celku přesahuje obvykle možnosti vzdušných operací TLA a proto se na jeho splnění budou podílet především strategické prostředky. Vzdušné operace s cílem izolace navazují na 1. vzdušnou operaci, přičemž její zahájení závisí na průběhu boje o vzdušnou a jadernou nadvládu. Již v průběhu jaderného útoku je možné sladit požadavky boje o vzdušnou a jadernou nadvládu s požadavky izolace vytvořením přehradných jaderných pásem na výhodných terénních překážkách.

Při zahájení omezené války budou jednotky a útvary TLA nasazovány postupně a zaměří se v prvních hodinách, popř. dnech výhradně na úkoly přímé letecké podpory. Část sil TLA zejména u útvarů a jednotek nosičů jaderných zbraní se bude udržovat ve zvýšených stupních pohotovosti k jaderným úderům podle různých variant omezeného i neomezeného použití jaderných zbraní. Samostatné vzdušné operace, charakterizované hromadnými údermi, jsou při zahájení omezené války málo pravděpodobné, protože by taková činnost mohla vyprovokovat nepřiměřenou odvetu. Po vzájemném ujasnění cílů a způsobů vedení omezené války a zejména po jejím prostorovém upřesnění, které přijmou obě strany, je nutné i při vedení omezené války počítat se samostatnými vzdušnými operacemi, majícími za cíl vybojovat vzdušnou nadvládu v přesně vymezeném prostoru a izolovat prostor bojové činnosti.

Vzdušné operace při vedení omezené války s použitím konvenční výzbroje lze na nejdůležitějších válčištích, kde vzrůstá nebezpečí rychlého přechodu ke všeobecné jaderné válce, charakterizovat přísným dodržením vymezeného prostoru činnosti, respektováním hranic neutrálních států, udržováním značných sil v hotovosti k okamžitému použití jaderných zbraní a snahou utajit zámysl vzdušných operací při dalším stupňování konfliktu.

Tyto operace lze charakterizovat jako postupné uskutečňování hromadných úderů, i když prostorově a časově jejich rozsah a i vyčleněné síly jsou ve srovnání se vzdušnými operacemi ve všeobecné jaderné válce menší. V omezené válce mohou být vedeny operace k vybojování vzdušné nadvlády v rozdílných podmínkách. Jsou-li operační letiště bojujících stran v prostoru vedení omezené války, bude boj o vzdušnou nadvládu ve značné míře rozhodnut ve vzdušných operacích, jejichž hlavní náplň představují hromadné úderu na letiště protivníka. Je-li letectvo, účastníci se omezené války, rozmístěno na

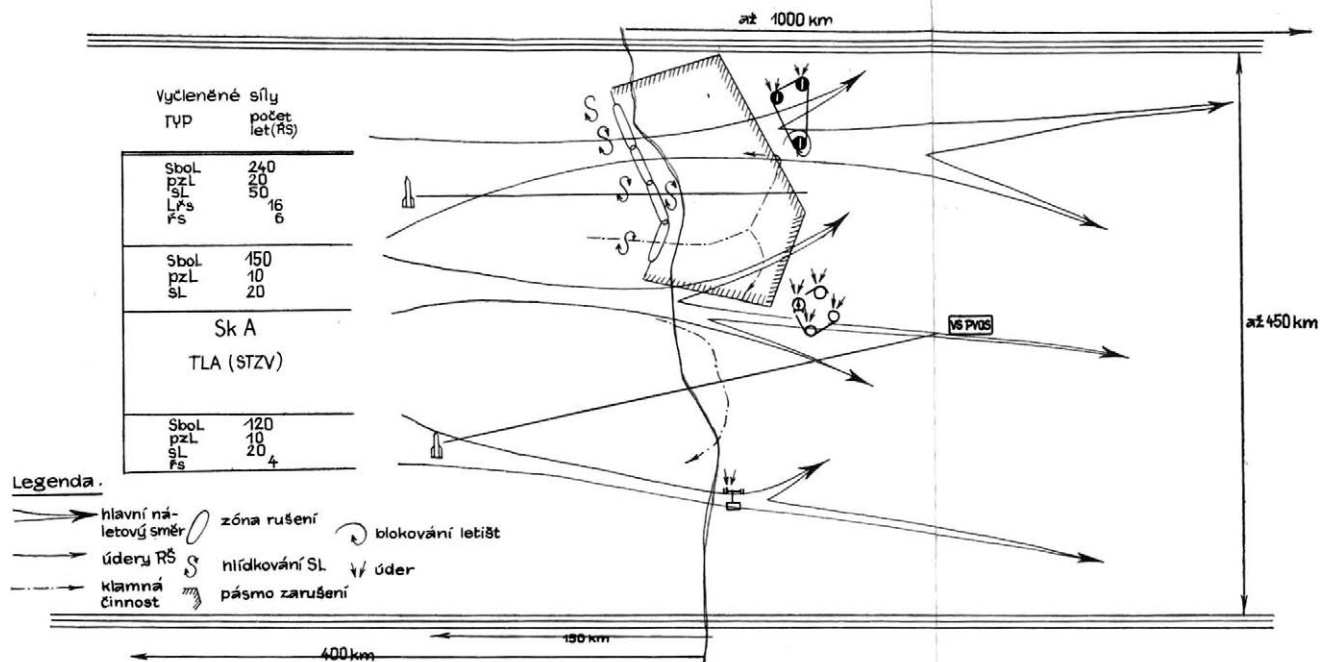

Schéma 1 Varianta 1. hromadného úderu v pásmu SkA

TABULKOVÉ SLOŽENÍ TLA

1100 boj. letounů z toho

sb	200	200
80%	technická připravenost	
560	160	160
1 Hú	40	40
1 vzlet	120	120
opako- 380(-10%)	50	110
vané vzlety		50

celkem vzletů za den 800 (2vzl) 170 (1,5vzl) 280 (2,5vzl)

operace

z tohoto vyčleněné úsilí pro jedn. operace

vzdušná nadvláda 300 30

izolace 180 20

bojiště 320 120 (pro PA)

přímá letecká podpora 120 (pro PA)

pro PVO 280

pro SkA

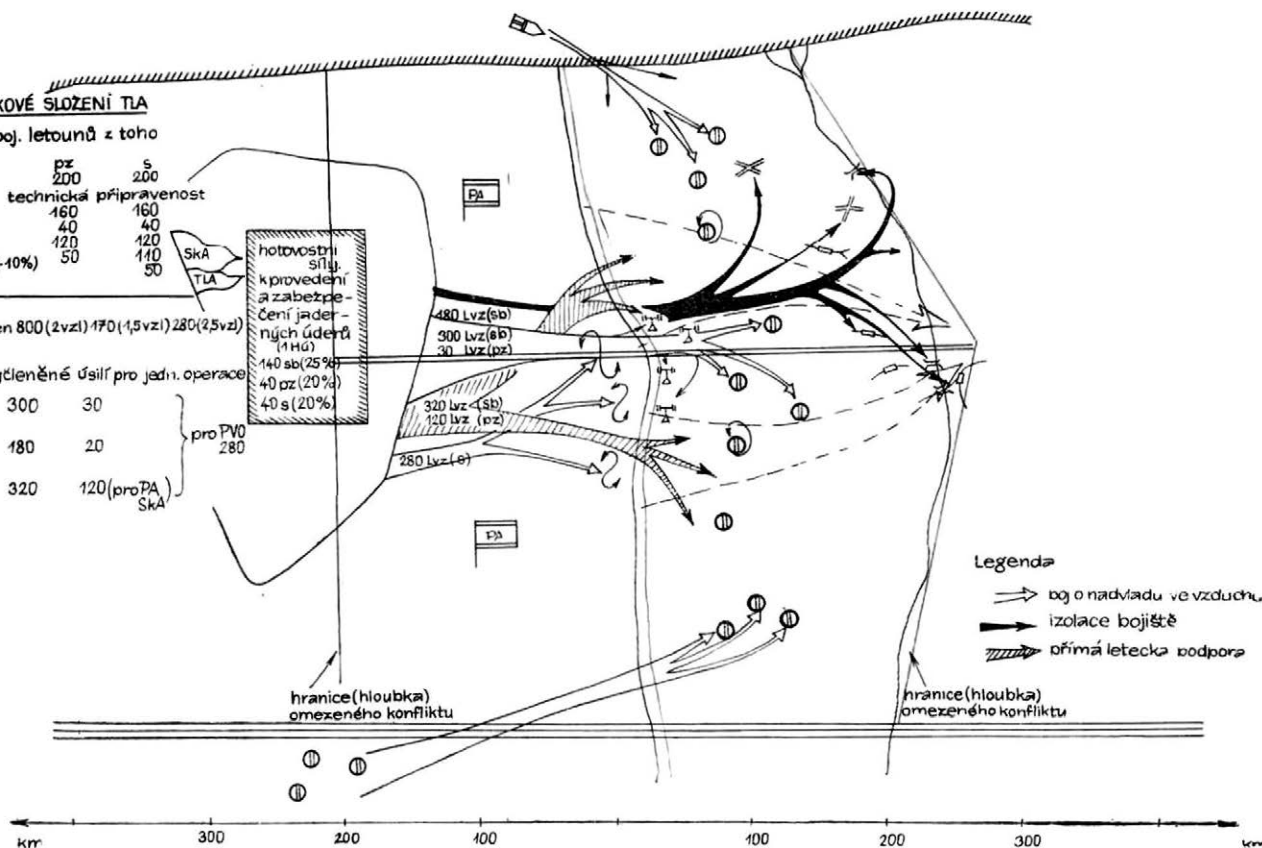

Schéma 2: Úkoly TLA při vedení omezené války bez použití jaderných zbraní (Rozdělení letounových vzletů na jeden den operace)

základnách za hranicemi prostoru vedení omezené války, musí se vzdušná nadvláda vybojovat výhradně ve vzdušných bojích a to je úkol zvláště náročný a dlouhodobý.

Vzdušná nadvláda a účinná přímá letecká podpora jsou nezbytné předpoklady k úspěšnému vedení operací pozemních vojsk. Průběh boje pozemních vojsk rovněž značně ovlivňuje izolace bojiště, která má za cíl narušit nebo dokonce zcela přerušit doplňování a přísun záloh i zásob všeho druhu. Při použití konvenční výzbroje se požadovaných výsledků dosahuje soustředěnými a opakovacími údery velkého počtu letounů. Všechny druhy vzdušných operací vyžadují vyčlenit velký počet letounových vzletů a doba splnění cílů operace se značně prodlužuje. Na nejdůležitějších válčistiích se proto předpokládá, že TLA budou ještě před zahájením omezeného konfliktu posíleny hlavně úderným letectvem. Při vedení omezených válek, kdy TLA plní současně několik úkolů, životně důležitých pro boj pozemních vojsk, dochází k určitému tříštění sil. V počátečním období omezené války s použitím konvenční výzbroje plní TLA tyto úkoly:

- pohotovost jednotek nosičů jaderných zbraní k jaderným úderům podle různých variant,
- boj o vzdušnou nadvládu,
- přímá letecká podpora,
- izolace bojiště,
- PVO pozemních vojsk i letectva s důrazem na prostředky jaderného napadení.

Přehled úkolů TLA v počátečním období omezené války s použitím konvenční výzbroje je spolu s rozvrhem úsilí v letounových vzletech na jeden den operace znázorněn na schématu 2.

Celkově na jeden den operace v počátečním období omezené války má TLA při 80 % technické připravenosti letounů a průměrném úsilí 2 vzletů stíhacího bombardovacího letectva, 1,5 vzletů stíhacího letectva tyto operační možnosti:

- při boji o vzdušnou nadvládu vyřadit 3 letiště z provozu minimálně na 1–2 dny, umlčet PVO v prostoru cílů (k úderu na jedno letiště vyčlenit průměrně 80 letounových vzletů, z toho 50 do úderné skupiny), blokovat další 2 letiště po dobu 45–60 minut (k blokování jednoho letiště průměrně určit 16 letounových

vzletů) a zničit 4 radiolokační stanoviště (po 8 letounových vzletech);

— přímou leteckou podporu uskutečnit ve prospěch boje 6 svazků pozemních vojsk s průměrným úsilím 50 letounových vzletů ve prospěch jednoho svazku. Toto úsilí se vyčerpává výhradně v denní době a za příznivých povětrnostních podmínek a představuje v pásmu jedné divize umlčení jednoho až dvou mechanizovaných praporů (22 letounových vzletů) při značných ztrátách na nekryté živé síle a zničení 10–20 obrněných transportérů a zapálení plochy 3–6 ha (12 letounových vzletů). Přibližně jedna třetina sil z vyčleněného úsilí ve prospěch každého svazku (16 letounových vzletů) se počítá do skupiny ochrany k umlčení PVO;

— při izolaci bojiště účinně napadnout 3 mosty (průměrně 16 letounových vzletů na každý), 6 komunikačních uzlů (skupinami po 12–16 letounech) a 12 hodin střežit dopravu na důležité komunikaci v úseku 100 km (48 letounových vzletů);

— průzkumným letectvem vést průzkum pro potřeby SKA (20 letounovými vzlety), prvosledových PA (po 50 letounových vzletech pro každou) a pro LA (30 letounových vzletů pro boj o vzdušnou nadvládu a 20 letounových vzletů pro úkoly izolace bojiště);

— stíhacím letectvem hlídkovat nepřetržitě na dvou nejdůležitějších náletových směrech silami umožňujícími odrazení náletů skupin v síle letky ve dne a jednotlivých letounů a dvojic v noci. Hlídkovat nad dalším důležitým prostorem po dobu 10 hodin. Stíhací letectvo TLA má potenciální možnost zničit ve vzdušných bojích za jeden den operace 90–140 letounů protivníka.

K dosažení požadovaných výsledků při použití konvenční výzbroje jsou nutné soustředěné a opakované údery velkého počtu letounů. Všechny druhy vzdušných operací vyžadují v tomto případě vyčlenit velký počet letounových vzletů a doba splnění cílů operace se značně prodlužuje. Proto značná část amerických vševojskových i leteckých velitelů posuzuje velmi příznivě lákovou variantu přejít při vedení omezených válek k omezenému použití jaderných zbraní a tak za předpokladu záruk vybojování nadvlády ve vzduchu umocnit účinnost taktického letectva v jednotlivých druzích vzdušných operací a v podstatě kratší době a rozhodnějším způsobem vytvořit předpoklady k úspěšnému rozvinutí operací pozemních vojsk.

K využití

kontejnerů

v armádě

Upraveno z tisku NDR.

Součástí probíhající vědeckotechnické revoluce je i vývoj dopravního systému s využitím kontejnerů.

Na dopravu zásob s využitím kontejnerů jsou zatím různé názory. V článku však nepůjde v zásadě o to, hledat důvody, proč by dopravní systém s využitím kontejnerů k vojenským účelům neměl být zaveden, ale spíše o střízlivé zhodnocení jeho výhod i nevýhod, především v tom smyslu, jak výhody plně využít a nevýhody co nejvíce omezit.

Není také nutné polemizovat o užitečnosti zásobníků a kontejnerů, stejně jako i palet o celkové tonáži 5 t při skladování a dopravě. Jejich přednosti a výhody oproti dosud běžnému skladování a dopravě jednotlivých kusů se plně potvrdily při mnoha cvičeních i v národním hospodářství. Spíše půjde o zhodnocení těchto velkokapacitních kontejnerů, které — jak doporučila mezinárodní organizace o standardizaci — budou mít rozměry podle tab. 1.

Výhody velkokapacitních kontejnerů

Všimněme si nejdříve výhod těchto kontejnerů pro vojenské účely. Především mohou sloužit jako skladovací nebo dopravní nádoby. Tím, že je bude možné dobře skládat a použít při všech druzích dopravy, bude možné vytvořit uzavřený dopravní řetěz od výrobního závodu až do divizních skladů. Výrobní produkty mohou být dokonce přitom u výrobce shromážděny a materiál může být uskladněn v kontejnerech v divizním skladu. To je podstatná výhoda, poněvadž tím se zabrání dalekosáhlému poškození a ztrátám a ušetří se obalový materiál.

Nelze podceňovat výbornou ochranu, kterou skýtají kontejnery materiálem prostředkům proti zamoření a otrávení. Hodí se proto — pokryty zemí — i jako ochranné stavby pro osoby i materiál.

Využití kontejnerů podstatně zkracuje čas a snižuje potřebu sil a prostředků k překládání materiálu z jednoho druhu dopravních prostředků na jiný. Tím se také samozřejmě redukuje prostoje dopravních prostředků na překládacích místech a také pravděpodobnost, že mohou být zjištěny a zničeny (překládací místa jsou totiž výhodné cíle pro úderů nepřítelů), bude menší. Kromě toho se snižuje doba koloběhu dopravních prostředků a tím také jejich požadovaný počet.

Chladicí kontejnery umožňují dopravovat potraviny bez přerušení chladicího procesu.

Využitím mechanizace při překládání kontejnerů z jednoho druhu dopravních

Tabulka 1

Druh	Hrubá váha (t)	Vlastní váha (t)	Ložný prostor (m ²)	Vnější rozměry (mm)			Vnitřní rozměry (mm)		
				délka	šířka	výška	délka	šířka	výška
10	10	1,3	14	2990	2435	2435	2825	2315	2180
20	20	2,05	30	6055	2435	2435	5890	2315	2180
30	30	—	48,7	9125	2435	2435	—	—	—
40	40	—	63	12 190	2435	2435	12 062	2349	2235

prostředků na jiný a tím, že kontejnery mohou být využity jako skladovací prostor, bude možné snížit početní stav obsluhujících jednotek.

Poněvadž materiál je v kontejnerech lépe zajištěn než ve stanech na otevřených skladovacích plochách, snižuje se také potřeba zajišťovacích jednotek týlu.

Nevýhody kontejnerů

Ušetření obalových materiálů, které jsem uvedl mezi výhodami v předcházející části, dá se uskutečnit jen částečně, poněvadž k dopravě až ke spotřebiteli (osádkám tanků, obsluhám děl apod.) jsou obaly nutné. Uzavřený dopravní řetěz je totiž možný jen z výrobního závodu do divizních skladů, ale ne až ke spotřebiteli.

Přeprava kontejnerů po železnici vyžaduje plošinové vagóny nebo speciální cisternové vagóny. A právě těchto vagónů je nejvíce třeba při přepravě kolových a pásových vozidel po železnici.

Ve vývoji dopravního systému s využitím kontejnerů vede tato skutečnost k vytváření uzlových bodů, což na druhé straně nepříznivě ovlivňuje vojenské využití železnic v době války. Všechna zřízení a plánovaná kontejnerová centra, právě tak jako kontejnerová nádraží jsou z ekonomických důvodů převážně v místech, která již svým charakterem, tj. jako průmyslová, administrativní, vojenská a dopravní centra budou pravděpodobně cílem nepřátelských útoků.

Překládání kontejnerů z železnice k další dopravě nákladními auty vede podle dosavadních zkušeností k tomu, že méně frekventované vedlejší tratě, přípojky, vlečky (mezi nimi i vojenské) ztrácejí na svém významu a mnohdy dochází postupem času i k jejich zrušení. Traťová síť se tak zúžuje na několik hlavních magistrál, na nichž bude k dispozici jen málo nádraží s vykládacím (překládacím) zařízením. A právě tato skutečnost silně omezuje vojenské využití kontejnerů, protože v příští možné válce nemůže přece armáda upustit na delší dobu od železni-

ce, poněvadž železniční přeprava — jako jediný druh pozemní dopravy — umožňuje přepravu vojsk a techniky bez předchozích nároků v masovém měřítku.

K překládání kontejnerů na jiný druh dopravních prostředků jsou zapotřebí speciální překládací zařízení, jako např. překládací můstky, jeřáby, mobilní vykládací jeřáby, čelní a boční rampy, zdvihačí vozíky, vozidla s vlastním hydraulickým odstavňým zařízením apod. Jen část z těchto prostředků je však mobilně dosažitelná.

V minulosti byla vybudována celá řada železničních přípojek. Bylo tomu tak z jednoduchého důvodu proto, že překládání materiálu bylo ekonomicky výhodnější než jeho odvoz ze vzdáleného nádraží. Tyto železniční přípojky byly umístovány tak, že materiál mohl být dopravován od výrobců (závodů) přímo ke spotřebitelům (skladům vekoobchodních společností). Tento systém byl výhodný i pro armádu, poněvadž s využitím železničních přípojek bylo možné dopravovat materiál ze závodů (skladů) až do armádních skladů. Kontejnery, při jejich dopravě po těchto železničních přípojkách, nehrály by ovšem žádnou jinou úlohu než jako přijíždějící železniční vagóny. Budou-li však kontejnery v budoucnu odváženy a přiváženy nákladními auty, pak železniční přípojky budou využívány jen k dopravě hromadného materiálu (např. uhlí, stavební hmoty apod.) a ne zboží, k jehož přepravě je právě výhodné použít kontejnery. A to je ekonomicky sotva únosné.

Dopravní systém s využitím kontejnerů ovlivňuje mnoho faktorů. Nejde tedy jen o zjištění, který materiál je schopný přepravy kontejnery, ale kolik jej z ekonomických a především vojenských důvodů dnes a v nejbližší budoucnosti můžeme tímto způsobem přepravovat. Pak můžeme samozřejmě sledovat trend kontejnerizace.

Jak dál ve vývoji kontejnerů?

Poněvadž kontejnerový systém je nutný, musí jeho zavedení do armády přispět v každém případě ke zvýšení obranyschop-

nosti. Aby jej bylo možné realizovat, je nutné

1. Kontejnery a přepravní prostředky na železnici i na vodě vyvíjet tak, aby mohly být všestranně využity. To předpokládá:

— kontejner musí zaručovat plné nahrazení karosérií motorových vozidel, případně vagónů a přitom musí mít ještě určité výhody např. hermetické uzavření, bezprašnost, schopnost překládání apod.;

— cisternové vagóny by měly být upraveny tak, aby mohly sloužit i jako plošinové vozy při přepravě techniky;

— silniční vozidlo by mělo pozůstat z motorového vozidla a tažného podvozku pro kontejner. Motorový vůz by sloužil současně jako tahač, zatím co tažný podvozek s nepatrnou přídatnou výstrojí by měl umožňovat naložení i jiného nákladu.

2. K překládání kontejnerů (silnice — železnice a naopak) musí být zasazeno více překládacích zařízení. Především je

třeba najít prostředky a způsob, který by umožnil přeložit a odstavit kontejner na libovolném místě. Tím by se nemusel používat jen vertikální způsob překládání (se šroubovým zařízením), ale v první řadě horizontální překládání (s vodicím zařízením a kladkami). Jako příklad může sloužit kombinovaný kontejnerový dopravní systém, který předvedla Jugoslávie na jarním veletrhu v Lipsku v r. 1968.

3. Bylo by účelné, kdyby železnice kromě kontejnerových center a nádraží připustila překládat kontejnery na všech místech, kde to z ekonomického hlediska může být výhodné a potřebné. Kontejnery by bylo pak možné jen přeložit ze železničních vagónů na nákladní motorová vozidla (pomocí navijáků a kladek) nebo odstavit na stacionární rampu, umístěnou vedle kolejí. To by byla jedna z možností, jak plně využít výhody kontejnerů a na druhé straně ekonomicky získat a udržet některé vedlejší tratě i určitý počet nádraží.

СОДЕРЖАНИЕ

Кандидат исторических наук Станислав Замечник	
Чешское освободительное движение и майское восстание	3
Кандидат исторических наук – подполковник Драгомир Смутны	
Чешское освободительное движение на территории Моравии	9
Ленин о советском военном искусстве	14
Кандидат военных наук, доцент – полковник Франтишек Цврчек	
Внезапность	18
Полковник Франтишек Рейман, подполковник Милан Штембера	
Варшавский договор – гарантия нашей безопасности	22

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Карел Пезл	
Запасной штаб армии	27
Подполковник Ярослав Йилек	
Проследование в современном бою	37
Кандидат военных наук – полковник Йосиф Мареш	
Противодесантная оборона на территории страны	41
Полковник Ладислав Ячек	
Управление государством во время войны	49
Подполковник Эдуард Когут	
К вопросу автоматизации и механизации управления	54
Майор Богумил Бенеш	
К вопросу эффективности воздушной разведки	57
Кандидат военных наук, доцент – полковник Богумир Олива	
Научная область «Тыловое обеспечение войск» и ее классификация	65

ИНФОРМАЦИИ

Подполковник Ян Йиржи Йогн, Мария Поерова	
Оружейное производство Франции	71
Подполковник Йиржи Билы	
Тактическая авиация США в современной операции	75
Военное использование контейнеров	80

OPRAVA

Ve VOJENSKÉ MYSLI č. 3/1970 na str. 20 došlo k tiskové chybě u jména autora článku „Stratégia, najdôležitejšia zložka politiky“. Redakce žádá čtenáře, aby upravili správné znění na: Podplukovník doc. PhDr. Ján Z v a d a, CSc.

Vydává ministerstvo národní obrany ve Vydavatelství MAGNET, n. p., Praha 1, Vladislavova 26.

Vychází v Redakci vojenských odborných časopisů, šéfredaktor plukovník ing. Branislav RAPOŠ, tel. 2191/2293, zástupce plukovník ing. Jindřich MALINA, tel. 2191/2611.

Administrace Praha 1, Vladislavova 26, tel. 234356—9. Vychází 10× ročně.

Rozesílána podle zvláštního rozdělovníku.

Tiskne Naše vojsko, závod 01 Praha.

Redakce (tel. 2191/2611; 234356—9 1. 380). Plukovník ing. Jindřich Malina (vedoucí redaktor), podplukovník ing. Vladimír Grubner, podplukovník Josef Hekl, Soňa Šimandlová (technická redaktorka).

Redakční rada: plukovník ing. Miloš Brabenec, CSc., podplukovník ing. Miloš Doležal, podplukovník ing. Bohuslav Havlíček, plukovník ing. Antonín Jašek, CSc., generálmajor ing. Pravoslav Kalický, plukovník ing. Jaromír Langer, CSc., podplukovník ing. Jaromír Lank, CSc., plukovník ing. Josef Lázinka, generálmajor doc. ing. Václav Matička, CSc., podplukovník PhDr. Alois Michňák, plukovník ing. Karel Pezl, generálmajor ing. Vladimír Pícek, plukovník ing. Václav Smetana, plukovník gšt. ing. Miloš Svoboda, plukovník gšt. ing. Jiří Nečas, podplukovník ing. Edvard Vácha, generálporučík ing. Václav Vitanovský, plukovník ing. Jiří Zelenka.

Ročník XX. Toto číslo vyšlo v květnu 1970.